

DE
ANTIQUITATIBVS
BALEARICIS
EXERCITATIO

AVCTORE

IO· CHRISTIANO WERNSDORFIO

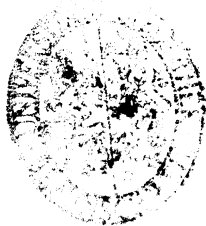
IN ACAD· JULIA CAROLINA P· P· O
SOCIET· LAT· JENENS· COLL· HONOR



BRUNSWIGAE

SVMP TV MERCATVRAE LIBRARIAE ORPHANOTROPHEI

M D C C I X



FRIEDR. VIEWEG & CO.
BRAUNSCHWEIG

REVERENDISSIMO ILLVSTRISSIMO

ATQVE

EXCELLENTISSIMO DOMINO

DOMINO

AVGVSTO ADOLPHO

L[•] B[•] DE CRAMM

SERENISSIMI BRVNSVICENSIVM ET

LVNEBVRGENSIVM DVCIS ADMINISTRO

STATVS ET AB INTERIORIBVS

CONSILIIS

COLLEGII QVOD PRINCIPATVM BLANCKENBVR-
GENSEM PRO DVCE REGIT PRAESIDI DVCATVS BRVNSVICO-
LVNEBVRGICI QVA DITIONIS WOLFENBVTTLENSIS EST
CAMERARIO HEREDITARIO EIVSDEMQUE ET EPISCOPATVS
HILDESIENSIS CONSILIARIO PROVINCIALI ET AD COMITIA
DELEGATO IMPERIALIS LIBERAE ET IMMEDIATAE BASILI-
CAE S[•] SIMONIS ET IVDAE ET COLLEGII CANONICORVM

EI ADIVNCTI DECANO COLLEGII ITEM NOBILIVM

VIRGINVM DEO DICATARVM QVOD

STETTERBVIRGI FLORET

PRAEPOSITO

ORDINIS RVTHENICI AB ALEXANDRO NEWSKY
NVNCVPATI EQVITI

DYNASTAE CLIENTELARVM VOLCKERSHEIM
OELPER JEP TZE BOCKENEM

CETERA

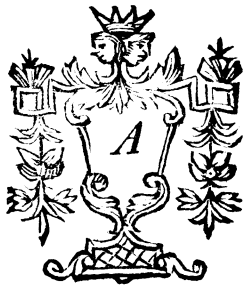
DOMINO ET MAECENATI SVO
PERINDVLGENTI

PIETATIS ET OBSEQVII CAVSSA

L· M· Q

D· D· D

IO· CHRISTIANVS WERNSDORF



Audeo ILLVSTRISSIMO TVO NOMINI
exiguum nuncupare libellum, qui inter
alios labores subseciua opera elucubratus
nunc in lucem publicam prodit. Quo consilio suscepto
non tralatitium dedicandi operis morem, sed officii mei,
 TIBI demisse approbandi, religionem spectavi. Cum
enim

*enim studiorum meorum rationem TIBI maxime, ILLVSTRIS-
SIME DOMINE, constare cupiam, et ce-
tera, quae per occasionem perfunctionis Academicae
a me scribuntur, benignissime abs TE suscipi soleant,
nolui hac opella specimen offerre otii mei, in argumen-
to literario non prorsus inutiliter collocati. Simul
autem illud sequor, ut observantiae erga TE meae et
cultus obsequentissimi fidem publico adstringam testimo-
nio. TE enim ista in dignitate, et maximorum me-
ritorum gloria, constitutum, cum omnes, qui patriae
caritate ducuntur, ferant in oculis, et summa volun-
tatum consensione uenerentur, committendum non pu-
taui, hac praesertim occasione nata, ut pietatis meae
TIBI deuotae significatio desideraretur. Et benignis-
sima TVA munificaque uoluntas, qua, in excelsis po-
situs*

*fitus gradu, cum egregii publici summam curam habes, tum maxime ingenia foves, et literarum studia exornas, permultis beneficentiae uinculis fidem officiumque meum obstrinxit. Quam etsi tacitus et apud animi mei conscientiam uenerari nunquam desino, hac tamen re ipse mihi non satisfacere uideor, nisi reuerentiae erga TE meae sensum, publico expressum documento, extare faciam. Leue quidem est ac tenue, quod offero, munusculum, nec quod TVAE, DOMINE, dignitati et summorum meritorum amplitudini respondeat, pateris tamen, pro incredibili bonitate TVA, grati animi sensum, quacunque ratione possit, explicari, nec pietatis, quamlibet leue, sinceræ tamen et incorruptæ, officium aspernaris. Qua benignitatis TVAE spe subleuatus TIBI, ILLVSTRIS-
SIME DO-
MINE*

MINE, *hoc quicquid est operae, cum eoque studia fortuna-
tasque meas, in clientelam dico, eaque religione
perpetua et constanti deuinctus nunquam non DEVM
immortalem precabor, ut uitam TVAM, quanta digni-
tate et meritorum gloria florentem, tanta omnis gene-
ris felicitate cumulata, uoto bonorum omnium, to-
tiusque reipublicae, quae maximis TVIS curis susti-
netur, desiderio, ad eum, qui extremus est, morta-
litas terminum seruet. Scrib. in Academia Julia
Carolina d. XXVIII Martii A. R. S. clb lccclx*



CON-

CONSPECTVS OPERIS

CAPVT I. §. I. Antiquissimum Balearium nomen *γορπαδες*. Eius ratio. De uoce Balearis uariae sententiae Polybii, Liuii, Diodori Siculi, quam defendit Salmasius. Phoeniciam eius originem esse Strabo et Eustathius produnt, quam felici coniectura eruit Samuel Bochartus. Cognata appellatio Dei Jariboli. Valerius pro Balearibus dixerunt Tzetzes et Geographus Rauennas. Gymnesiarum nomen Graecis scriptoribus usitatum. Falsa eius ratio reddita a Diodoro Sic. et Tzetze. Eiusdem significationis est, ac Balearium nomen. *γυμνητες* Graecis funditores. §. II. Numerus Balearium insularum uarie definitur. Insulae plures maris Iberici recensitae a Plinio, Festo Auieno, Strabone, Antonino, Geographo Rauennate. Strabo Balearium nomine Gymnesias et Pityusas comprehendit. Auienus singularem insulam Gymnesiam memorat a Balearibus et Pityusis distinctam. §. III. Baecares duas peculiari nomine non distinguunt ueteres. Maioricae et Minoricae nomen recentiore aeuo inuentum. Seuerus, Episcopus Minoricae, allegatus, et Isidorus. Locus itinerarii Antonini excussus. Columba et Nura quae insulae? §. IV. Situs Balearium et Pityusarum. Hae a copia pinuum sic dictae. Ebusi nomen uariatur apud scriptores. Ophiusam Strabo Pityusis accenset, Plinius ab iis distinguit, et Colubrariam uocat. Horum discrepantes sententiae conciliantur. Plinio accedit Agathemerus, qui maiorem minoremque Pityusam memorat. Illa hodie Yuica vocatur, haec Formentera. §. V. Situs Colubrariae, plerisque ambiguus, inuestigatur. Auienus citatus, qui eam videtur Chersonesum uocare. Vrbs Chersonesus a Strabone memorata hodie uocatur Peniscola. Insula Montcolibre, seu mons colubrarius, est ueterum Ophiusa. Non igitur Formentera. Error recentiorum Geographorum. §. VI. De magnitudine Balearis insulae maioris minorisque diuersae afferuntur sententiae Strabonis, Plinii, Agathemeris, Seueri. §. VII. Caprariae situs. A feris capris fortasse nomen accepit, ut Caprasia, insula Italiae. Macnariae, Plinio memoratae, quoniam insulae. Tiquadra, et parua Hannibalis. An in ea Hannibal natus sit?

CAP. II. §. I. Ebusi mediocris fertilitas. Singularis eius natura, quod serpentes nullos sustinet. Qualis etiam esse memoratur Cretae, Gauloes, et Galatae insularum, et terrae circa Clupeam, et Ilimuc, Africae oppida. Eadem est Balearium insularum. Nec feras bestias, aut alia noxia animalia ferre creduntur. In causas huius rei inquiritur. Varia remedia ueterum, quibus serpentes abigi crediderunt. Quibus in locis serpentes minus noceant, Galeni sententia. Resinae arborum, pix et sulphur, serpentibus aduersaria. Etiam scillae, quae copiose in Ebuso et Balearibus natae. Rubrica etiam inter antidota memorata. Terra Lemnia in primis celebris, cuius conficiendae modum Galenus describit. Fraxinus et uertonica serpentum moribus mederi, easdemque fugare dicitur. Rubrica taipae et formicae prohibita ab arboribus. Eam in Balearibus copiose nasci, testes Vitruuius et Plinius. Ferae bestiae cur minus frequentes sint in Balearibus, causa redditur. Cuniculi, frequentissimi in Balearibus, in Ebuso minime durant. §. II. Ebusus salinis abundat. In eius prouentibus eminent arbores resiniferae. Resinae ex Ebuso praestantissimae. Frutex pineus Plinii quis? Tria pinuum genera, pinus arbor, chamaepitys, et pityula. Tithymali succus lacteus ficis siccandis instillatus. Pityulae insulae ἀπὸ τῆς πύτου dictae. Pinuum siluis abundarunt. Terebinthus in Balearibus copiose nata. Ex ea et ex lentisco oleum a Balearicis confectum. Resina terebinthi praestantissima. Materies eius nigri splendoris. Pocula e terebintho tornata. Lentiscus ter in anno fructus fundit. Resina eius mastiche. Olei ex fructu eius conficiendi modum ostendit Palladius. §. III. Oleastri in Ebuso et Balearibus oleis inferi consueuerunt. Fructus harum olearum grandiores quidem aliis, sed uiliores et exigui succi. Vocantur oliuae phauliae, regiae, et maiorinae. Plinius et Julius Pollux citatus. Macrobi et Isidori locus emendatus. Phaunos, quod, teste Plinio, oleastro deputato gignitur, incognitum. Penuria olei communis apud Balearicos pensatur oleo confecto ex terebintho. Terra oleis educandis idonea quae sit, ex mente Virgilii. §. IV. Ficus Ebusitanae a Plinio iaudatae. Siccatae Gracilis vocatur ἑρξάδες, Latinis Caricae. Vfus earum, et siccandi modus. Ficus Saguntinae. Versus Papinii Statii, in quo Salmasius ficus Ebusitanas reperit, alii cannas saccharinas. Caunae vel Cauneae dicuntur ficus siccatae. Perecoquere et praecoquere quid sit? Persica praecocia. §. V. Versus Statii praeter necessitatem mutatus a Salmasio. Cannae siue arundines saccharinae uariis terrarum locis natae, praecipue apud Indos. Saccharon a Plinio et Dioscoride descriptum. Succus dulcissimus expressus ex arundine Indica. Varronis et Lucani locus. Salmasii et Vossii contra-

uerfia

uerſia de ſaccharo. Magnae arundines Indicac an aliae et diuerſae a minoribus? Strabonis locus explicatus. Cannae ſaccharinae in Ebuſo extiterunt. Indis eas eſcam fuiſſe, Aelianus ſcribit. Coſtae ſunt ab Ebuſitanis, vt mitiores fierent. Coſtio quaedam requiſita, ad perfectiorem ſucci arundinum dulcedinem. Coſtae et in fruſta conciſae Romam delatae ſunt. §. VI. Balearae inſulae bonos portus habent. Solum fertile. Triticum Balearicum laudat Plinius. Populus incolarum in iis haud exiguus. Vini copia haud magna. Olei penuria. Propter elegantiam tamen uina Balearica laudantur. Seuerus minorem Balearem aridam alperamque dicit. Hodiernis temporibus uindemia eius abundans. Olei loco Balearici pinguedinem quandam ex oleo lentifci et adipe ſuiſſo confecerunt, item ex terebintho.

CAP. III. §. I. Ebuſus pecore abundat. Lana ouium moiliſſima. In minori Baleari iumenta pulcherrima, muli praecipue, magnitudine et uoce praecellentes. §. II. Cuniculi Balearibus inſulis quaſi peculiareſ. Graecorum *λαγιδες* et *λεβηριδες*, et Romanorum laurices, quid ſignificent? Iſcia de cuniculis. Vox cuniculi Hiſpanica uidetur. Menagii ſententia et Harduini. Specus ſubterraneae a cuniculis nomen acceperunt. §. III. Cuniculorum ſecunditas incredibilis, Hiſpaniaeque et Balearibus pernicioſa. Legatio Balearicorum propter cuniculos ad Auguſtum miſſa. Ratio cuniculos uenandi. Viueria quod animal? Maeſes, Graecis *κτιδες*, eiſdem generis. Epelle maelis galeri conſecti. Maeſes leporibus infeſtae. Modo uenare leporem, nunc iſtin tenes, prouerbiū. §. IV. Cuniculi Balearium non indigenae. Carpathii leporum multitudine uexati. Carpathius leporem, prouerbiū. Cur plures lepores in inſulis, quam in continente, reperiantur, cauſae a Xenophonte redditae. §. V. Grus Balearica deſcribitur. Minor eſt aliis. Peculiari nomine uipio uocatur. Abgiſtinum, uox Balearica. Grus in coenis Romanorum. Grus Balearicus, prouerbiū de homine procero. §. VI. Porphyrio, auis Balearica pulcherrima, deſcribitur. In diuitum aedibus magna cura alitur, oblectationis gratia. Pauo in lautiffimo cibatu Romanorum. Forte etiam porphyrio. Buteo in honore menſarum eſt apud Balearicos. Eſt ex accipitrum genere, et infauſta auis. Etiam triorchis uocatur. Phalacrocoraces inſularum Balearium peculiareſ. A caluitie ſic appellantur. Cauaticae, cochlearum genus, in Balearibus frequentes. De hiſ error Plinii. Salpa, piſcis circa Ebuſum principatum obtinet, obſcenus alibi et uiliſ.

CAP. IV. §. I. Ebuſus inſula uicos aliquot, unam autem urbem habuit, inſulae cognominem. Solus Diodorus Erelum uocat. Bochartus id alterum tam urbis quam inſulae nomen Phoenicium fuiſſe putat, quod grae-

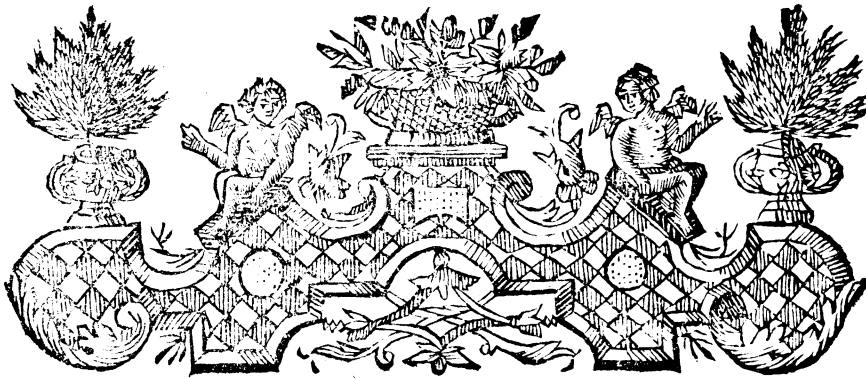
co Pityusae responderit. Fuit colonia Carthaginiensium. Portum habuit egregium, moenia amplissima, aedificia elegantia. In ora insulae occidentali Portus magnus. Urbs a Cn. Scipione frustra oppugnata est. Mago hinc commeatus et supplementa classis petiit. Sub Romanis ciuitas foederata fuit. Liconium, in antiquo lapide, forte huius insulae oppidum. §. II. In Baleari maiori a Plinio urbes memorantur Palma, Pollentia, Cinium, Cunicus, Bochorum; in minori Jamno, Mago, Sanifera. Palmam et Pollentiam Mela colonias fuisse prodit. Nomina forte acceperunt a colonis ex agro Piceno oriundis. Fos Q. Metellus ex Hispania traduxit post expeditionem Balearicam. Palma ad occasum, Pollentia ad orientem sita fuit, utraque in ora maritima. Cinium et Cunicus Latinae conditionis fuerunt. Nomina eorum uarie leguntur. Bocchorum foederatum Romanis fuit. Plinii aetate non extitisse amplius uidetur. Simile nomen regum Mauritaniae. Solinus ex eo Bocchoris regnum exsculpfit. Guuntam, aliam urbem Balearis maioris, prodere uidetur antiqua inscriptio. Dubium est, utrum diuersa sit a Plinii Cinio et Cunicis, an uero sub iisdem nominibus lateat. §. III. In minori Baleari Jamno, vel Jammona, occasum spectat. E quorundam sententia nomen ab Hannone, Poenorum duce, accepit. Bocharto auctore nomen Phoenicum est. Jamnia, urbs Phoenicia. Christianis temporibus Jamno sedes Episcopi fuit. Seuero auctore Iudaei in ea habitare non potuerunt. Mago urbs ad orientem sita est. Nomen eius Ebraeum existimat Bochartus. Rectius fortasse censetur a Magone, Poenorum duce, condita et appellata. Sub Romanis municipium fuit. Aediles Duumuiros, Flamines, et Defensores ciuitatis habuit. Iudaeis abundauit. Synagoga Iudaeorum in ea, et basilica, qua Stephani Martyris reliquiae fuerunt reconditae. Sanifera sine dubio media fuit inter Jamnonem et Magonem. Bocharto eius nomen notat secundum castellum. Est fortasse hodiernum oppidum Alaior. Labonem tertium oppidum Minoricae faciunt quaedam exemplaria Plinii. §. IV. Turres, quales hodie in ora maritima Balearium uisuntur, olim etiam Hispania habuit. Moles lapidum ab Armstrongio descripta, in uicinia oppidi Alaior, quid olim fuerit? Turres faxeae olim erectae, monumenta uictoriae. Arae Sestianae, quid? Describuntur a Mariana. Similes sunt turri Minoricensi.

CAP. V. §. I. Origines Balearium obscurae et fabulosae. Dicuntur fuisse regnum Geryonis, quem Hercules deuicit. Ille cur tricorpor fuisse memoretur. Regnauit in insulis ad columnas Herculis. Iustinus, omnes insulas maris Iberici tenuisse, memorat. Lycophron ipsas Baecares ad columnas Herculis collocare uidetur. Iberus fluuius ab Auieno memoratur, alius a fluuio Hispaniae

Hispaniae citerioris. Seruius Geryonis regno duas Baleares et Ebusum diferte tribuit. Baleus, Herculis comes, an Balearibus nomen fecerit? §. II. Bocorim, antiquum Palearium regem, ab Argonautis subactum, falso prodit Mariana. Fons erroris in Solini loco. Gargoris et Habis, antiquissimi Hispaniae reges, Iustino memorati, Geryonis aequales. §. III. Originem Balearum Lycophron Bocotlis, Strabo Rhodlis tribuit. Rectius, Bocharto auctore, ad Phoenices refertur. Quod demonstrat ipsum nomen Balearium, et usus fundae. §. IV. Baleares a Phoenicibus post Gaditanos conditi. Carthaginieneses in Ebusum coloniam deducunt. Baleares insulas frustra aggrediuntur. A Gaditanis in auxilium uocati firmant imperium Hispaniae. A Balearicis blandiendo et munusculis impetrant facultatem castelli in maiori Baleari aedificandi. Vrbes Balearis minoris a ducibus Poenis feruntur conditae. Bostar Balearibus praefectus. §. V. Bello Punico primo Baleares a Carthaginensibus deficiunt. Magno numero militant in exercitu Hannibalis. Cn. Scipio Ebusum populatur, et Balearicis pacem dat. Mago ex Ebuso commeatum et supplementa petit, a Baleari maiori repellitur, in minori auxilia conscribit, et hibernat. §. VI. Balearici piraticam exercentes a Q. Metello superantur, et coloni Romani in insulas traducuntur. Sertorius, ex Africa reuertens, Pityusam capit, sed amittit rursus, nauali praelio a C. Annio superatus. Bello ciuili Cn. Pompeius, Magni filius, Baleares et Ebusum occupat. §. VII. Sub Augusto Baleares attributae sunt prouinciae Tarraconensi. Sub Caesaribus saepe locus exilii fuerunt. A Constantini M. tempore singularem Praesidem habuerunt, qui Vicario Hispaniae paruit. In rebus ecclesiasticis subiectae fuerunt Metropolitae Caralitanae Sardiniae. Helias episcopus Balearis maioris, Macarius et Seuerus minoris, Opilio Ebusi. In minori magna Iudaeorum multitudo ad Christianam religionem adducitur. Baleares a Vandalis Romano imperio eripiuntur. Superatis a Iustiniano Vandalis imperio Constantinopolitano accedunt. Subiguntur a Mauris, a Carolo M. iterum a Saracenis, tandem a Jacobo I. Rege Arragonum.

CAP. VI. §. I. Inuentionem fundae quidam Balearicis tribuunt, Strabo Aetolis, Plinius rectius Phoenicibus uindicat. Balearici usum fundae inter Occidentis populos primi celebrarunt. Pueri a matribus iaculationi fundae aduocati sunt. §. II. Forma fundarum describitur. Figura eius oualis intelligitur e Dionysii Periegetae loco, qui explicatur. Funiculi fundarum Graecis *κωλα*, Latinis habenae dicuntur. Triplex fundarum genus, et gestandi eas modus. Triplex etiam materia. Melaneraena quid? Sparti in Hispania magna copia. Vfus sparti in funibus conficiendis. Fundae ex

cannabi et lino. Ex pilis, fetis, et nervis. Funda circum caput ter acta in iaculando. §. III. Tela fundis emissa, glandes et saxa. Glandibus subinde litterae inscriptae. Lapidés multo grandiores, quam alii, iecerunt Baleares. Glandes in aere liquefactae dicuntur. Quod eruditis incredibile videtur. Lapidés ad iaculandum gerebant in pellibus. §. IV. Reliqua armatura Balearium. *τομνῆτες*, levis armaturae milites. Sisyra, uestis Balearium, quae sit, et quomodo differat a sisyra? Loci Pollucis, Hesychii, Ammiani Marcellini, et Isacii excussi. Sisyra uestis Scytharum, et Afrorum. Veste exteriorē uel laena non utebantur Baleares. Similis sisyrae mastruca Sardorum. §. V. Mores ueterum Balearicorum rudes et horridi. Plerumque inter saxa et scopulos et in specubus subterraneis uitam egerunt. Nuditas eorum aestiua in dubium uocatur. §. VI. Mos Balearicorum oleo lentiscino et adipe suillo sibi corpora inungendi. Oleo quāenam uis tributa. Oleum lentisci acopo utile. Acopum quid? Acopum thermanticum. Eius compositiones tradit Scribonius, in quibus et oleum et adeps. §. VII. Balearicorum uinolentia et enormis libido. Vini penuria, et contentus pecuniae. Causa eius. §. VIII. Ritus eorum mortuos sepeliendi singularis. Similis Troglodytarum. Cur corpora non concremarint Balearici, et cur non condiderint. Poeni an corpora humauerint. Iustini locus. Sub Romanis corpora cremata. §. IX. Inuentionem latī clauī Balearicis tribuunt Strabo et Eustathius. Quod a reliquis Balearium moribus abhorrens et minus probabile uidetur. Fortasse causa eius famae ab eorum fundis aut sisyra repetenda est. Clauī uestium Graecis *σημεία*, Latinis etiam signa et notae, *σφραγίδες* idem. Quae et *σφενδοναί* dicuntur. Oculare uestem, quid? Album oculorum, *σφενδονή*. Scutalia uel scutulae uocantur habenae fundarum, *ἀσπίδια*, orbiculi uestibus intexti. Scutula proprie baculus. Habenae fundarum teretes. Scutulae etiam lora uel segmenta uestium. Scutulata uestimenta Iuuenalis. Hesychii locus emaculatus. Scytale, serpens uirgato corpore. Vestes monolores, dilores, trilores apud Vopiscum. *σφενδονή* fascia capitalis, et uentralis. §. X. Sisyrae habitus causa opinionis de inuento a Balearicis lato clauo. Sisyra pellis. *Σισυρος*, futura orae uestis replicatae. *παρασροφή* et *ράμμα* quid? Sisyrae *ἐκ τῶν κωδίων* confectae. *κώδια* et *κώδις*, orbiculus. *Κωαί* clauī uestium rotundi. *ταπήτες*, quid? *ἀσπραγαλοί*, *κυβοί*, tesserae, de clauis uestium quadratis. *Ἀσπραγαλῶτος χιτῶν*, quid? Vestes paragaudiae. Gausapa. *Σισυρά* et *μηλωτή*, idem. *Μηλωτή*, *διφθέρα*. *Ὡα* pellis ouina, et extremitas uestium. *μηλωτή* idem. Orae uestium pelli-
cearum uillosae et praetextae



ANTIQUITATES BALEARICAE



Etsi in hac temporum tristitia, et tanta bellorum calamitate, nihil est huius ipsius mentione acerbius, tamen bonae literae, ut mirificam habent iucunditatem, ita maxime, ubi nos de praesenti calamitate cogitantes ad veterum rerum memoriam, et aliena ab his malis tempora, deducunt, solent hoc quasi secessu animum a praesentis molestiae sensu auocare. Et in variis rerum humanarum euentibus multa accidunt, quae materiam memoria vetera repetendi praebere possint antiquitatis curiosis. Itaque ex hoc tempore, quo multa Europae regna ingentibus belli motibus eientur, consilium cepi scribendarum antiquitatum Balearicarum. Nam belli, quod primum inter Anglos et Francogallos exarsit, et nunc ipsam Germaniam affligit, initium secuta est memorabilis Francogal-
rum

rum expeditio in minorem insulam Balearē. Hanc illi numeroſo exercitu ualidaque claſſe adorti ui capiunt, Angli contra id agunt ingenti apparatu belli, ut cladem ſibi illatam ulciſcantur, et Francogallos ui damnisque plurimis adigant ad inſulam pace facta ſibi reſtituendam. Hanc enim obtineri, magni ſua intereſſe putat Anglorum natio propterea, quod magnum in ea praefidium rei ſuae maritimae collocat. Quam tuendam ſibi eo magis putat, quod potentatu maris et rei naualis principatu inter gentes Europaeas adhuc polluit, idque gloriari poſſe aduerſus Hiſpaniam Galliamque uidetur, quod Neptunus apud Virgilium:

*Non illi imperium pelagi, ſacuumque tridentem,
Sed mihi forte datum.*

Sed ut Britannia ipſo ſitu ſuo et magnis, quas alit, claſſibus facile dominatur Oceano, ſic ea Calpen et Minoricam habet, clauſtra maris mediterranei, unde frenum iniicere longinquis populis, et navigationis ſuae moderari tuerique curſum poſſit. Hic enim portus habet opportunos, ubi claſſes ex alto ſubducere, comaeatu et ſupplemento reficere, omnemque apparatus belli naualis habere in promptu poſſit. Quo memorabilior igitur fuit expugnatio portus Magonis et deditio Minoricae, hoc plus ea ſermonis dedit aliis gentibus, incenſumque ea re multorum hominum ſtudio, de rebus ad inſulas Baleares, minorem praefertim, pertinentibus, curatius quaerendi. Et extiterunt per haec tempora ſcriptores aliqui, qui de ſitu, natura, urbibus, opibusque inſularum Balearium ſingularibus ſcriptis exponerent. Mihi uero pro meo antiquitatis cognolcendae ſtudio uifum fuit, antiquum earum ſtatum, quantum per alias occupationes liceret, contemplari, atque ea, quae ueteres ſcriptores de Balearibus uiciniſque inſulis memorant, latius explanare. Quod negotium ita expediam, ut de Balearium ſitu, natura, prouentibus, fatiſque et moribus incolarum ſingulis capitibus agam

CAPVT I

DE NOMINIBVS NVMERO SITV ET MAGNITVDINE INSVLARVM BALEARIVM

§. I

In antiquitate Balearium explicanda primum est, ut de nominibus, eorumque notatione quaeramus. Antiquissimis temporibus istae insulae dictae videntur *χοιραδες*. LYCOPHRON illud nomen usurpat, (a) et TZETZES ad eum locum obseruat, Timaeum, antiquum scriptorem, qui Boeotios ad eas insulas appulisse memoret, *χοιραδας* uocare, postea Balearides nominatas esse. Vnde uerisimile est, *χοιραδας* a Graecis dictas esse, antequam Phoenicum coloniae in eas peruenirent, et a iugulatione fundae celebres fierent. Ratio autem, cur *χοιραδες* uocarentur, haec est, quod non solum plurimis scopulis in mari eminentibus cinctae, sed ipsae etiam scopulosae et perpetuis ueluti rupibus innixae sunt. Celebrius earum nomen est *Baleares*, quo eas ab ipsis incolis et a Romanis uocatas esse, DIODORVS SICVLVS scribit. Graeci id nomen exprimunt. *Βαλλιαριδες*, *Βαλιαριδες*, *Βαλεριδες*, *Βαλεαρικαι νησοι*, qui tamen et suo uocabulo *Γυμνησιας*, uel *Γυμνασιας* appellant. In utriusque nominis ratione explicanda auctores diuersas sequuntur sententias, quas singulas recensebimus. Primo quidem haud magni momenti esse uidetur illa LIVII, (b) si modo huic tribui possunt, quae in historiarum eius epitome leguntur, *Baleares* nomen accepisse a *Baleo* Herculis comite, quem his in insulis reliquerit, cum ad Geryonem nauigaret. Reliqui auctores magno consensu memorant, *Baleares*, harum insularum incolas, sic appellatos esse ab usu fundae, quo maxime omnium gentium excelluerint. Ex his alii significationem uocis nude ostendunt, non explicata eius origine, ueluti POLYBIVS, LIVIVS, STEPHANVS. (c) Alii e Graeca lingua minus probabiliter

(a) In Cassandra, uers. 633. etiam APOLLONIVS, u. 457.

(b) Epit. lib. LX.

(c) POLYBIVS, lib. III. p. 187. Προς δε τετοις βαλειαρις, ως κυριως μιν καλεσι σφεν-

δοντας, απο δε της χρειας ταυτης συνωνυμως και το εθνος αυτων προσαγορευασι και την νησον. LIVIVS, l. c. *Baleares a telii missu appellati*. STEPHANVS, ποσε Γυμνησιαι: Εκληθησαν δε και Βαλιαριδες, αφ' ε Βαλιαρις το εθνος, ο ες σφενδονται.

probabili ratione nomen deducunt, **DIODORVS SICVLVS**, atque hunc secutus **ISIDORVS**. (d) Qui cum a graeco βαλλειν deriuent, ideo Βαλλιαρεις, duplici littera, scribunt. Quae ratio uel ideo non admittenda uidetur, quod Graecorum lingua peculiare nomen harum insularum habet. Vocant enim Gymnesias, idque nomen ipsam uim uocis Baleares, ut mox ostendetur, exprimit. Hoc sane receptum a Graecis non esset, si ipsa uox *Balearis* a Graeco fonte duceretur. **SALMASIVS** quidem, (e) **DIODORI** et **ISIDORI** sententiam secutus, nomen Balearium a graeco βαλλειν esse defendit. Nam antiquum uerbum, obseruat, fuisse *balio* a βαλλω, ut *alius* ab άλλος, *salio* ab ἄλλω, *folium* a φυλλον. Inde Baliarem esse iaculatorem et funditorem. Sed ista ratio de *balista* fortasse, non item de *Baliari*, ualere potest, cuius uocis plane gentilitiae notatio sic nondum expedita est. Nec diffiteri uolo, fieri potuisse, ut Romani hanc uocem linguae suae cognatam, propter aliquam etymy similitudinem, putarent, et propterea usu retinerent. Hoc tantum in quaestione est, sitne haec uox aliunde rectius commodiusque, quam e Graeco Romanoue sermone, repetenda. Mihi uerissime omnium iudicare uidentur, qui uocem linguae Balearium uernaculae, h. e. Phoeniciae, tribuunt, qua in re **STRABONEM** et **EUSTATHIVM** praecipuos auctores habent. (f) Nempe Baleares a Phoenicibus uocabantur funditores, a quibus et originem suam, et artem funda iaculandi, uodem **STRABONE** teste, (g) habebant ueteres Balearium insularum coloni. Ex ipsis sacris litteris constat, Phoenices et Hebraeos artem iaculandi multum exercuisse. Nam Jud. XX, 16. inter Beniaminitas exstitisse legimus uiros DCC, qui funda tam accurate iacularentur, ut uix a pilo aberrarent. Et quis nescit a Dauide sola funda armato prostratum esse gigantem Philistaeum. Quamquam autem in tanta Phoeniciarum litterarum obscuritate uocis origi-

(d) **DIODORVS SIC.** Bibl. hist. lib. V. pag. 297. edit. Rhodom. Ἐπο δε των ἐγχωριων και των Ρωμαιων προσαγορευονται βαλλιαρεις, απο τη βαλλειν ταις σφενδοναις λιθας μεγαλης καλλις των απαντων ανθρωπων. **ISIDORVS** Orig. XIV, 6: In iis primum insulis inuenta est funda, qua lapides emittuntur, unde et Baleares dictae. βαλλειν enim graece emittere dicitur. Vnde et ballista, quasi missa et fundibulum.

(e) In Exercit. ad Solin, p. 299.

(f) **STRABO** Geogr. lib. XIV, p. 654: Φασι δε τες γυμνητας ὑπο φοινικων βαλεαριδας (forte legendum βαλεαρεις) λεγεσθαι, διοτι τας γυμνασις βαλεαριδας λεχθηναι. **EUSTATHIVS** ad Dionysium Perieg. u. 457: Βαλιαρεις λεγονται, ο ες σφενδονηται, κατα την ἐγχωριον γλωσσαν.

(g) Lib. III, p. 167, de Balearium incolis: Σφενδονηται αριστοι λεγονται, και τωτο ησκησαν, ως φασι, διαφεροντως, ες οτη φοινικες κατ-εσχον τας νησους.

originem haud facile definire licet, felix tamen et erudita coniectura est SAMVELIS BOCHARTI, (h) uocem a בעל et ירה deriuantis, quod de lapidum aequae ac sagittarum missione in sacris litteris usurpatur, ita ut Balearis sit ירה בעל *Baaljareh*, magister iaculandi, seu peritus iaciendi lapides, cum in modum, quo Genes. XLIX, 23. בעלי חצים *Baale chitfim* dicuntur magistri sagittarum, siue, ut & LXX interpretantur, κυριοι τοξευματων. Illustrare hanc notationem uidetur appellatio Dei *Jariboli*, quae ex iisdem uocibus uidetur composita. (i) Nam Baal, Belum, Belenum Phoenices, Syri, Illyrii, aliaeque gentes, uocabant Apollinem. (k) Qui cum artis sagittandi auctor et praeses haberetur, inde nomine Jariboli a quibusdam cultus est. ISACIUS TZETZES uocabulum Balearium aliter exprimit, et nouam eius interpretationem addit. (l) Scribit enim Iberos vel Hispanos Βαλερίας dicere, ἡτος ὑγιεινας. Similiter Geographus Rauennas, (m) scriptor septimi post Christum natum saeculi, *Valeares* insulas, et Balearicum mare subinde *Valeriacum* appellat. Quod cum apud eum fere constanter fiat, sane non error librarii, sed indicio esse uidetur, sic scriptum pronuntiatumque esse sequioribus post Christum natum saeculis. Nimirum barbarae gentes in Hispaniam tum effusae, quum antiquum Balearium nomen non satis caperent, pronuntiationem eius ad aliam notiolem linguae latinae uocem deflectebant. Itaque uocabant *Valerias* uel *Valeares*, quasi a *ualere* nomen descenderet. Hinc ISACIUS, quod Graeci latinum V saepe in B mutant, Βαλερίας dixit, et ὑγιεινας interpretatus est, quasi *sanas*, *uolentes*, aut *salubres*.

Gymnesiae alterum nomen harum insularum est. Id quidem a Graecis aequae ac Romanis usurpari, ISACIUS scribit, sed tamen Graecis scriptoribus peculiare est. (n) Rationes appellationis iterum uarias reddunt scriptores. DIODORVS SICVLVS, (o) et auctor epitomes historiae Romanae, referunt, sic uocatas esse insulas, quod incolae earum aestatem nudi degant. TZETZES ait, nudos euasisse in has insulas,

B 2

qui

(h) In Phaleg. lib. III, 7. p. 190. et in Chanaan lib. I. cap. 35.

(i) Vid. Io. BRAVNII epist. ad Cuperum de Deo Jaribolo, Lib. V, sac. sel. pag. 779.

(k) SALMASIUS ad Vopisci Aurel. cap. 31.

(l) Ad Lycophron. l. c.

(m) Lib. V, 27.

(n) Plinius Hist. nat. lib. III, cap. 5. *Baleares funda bellicosas Graeci Gymnesias dixerunt.*

(o) l. c. p. 297; Ἄλλαι δ' ὑπαρχοῦσι νησοὶ καταντικρὺ τῆς Ἰβηρίας, ὅτε τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζομένης Γυμνησιαί, διὰ τὸ τῆς ἐνδοκνέοντος γυμνῶς τῆς ἐσθλῆτος βίην κατὰ τὴν τε φέρους ὥραν.

qui incolumes e Graecis seruati sint, et cum mulieribus congressos inde et liberis suis et ipsis insulis nomen dedisse. (p) Vtraque sententia ueram rationem et uim uocis minus assequitur, nec magnos auctores habet. Mihi plane ita uidetur, non aliam notionem Gymnesiarum, quam Balearium, esse, idque nomen tributum esse insulis a Graecis, ut proprium earum et uernaculum exprimerent. Scilicet, STRABONE recte obseruante, (q) γυμνηται a Graecis dicti sunt, qui Phoenicum lingua Baleares dicebantur, atque γυμνηται ἀπο τῶν γυμνητῶν. γυμνηται autem Graecis sunt omnes leuis armaturae milites, praesertim funditores, quod praeter fundam uix aliud telum gerebant, et, quo expeditiores essent in acie, haud multis corporum munimentis utebantur. HESYCHIUS: γυμνηται, οἱ μὴ ἔχοντες ὅπλα, οἱ δὲ τῆς σφενδονήτας, οἱ δὲ τῆς γυμνῆς μαχομένους. Gymnesiae igitur a Graecis perinde, ut Baleares a Romanis, ab usu fundae, quo incolae pollebant, dictae sunt.

§. II

Ad numerum Balearium insularum quod attinet, non ubique de iis sententiae ueterum sibi constant. Fuerunt, qui septem insulas eo nomine complecterentur, teste EVSTATHIO ad Dionysium. (r) Cuius haec ratio opinionis fuit, quod insulas alias Balearibus adiacentes eodem nomine uellent comprehendi. Nam si PLINIVM audimus, (s) praeter Baleares duas maris Balearici insulae fuerunt *Ebusus, Colubraria, uel Ophiusa, Capraria, Maenariae, Tiquadra* et parua *Hannibalis*. Quin FESTVS AVIENVS, qui oram maritimam ab Oceano occidentali ad Massiliam usque descripsit uersibus, multo plures insulas ad oram Hispaniae sitas enumerat, quarum nec nomina aliis Geographis cognita, nec locus, quo singulae collocari debeant, exploratus est. STRABO ad promontorium Dianium, quod et Ferrariam uocant, insulas collocat *Planesium* et *Plumbariam*, ad Charthaginem spartariam uero *Scombrariam* uel *Herculis insulam*. (t) In ANTONINI itinerario (u) adhuc aliae memorantur, insula *Diana*, qua promontorium Dianium intelligi uidetur, *Lesbos, Erufos, Erroris*,

(p) Ἄλλοι δὲ γυμνησίας αὐτὰς οὕτω φασὶ καλεῖσθαι, ὅτι οἱ περιωθέντες τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖσε γυμνῶν βίηχθῆσαν, καὶ συνοικήσαντες γυναῖκιν ἀπὸ καὶ τῆς παιδῆς καὶ τῆς νηὸς ἐκάλουν.

(q) Loco iam supra nota (f) recitato.

(r) l. c. Ἐπτα δὲ εἰπόντων τινῶν εἶναι τὰς γυμνησίας νῆσους, ὁ γεωγράφος δύο αὐτὰς ἵσκει.

(s) Lib. III, cap. 5.

(t) STRABO, lib. III, p. 109.

(u) p. m. 216.

rit, *Tauria*, *Amecas*, aliae, incognitae omnes, aut uitiose posita. Geographus Rauennas (x) insulas ad litus Hispaniae has recenset: *Sunnesia*, *Valearis maior*, *Laibissa*, *Maco*, *Valearis minor*, *Ofusa*, *Actimo*, *Ebusa*, *Gabis*. Ex his quas ignotas aliis Geographis putat PORCHERON, in notis ad hunc locum, eae facile deprehenduntur errore uel corruptis nominibus ab idiota Rauennate huc relatae. *Sunnesia*, siue ut alius codex, e quo HENSONVS (y) uariantes dedit, exprimit, *Sinnesia*, non alia esse uidetur, quam *Gymnesia*, quam AVIENVS a Balearibus distinguit. *Laibissa*, siue, ut in alio codice legitur, *Libissa* eadem est ac *Ebusa*. Hanc enim forte recentior quidam in margine annotauerat suo tempore uocari *la Ibissa*, idque nomen postea in textum alieno loco translatum est. *Maco* sine dubio est *Mago*, ciuitas Minoricae, quae cum fama celebris esset, posita est pro insula. Pro *Actimo* uariantes habent *Accima*. Haec aequae ignota est ac *Amecas* Itinerarii, ad quam aliquantum sono accedit. *Gabis* notat *Gades*. Reliquae per se notae sunt. *Albusa* quam huius etiam maris insulam PORCHERON dicit, etiamnum mihi ignota est. PLINIVS etiam, enumeratis insulis maris Balearici, sunt, inquit, aliae XX ferme paruae mari uadosa. In tanto igitur insularum maris Iberici numero uerisimile est, earum plerasque Baleares uel Gymnesias appellatas esse, laxamento ei uoci dato. ISIDORVS, quamquam Hispanus scriptor, uitiosissime Baleares recenset, et aliena nomina, eademque corrupta, admiscet. (z) *Baleares*, inquit, *insulae Hispaniae duae sunt*, *Aphrosiades* et *Gymnasides*, *maior et minor*. *Gymnasides*, monstrosum uocabulum, e nomine *Gymnesiarum* effinxit. *Aphrosiades* corrupte, ut puto, posuit pro *Aphrodisiade*, quae fuit insula Oceani ad columnas Herculis, atque et alias *Erythia* dicitur; quam igitur perperam Balearibus insulis miscet. Rectius STRABONEM sequi uidemur, qui Balearium nomine complectitur eas insulas, quae ante oram Hispaniae maritimam inter Sucronem et Tarraconem iacent, easdemque distinguit in *Gymnesias* et *Pityusas*. (a) *Gymnesias* nempe uocat duas, quas speciatim Baleares solemus dicere: *Pityusas* uero *Ebusum* et *Ophiusam*. Idem prodit SOLINVS, (b) quod

B 3

Ebusum

(x) Lib. V, 17.

(y) Tom. III, Geographor. min. gr.

(z) Orig. lib. XIV, cap. 6.

(a) Lib. III, p. 167: Των δε προκειμενων νησων της Ιβηριας, τας μεν Πιτυσσας δυο, και τας Γυμνασιδας δυο, καλεσι Βαlearιδας, ως προκειδαι

συμβαίνει της μεταξυ Ταρακωνος και Συκρωνος παραλιας.

(b) Polyh. cap. 23; *Ebusus*, e *Balearibus*, quae a Dianio abest DCC stadia, serpente non habet.

Ebusum Balearibus insulis annumerat. Alii tamen scriptores plerique, **DIODORVS**, **LIVIVS**, **PLINIVS**, **MELA**, **AGATHEMERVS**, **AETHICVS**, duas tantum Baleares nominare solent, et a Pityusis hoc nomine distinguere. Quamquam autem ueteres scriptores, quas **Gymnesias** appellent insulas, satis accurate definiunt, dignum tamen notatu est, a **FESTO AVIENO**, praeter iam nominatas, singularem insulam *Gymnesiam* memorari, a Balearibus et Pityusis distinctam. Sic enim ille: (c)

*Posthac per undas insula est Gymnesia,
Populo incolarum quae uetus nomen dedit,
Ad usque cani praefluentis alueum.
Pityusae et inde proferunt se se insulae,
Balearium ac late insularum dorso sunt.*

Quo loco ab **AVIENO** collocetur **Gymnesia**, id ex eius uerbis certo intelligi nequit, hoc tamen apparet, paullo infra Pityusas, uersus Austrum, ultra Carthaginem nouam, collocari. Nam paullo ante **Gymnetes**, quos nomen a **Gymnesia** accepisse dicit, uicinos facit **Tartessii**. **Gymnesiam** uero probabile est ad eam oram maris fuisse, quam habitabant **Gymnetes**.

S. III

Baleares siue **Gymnesias** duas scriptores ueteres peculiari nomine alteram ab altera non distinguunt, sed unam maiorem, alteram minorem, siue, ut **POMPONIUS MELA** fecit, (d) plurali numero maiores minoresque appellant. Ex hac appellatione recentiore aeuo nomen barbarum *Maioricae* et *Minoricae* enatum est. Qui his nominibus scripto usus sit, primus, quod ego quidem sciam, fuit **SEVERVS**, saeculo P. C. N. quinto Episcopus ecclesiae Balearis minoris. (*) Post **SEVERVM** sic uocauit **PROCOPIVS**, (e) et **VICTOR Vticensis**. (f) **Isidorus** scribit, haec nomina a uulgo usurpari. (g) In **ANTONINI** itinerario (h) utrique Baleari peculiare nomen, incognitum aliis, tribui uidetur, maiorque uocari

(c) **TESTVS AVIENVS** in ora maritima, uers. 467, seqq.

(d) De situ orbis lib. II, cap. 7.

(*) In epistola, quam **BARONIVS** integram exhibet, *Annal. Eccles. an. 418.*

(e) De bello Vandal. lib. I, cap. 1. et 5.

(f) De persec. Vandal. lib. I, cap. 4.

(g) *Orig. XIV, 6; Baleares insulae Hispaniae duae sunt, Aphrosiades et Gymnasides, maior et minor. Unde et eas uulgo Maioricam et Minoricam nuncupat.*

(h) p. m. 216.

uocari *Columba*, minor *Nura*. Sic enim ibi legitur de insulis inter Hispanias et Tingim Mauritaniam:

A supra scripta insula (Ebuso) ad Baleares stadia CCC.

Insula Columba, Balearis maior.

Insula Nura, Balearis minor. Inter se habent Baleares stadia DC.

Sunt quidem, qui propria utriusque Balearis nomina hic prodi existimant. Sed SIMLERS, et WESSELINGIUS, notis ad eum locum, repugnant. Ille pro *Columba* legere mauult *Colubraria*. Assentit WESSELINGIUS, et existimat, olim in MSS. alio ordine has insulas fuisse positas, et Bailearem utramque suum sibi locum, a *Columba Nuraque* distinctum, habuisse. Neutra sententia mihi satis placet, et SVRITAE, qui *Draconariam* insulam intelligit, potior uidetur. Scilicet nomina insularum eo ordine sunt posita, quo poni debebant ab auctore itinerarium scribente. Hic igitur, postquam distantiam Balearium ab Ebuso indicauit, insulam *Columbam* et Bailearem maiorem subiicit, ut indicet, traiciendis ex Ebuso in Bailearem maiorem prius obici *Columbam*, h. e. *Draconariam*, quae scilicet ante *Palumbariae* portum insulae maioris ad occasum adiacet, et a MARIANA (i) *Columbaria* uocatur. Porro, quod *Nuram* insulam ante minorem Bailearem posuit, propterea talis intelligenda est, quae e maiori soluentibus prius attingenda sit, quam in minorem perueniatur. Et quamquam eo nomine nulla apud alios scriptores memoratur, certum tamen est, ponendam esse inter maiorem minoremque Bailearem. Ipsi libri MSS. et editi in uocabulo non conueniunt; cum alii *Nuram* dicant, alii *Miram*. Sed fortasse ea parua intelligenda est, quae ad portum Magonis insulae minoris obiecta est, et hodie uocatur *Laire de Mahon*.

§. IV

Progredimur ad situm Balearium, quo nomine et *Pityusas* complectimur duce STRABONE, e ueterum auctorum sententia describendum. Sitae sunt *Baleares* et *Pityusae* insulae in mari Iberico uersus litora Hispaniae Tarraconensis, inter Sucronem et Tarraconem. (k) Contra Dianium in alto iacent *Pityusae*, a copia τῶν πικρῶν, uel, ut PLINIUS, a frutice

(i) Histor. Hisp. lib. XII, cap. 14. p. 526.

(k) STRABO, l. c.

a frutice pineo sic dictae, et a Dianio absunt septingentis stadiis. (l) ΠΙΤΥΩΔΕΙΣ quoque uocatas esse, STEPHANVS perhibet, eamque in rem Alamanem citat. Multis praeterea urbibus insulisque orbis terrarum nomen Pityusae commune fuisse, obseruauit Ill. SPANHEMVS. (m) STRABO et PTOLEMAEVS Pityusis insulis accensent *Ebusum*, quae maior est, et minorem *Ophiusam*. *Ebusi* nomen saepe uariatur apud scriptores. A PTOLEMAEO uocatur *Εβυσσος*, DIONYSIO *Βυσος*, (n) PAPPINIO STATIO *Ebosea*, (o) ISIDORO *Ebosus*, (p) AETHICO corrupte *Hebofo*, (q) Geographo Rauennati *Ebusa*. Hodie uocatur *Ibissa* uel *Iuica*. De *Ophiusa* magna scriptorum ueterum dissensio est. Nam STRABO eam Pityusarum alteram, uicinamque Ebuso insulae facit; (r) PLINIUS uero utramque Pityusam memorat Ebusum uocari, et Ophiusam, quam Colubrariam dicit, ab his distinguit, et remotius Sucronem uersus collocat. ISAACVS CASAVBONVS (s) tantam harum sententiarum pugnam esse existimat, ut falli eos dicat, qui PLINIVM STRABONI conciliare conentur. Sed rem forsitan non inani conatu tentabimus. STRABO et PTOLEMAEVS Ebusum et Ophiusam Pityusas uocant, ut has insulas eo melius a Gymnesiis distinguant. Alii uero scriptores, ut DIODORVS, LIVIVS, PLVTARCHVS, (t) non nisi unam Pityusam memorant, Ebusum intelligentes, cui hoc nomen quasi proprium adhaesit. Quando uero PLINIUS Pityusas plurali numero appellat, et nihilo minus ab his *Colubrariam* remouet, id non eo sensu dicit, quo STRABO

(l) PLINIUS. III, 5. SOLINVS. cap. 43. ISIDORVS XIV, 6, LXX stadia ponit. LIVIVS lib. XXVIII, 37, a continenti abesse ait centum millibus passuum, quae efficiunt DCCC stadia. MELA, II, 7: *Ebusus e regione promontorii, quod in Sucronensi sinu Ferrariam uocant, cet.*

(m) De usu et praest. numism. Diff. VI, pag. 312.

(n) Περὶ π. 457:

Νησοὶ δ' ἑκαὶς ὀκτακιστάς, ἀρχὴ δὲ Βυσος.

BOCHARTVS quidem corrigere uult: ἀρχὴ δ' ἑβυσσος. Sed ex EVSTATHIO intelligitur, ab eo Βυσος lectum esse, neque id nomen aliis scriptoribus ignotum fuisse.

(o) Sylu. lib. I, 6:

Et quas praecoquit *Ebosea cannas*.

(p) l. c. Ridiculam nominis explanationem addit ISIDORVS: *Ebosus insula Hispaniae dicta, quod a Zonis nqn procul sit, quasi ebzos.*

(q) Inter insulas Oceani occidentalis. In ANTONINI itinerario nomen *Erusos* occurrit, quod fortasse ab *Eresos*, quo nomine urbem Ebusitanam uocat DIODORVS SIC. ortum est. Qua de re aliò loco.

(r) STRABO l. c: Ἡ δὲ Ὀφίισσα, ἐρημὸς καὶ πολὺ ἑλαττων, ταυτὴς (ἑβυσσ) πλησίον κεῖμεν.

(s) In castigationibus ad STRABONEM, l. c.

(t) DIODORVS SICVLVS, lib. V, p. 206. LIVIVS, l. c. PLVTARCHVS in Sertorio. DIOSCORIDES, de mat. med. lib. I, cap. 92.

STRABO, sed quod Pityusae alia adhaerebat insula, exiguo tantum freto ab Ebuso diremta. Hanc enim, quod minor et ignobilior esset, non singulare nomen adeptam esse innuit, sed cum maiore Ebuso una Pityusarum appellatione comprehensam, et postea aetate PLINII utramque Ebusum pro Pityusis uocatam. Diserte PLINIVS: *Insulae per haec maria primae omnium (u) Pityusae, a Gracis dictae a frutice pineo. Nunc Ebusus uocatur utraque, angusto freto interfluente. (x)* PLINIO astipulatur AGATHEMERVS, (y) qui duas memorat Pityusas, maiorem trecentis, minorem centum stadiis porrectam. Maior hodie *Puica* uocatur, minor ea est, quae hodie *Formentera*. Atque haec minor Ebusus PLINII cum maiori proxime adhaereret, angusto tantum freto interfluente, praeterea ignobilis nec ualde habitata, idemque ac maior nomen gereret, hinc factum est, ut STRABO alique scriptores geminam Ebusum considerarent tanquam unam. Manifeste hoc apparet, si STRABONIS de amplitudine Ebusi sententia, cum AGATHEMERO, qui duas Pityusas distinguit, contendatur. Quippe STRABO ambitum Ebusi esse dicit CCCC stadiorum h. e. L. M. passuum. AGATHEMERVS distinctius maiorem Pityusam CCC, minorem C stadia habere dicit, e quibus conficiuntur CCCC stadia STRABONIS. PLINIVS qui aequae ac STRABO Pityusas coniunctas metitur, parum ab hoc abludit, et, *patent*, inquit, *Pityusae XLVI. M. pass.* h. e. CCCLXVIII stadiis. Quoniam igitur PLINIVS Pityusas plurali numero alio sensu ac respectu dixit, ac STRABO, hinc patescit, nullam inter eos pugnam esse, et STRABONEM Pityusarum nomen laxiore significato adhibere, quo etiam Ophiussa comprehendatur. Neque minus inde perspicitur, *Colubrariam* PLINII non diuersam esse ab *Ophiussa* STRABONIS. Quamquam enim hanc PLINIVS longius ab Ebuso collocare uidetur, quam STRABO, qui Ophiussam proxime Ebuso adiacere scribit, hoc tamen non ita pugnat; ut sententiae PLINII, quae accuratissima est, derogare possit. Nam
proxi-

(u) Sic etiam MANILIUS harum insularum situm designat, sed pro Pityusis Ebusum ponit, Astronom. lib. IV, 640:

- - Primamque intrantis in orbem

Oceani uictricem Ebusum, et Balearica regna.

(x) Ita quoque MARTIANVS CAPELLA, de nupt. Philol. et Merc. lib. VI,

p. m. 206: *Transio itaque Pityusas a silua pinea memoratas, quae nunc Ebusus appellatur.*

(y) Geograph. lib. I, cap. 5, p. 13. Vol. II Geographorum ueterum minorum Jo. Hudsoni.

proximum antiqui etiam illud dicunt, quod longe remotum est, dummodo nihil medium interiectum sit, docente SERVIO. (2) Et fortasse STRABO in situ Ophiusae definiendo alucinatus est

§. V

Situs Colubrariae seu Ophiusae in magna sententiarum varietate versatur, neque conuenit inter eruditos, quatenam ex cognitis hodie insulis ueterum Ophiusa sit. Nam, MARIANA obseruante, (a) alii *Formenteram* faciunt Ebuso subiacentem, alii *Draconeram* putant, Baleari maiori propemodum coniunctam: aliis placet *Montem colubrarium* continenti uicinum, atque *Peninsulae* oppido obiectum, Ophiusam credere. Postrema harum sententia sine dubio uera est, quamquam a MARIANA ueterum testimoniis et argumentis minus suffulta. Jam PLINIUS scribit, Colubrariam ab Ebuso tantum abesse, quantum Baleares absint, septingenta scilicet stadia. Id de insula, quae hodie Formentera dicitur, minime dici potuit. Suffragari uidetur POMPONIVS MEIA, qui Colubrariam contra Ebusum esse perhibet. Sed maius indicium inuestigandae Ophiusae facit FESTVS AVIENVS his uersibus: (b)

*Ophiusa porro tanta panditur latus,
Quantam iacere Pelopis audis insulam,
Graiorum in agro. Haec dicta primo Oestrymnica,
Locos et arua Oestrymniciis habitantibus.
Post multa serpens effugauit incolae,
Vacuamque glebam nominis fecit sui.*

In quo loco animaduertendum est, Ophiusam ab AVIENO prodi Peloponneso similem, adeoque peninsulam esse. Hinc ab eodem auctore alio loco (c) uocari uidetur Chersonesus:

*- - Nuda litorum iacent
Ad usque cassae Chersonesi terminos.*

Cassa

(2) Ad Virg. Aen. V, u. 320.

(a) Hist. de reb. Hisp. lib. I, cap. 16.

(b) In ora maritima, u. 152, seqq.

(c) uers. 491.

Cassa scilicet dicitur, quod uacua incolis erat, propter infestam serpentum multitudinem. STRABO quoque (d) in ora maritima Hispaniae, a Sagunto uersus Iberum, collocat urbem *Chersonesum*. Atque haec procul dubio eadem est, quae hodie ab Hispanis dicitur *Peniscola*, urbs ad Sucronensem sinum in regno Valentiae sita, et antiquae *Peninsulae* nomen adhuc seruans. E regione huius oppidi in mari attollitur insula, quae hodie dicitur *Montcolibre*, seu *mons colubrarius*. (e) Cuius nomen aeque ac situs antiquam Colubrariam uel Ophiusam manifeste prodit. Conueniunt etiam in eam signa uetera, quod MARIANA (f) testatur, eam serpentibus infestam esse. AVIENVS quidem Ophiusam sic describit, quasi ipsa sit peninsula uel Chersonesus, non uero peninsulae adiacens, sed eius rei haud difficilis explicatio est. AVIENVM, constat, in descriptione orae maritimae antiquissimos scriptores secutum esse. Itaque uerisimile uidetur, Ophiusam uetustissimis temporibus magnae amplitudinis insulam fuisse, et terrae continenti, instar Chersonesi, cohaesisse, postea uero, cum terra maleficis serpentibus infesta incolas non sustineret, magis magisque uadoso mari absorptam, et a continenti auulsam esse, ut parua tantum insula remaneret, urbs tamen in continenti retineret nomen Chersonesi. Talis insulae status iam fuit STRABONIS, MELAE, PLINII et PTOLEMAEI aetate, quos tamen AVIENVS non secutus est. Hoc igitur cum certum exploratumque uideatur, antiquam Ophiusam sitam fuisse in sinu Sucronensi, contra Ebusum, Septentrionem uersus, e regione promontorii, quod hodie uocatur *Peniscola*, expungendus est error, quem CELLARIVS, alique Geographi recentiores tantum non omnes, commiserunt, quod Ophiusam Ebuso insulae uersus Austrum subiiciunt, et Formenteram, quam falso pro ueterum Ophiusa habent, uario serpentum genere etiamnum scatere dicunt

C 2

§. VI

(d) Lib. III, p. m. 159.

(e) Nomen *montis colubrarii* iam saeculo XII obtinuit, ut LAVRENTIVS Veronensis indicat, qui rerum in Maiorica Pisani lib. VII uersu hexametro scripsit. De quo POL. LYSERVS, in hist.

poet. med. aevi, pag. 376. Sic uero ille, lib. III, p. 128:

*Sol erat incipiens per iter conscendere coeli,
Quando colubravem uiderunt agmina montem,*

Cui, quibus est plenus, nomen tribuere colubri.
(f) Hist. Hisp. I, c.

§. VI

A Pityusis uersus orientem DCC stadiis absunt *Gymnesiae*, seu *Balcarer* speciatim sic dictae. (g) Maior Tarraconem Hispaniae ciuitatem, minor Barcionam septentrionem uersus contra se habet. (h) Illam Diodorus Siculus scribit omnes alias insulas, post has septem, Siciliam, Sardiniam, Cyprum, Cretam, Euboeam, Corsicam, Lesbum, magnitudine superare. In definienda autem eius magnitudine differunt scriptorum sententiae. Auctore STRABONE longitudo eius DC stadia, uel LXXV. M. passus, latitudo CC stadia non excedit. Eodem et AGATHEMERO teste, Artemidorus utrinque duplum posuit. Media incedit uia PLINIVS, et longitudo C. M. passus, uel DCCCC stadia, circuitu CCCLXXV. M. passus continere dicit

A maiori Baleari minor distat XXX. M. pass. uel CCXL stadia, (i) quam uero distantiam multo minorem esse perhibet STRABO, nempe LXX stad. h. e. VIII. M. DCCL pass. multo maiorem Itinerarium exhibet, DC stadiorum. Ad magnitudinem eius quod attinet, non multum differre eam ab altera STRABO dicit, sed secundum PLINIVM ultra dimidium minor est. Nam ex huius sententia longitudo XL. M. passus, uel CCCXX stadia, circuitu CL. M. pass. extenditur. Imo, si SEVERVM, Episcopum Balearis minoris, (k) audiamus, haec insula longitudo XXX. M. pass. seu CCXL stadia, latitudine III M. passus tantummodo habet. Quae tamen dimensio sine dubio falsa est, maxime quod ad latitudinis mensuram attinet, nisi uerba ipsa epistolae SEVERI mendo laborant

§. VII

A maiori Baleari, ut PLINIVS scribit, XII. M. pass. in altum abest *Capraria*, insidiosa naufragiis, et e regione *Palmae* urbis, in Baleari maiori, *Maenariae*, ac *Tiquadra*, et parua *Hannibalis*. De huius Caprariae nomine forsitan idem ualet, quod VARRO de Caprasia insula, Italiae uicina, obseruat, pecuariae copiam ei nomen dedisse. (l) Hodie uocatur

(g) PLINIVS l. c. L. M. pass. h. e. CCCC stadia eas a Pityusis abesse dicit LIVIUS, lib. XXVIII, 37. Itinerarium CCC stadia.

(h) AETHICVS in Cosmogr. cap. ult. et OROSIVS, lib. I, cap. 2. p. m. 34.

(i) PLINIVS, l. c.

(k) In epistola circulari apud BARONIVM, Annal. eccles. an. 418.

(l) VARRO de re rust. lib. II, 3. 3: Oves, quas pascimus, ortae sunt ab ouibus feris, sic caprae, quas alimus, a capris feris sunt ortae, a quibus propter Italiam Caprasia insula est nominata.

vocatur *Caprara* uel *Cabrera*, et Maioricae subest ad Austrum. Hoc situ Ebusum collocat AETHICVS, (m) ideoque errore lapsus cum Capraria confudisse uidetur. Maenarias, Tiquadram, et paruam Hannibalis HARDVINVS (n) hodie mari demersas putat. Sed aetatis nostrae Geographi eo ipso loco, quo PLINIVS, scilicet e regione Palmae urbis, collocant plures quasdam paruas insulas, quas uocant *Morassas*, uel *Porasse*, quas propterea PLINII Maenarias esse nullus dubito. In *Tiquadra* insula JOANNES MARIANA, (o) et alii post eum recentiores, putant Hannibalem, terrorem Romani nominis, natum esse, nitunturque testimonio PLINII, cuius quaedam exemplaria Tiquadram uocant patriam Hannibalis. Sed HARDVINVS affirmat, in omnibus MSS extare *Tiquadra et parua Hannibalis*. Quo pacto duae sunt insulae diuersae, et fundamentum eius opinionis plane corrui. Sed qua de causa insula quaedam nomen Hannibalis acceperit, huiolari iam non licet

CAPVT II

DE INGENIO ET NATVRA TERRAE BALEARIVM EARVMQVE PROVENTIBVS

§. I

Situ et magnitudine Balearium exposita, iam de natura et prouentu singularum proximum est ut agamus. *Ebusum*, ut ab hac incipiamus, copiosius descripsit DIODORVS SICVLVS. (a) Quo teste campis distincta est ac collibus amoenissimis, sed fertilitate mediocri praedita. Paucas enim regiones uitibus confitas, et oliuas oleastris infitas habet. (b) Est praeterea Ebusitanae terrae singularis natura, a DIODORO quidem et STRABONE omissa, sed a ceteris scriptoribus magno consensu celebrata, quod serpentes nullos sustinet, atque eos etiam alio loco, quo illata sit, arcet, cum *Colubraria* contra serpentibus tota

C 3

scateat,

(m) In Cosmog. l. c : *Maiori subiacet insula Ebusus.*

(n) In notis ad PLINIVM, l. c.

(o) Hist. Hist. lib. II, cap. 6.

(a) Bibl. hist. Lib. V, p. 297.

(b) Κατα την ἀρετήν θαλασσία, την μὲν ἀπολοφύτου χωρὸν ὀλίγην ἔχει, τὰς δὲ λαίας ἐμπεφυτευμένας ἐν τοῖς κοτινοῖς.

scateat, ideoque sit inhabitabilis. PLINIVS: (c) *Ebusi terra serpentes fugat, Colubrariae parit, ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus.* Explicatius haec tradit POMPONIVS MELA, (d) qui de Colubraria, *Cum scateat, inquit, multo et malefico genere serpentum, et sit ideo inhabitabilis, tamen ingressis eam intra id spatium, quod Ebusitana humo circumsignauerunt, sine pernicie tuta est, iisdem illis serpentibus, qui solent obuios appetere, adspectum illius pulueris, aliudue, quod uerius, protul et cum pauore fugientibus.* Ea terrae Ebusitanae proprietas mirabilis quidem est, sed tamen aliis terrarum locis communis esse fertur. Cretam insulam DIODORVS SICVLVS memorat (e) ab Hercule, priusquam inde contra Chrysaorem et Geryones solueret, propter honores sibi delatos, ita a noxiis bestiis purgatam, ut neque ursi aut lupi ferarumque aliquod genus, neque serpentes ibi inuenirentur. Gaulos, siue, ut SALMASIVS scribit, Gauloe, insula Melitae Africanae uicina, teste SOLINO, (f) ea natura est, ut serpens in ea neque nascatur, neque uiuat inuecta, iactus quoque eiusdem quocunque puluis angues arceat, et scorpiones perimat. Id tamen PLINIVS (g) non Gaulo tribuit, sed Galatae, insulae inter Africam et Sardiniam, et SOLINVS, qui non praeter solitum louis est, errore uidetur Gaulon pro Galata nominasse. Idem PLINIVS terrae circa Clupeam, urbem Africae, uim scorpiones necandi tribuit. (h) In agris circa oppidum Africae Ithuae, ~~VITRUVIVS~~ POLIVS scribit, (i) serpentes illatos statim mori, idemque efficere terram ex his locis alio translatam. Paria memorant de Melite insula alii scriptores. Neque uero haec natura terrae solius Ebusi inter Baleares propria est, sed etiam reliquarum. VITRUVIVS commemorata regionis oppidi Africani natura addit: *id genus terrae etiam Balearibus dicitur esse.* Hoc ille non scribit, quod Ebusum ad Baleares pertinere putat, ut sentit BOCHAR-
TVS,

(c) Hist. nat. lib. III, 5.

(d) Lib. II, cap. 7.

(e) Lib. IV, p. 157.

(f) Cap. 32, in fine: *Ex parte, qua Cercina est, accepimus Gaulon insulam, in qua serpens neque nascitur, neque uiuit inuecta. Propterea iactus ex ea quocunque generum puluis arceat angues, scorpiones super iactu suo illico perimit.*

(g) Lib. V. cap. 7: *Mox Gaulos et Ga-*

lata, cuius terra scorpionem, dirum animal Africae, necat. Dicuntur et in Clupea emori.

(h) Lib. XXXV, in fine.

(i) De Archit. lib. VIII, cap. 4: *Cum esset Africa parens et nutrix ferarum bestiarum, maxime serpentium, in eius agris oppidi nulla nascitur, et si quando allata ibi ponatur, statim moritur: neque id solum ibi, sed etiam terra ex his locis, si alio translata fuerit, similiter efficit,*

TVS, (k) sed quod eadem Balearium, quae Ebusi, natura est. Diserte enim et distincte PLINIVS: (l) *Terra ex Galata insula, et circa Clupeam Africae, scorpiones necat, Balearis et Ebusitana serpentes.* Quidam scriptores eam Balearicae terrae felicitatem in maius augment, et non solum in serpentibus arcendis, sed aliis etiam feris noxiisque bestiis, spectari memorant. Sic enim de Ebuso MELÆ: (m) *Omnium animalium, quae nocent, adeo expertus est, ut nec ea quidem, quae de agrestibus mitia sunt, aut generet, aut si inuecta sunt, sustineat.* De Balearibus STRABO affirmat, (n) nullum facile noxium animal in iis reperiri. Et de minori Baleari id praecipue confirmat SEVERVS episcopus, in epistola, quae apud BARONIVM extat. Postquam enim narrauerat, Judaeos fato quodam singulari impediri, quo minus Jammonae (est ea urbs Minoricae) habitare possint, sic pergit: *Nec hoc fide indignum ducimus, cum etiam lupos uulpesque, et omnia noxia animalia, deesse uideamus, cum earum, quae ad uescendum bonae sunt, ferarum copia magna sit.* Idem tamen SEVERVS, quod ad serpentes et scorpiones attinet, paullo discedit a reliquorum scriptorum sententia, scorpionesque et serpentes in minori insula dari fatetur, sed innoxios. Subiicit enim: *Illud etiam magis mirum est, quod colubri et scorpiones sunt quam plurimi, sed amiserunt omnino nocendi uolentiam.* Talia quidem SEVERVS memorat pro studio eius saeculi infinita fingendi miracula in honorem religionis Christianae. Referre enim uidetur ad singularem Dei gratiam, Balearicis Christianis ob pietatem et studium amplificandae religionis concessam, quod et aliis terrarum locis obuuisse legimus, et fortasse a ueteribus non recte obseruatum est. Neque enim confirmatur testimonio recentiorum scriptorum, eius maxime, quem hac de re consulimus, IOANNIS ARMSTRONG, Angli, (o) qui scorpiones, aliasque noxias bestiolas, in Minorica omnino inueniri refert, nec innoxias et minus uenenatas esse tradit. Quapropter collatis inter se diuersis auctorum sententiis in eam opinionem adducor, serpentes et scorpiones fortasse in Balearibus insulis non tam atroces infestosque fuisse, quam quidem aliis coeli calidioris locis, et eorum ictus subinde innoxios

(k) In Chanaan, l. 35.

(l) Lib. XXXV, in fine.

(m) l. c.

(n) Lib. III, p. 168: Προς δε τῆς ἐναρτίας

τῆς γῆς καί τὸ μὴδεν τῶν σινομένων θηρίων ἐν-
βλασθεῖν ῥαδίως ἐνταυθα προσέειπεν.

(o) In der Beschreibung der Insel Minorca, epist. XII, p. 164, des achten Theils der Sammlung neuer und merkwürdiger Reisen. Goetting. 1754.

innoxios reperiri, hoc tamen non ita uerum esse, ut nullum plane animal noxium in iis reperiatur. Quamquam enim, quae a ueteribus ea de re traduntur, inani forsitan persuasione, et experientia minus examinata, nituntur, tamen consensus scriptorum ueterum, qui terram Balearicam uenenum extinguere serpentium tradunt, haud ita uidetur contemnendus, ut plane falsa ab iis memorari putemus, praesertim cum eius rei causae naturales afferri possint. Veteribus plurima in usu fuerunt remedia, quibus serpentes abigi et enecari crediderunt. Sic a pecore et stabulis prohibebant cedri et galbani fumo, cornu ceruini, et capilli muliebris nidoribus, aliisque rebus, quibus foedi excitantur uapores. (p) Neque minus in iis terrarum locis, qui serpentes non sustinere dicuntur, reperiantur aliqua necesse est, quae molesta sint noxiis animalibus. GALENVS humiditatem aeris in locis paludosis et mari proximis ait efficere, ut serpentes minus noceant. Nam quae in locis palustribus et maritimis capiuntur uiperæ, languidius uenenum habere. (q) In ipsius terrae natura non minor ratio quaerenda est. Nam ferunt animalia uenenata eam maxime terram fugere, quae multum sulphuris, bituminis, et picis habeat. Quam naturam terrae Balearicae fuisse, testari uidentur arbores resiniferae, quibus eae insulae abundasse feruntur, pinus, lentisci, terebinthi. Harum arborum resinas, cum pice et sulphure, ueteres prodesse putarunt aduersus serpentum et scorpionum ictus, (r) et fortasse iisdem rebus, ubi inueniantur, crediderunt serpentes arceri et fugari. Itaque cum insulae Baearum resinis abundauerint, atque, ut DIOSCORIDES scribit, (s) in Pityusa praestantissimae inuentae, ratio aliqua apparere uidetur, cur rariores in his insulis serpentes existimatae. Fortasse etiam scillae, quae teste PLINIO (t) copiosissime et sponte in Balearibus Ebusoque insulis nascuntur, huc referendae sunt. Nam scillae mederi uiperarum moribus putantur, (u) et pastilli scillini celebrantur in antidotis. (x) Neque uero illud praetereundum, inter remedia aduersus serpentes summo opere celebrari antiquis *rubricam*, terrae genus, quam PLINIVS Sino-

pidem,

(p) VIRGIL. Georg. III, 414. COLV. VIII, 5, 18. CALPURNIVS, Eclog. V, u. 29. PALLAD. I, 35, 11.

(q) GALENVS de antidot. lib. II.

(r) PLINIVS, lib. XXIV, 7. XXXV. 15.

DIOSCORIDES de mat. med. lib. I, 94. V, cap. 124.

(s) De mat. med. lib. I, cap. 91.

(t) Lib. XIX, cap. 5. f. 30.

(u) DIOSCOR. lib. II, cap. 202.

(x) GALENVS de antidotis, lib. II.

pidem, Graeci *μιατον Σινοπικην* uocant, a Sinope, Ponti urbe, ubi primum inuenta, seu, ut DIOSCORIDES memorat, e Cappadocia aduecta uenum exposita est. (y) In uariis eius generibus celebratissima est Lemnia, quae pota cum uino plurimum ualere aduersus uenena et serpentium ictus dicitur, ideoque omnibus ueterum antidotis familiaris est. (z) Dicebatur subinde *Λεμνια σφραγис*, uel *σφραγис αιγος*, propterea quod in pastillos coacta imagine caprae signari solebat, uel, ut GALENVS memorat, (a) sigillo Dianae sacro. Modum eius conficiendae signandaeque GALENVS describit, refutatque eorum errorem, qui putent, ei hircinum sanguinem admixtum esse. Ex eodem intelligitur, falsum esse PLINIVM, qui scribit, rubricam Lemniam non nisi signatam uenundari. Ostendit enim GALENVS, diuersam esse terram Lemniam, siue sigillum Lemnium, a rubrica, quod contactu manus concontaminet, et tantum uno in colle uisatur, qui urbi Hephestiadi uicinus totusque fuluus sit, et nullam arborem aut plantam procreet. Cui quamquam soli uim salutarem tribuit GALENVS, alii tamen scriptores omnem rubricam serpentibus aduersariam produnt, neque aliam terram Lemniam agnoscunt, nisi sigillatam. (b) Obseruarunt autem ueteres, aliqua eorum, quae sumta in potu uenenis resistunt, etiam obiecta ipsos serpentes fugare. PLINIVS id exemplis fraxini et uettonicae uult probare, quae cum, succo expresso ad potum, aut uulneri impositae, medeantur serpentum morsibus, tum etiam gyro e frondibus earum circum serpentes facto, eos fugent aut perimant. (c) Idem fortasse in rubrica euenire putarunt. Quae ut in potu sumta uim ueneni frangit, aut eiicit, sic etiam ipsis serpentibus tactu suo forte molesta est, eosque aut fugat, aut uenenum eorum mitigat. Certe rustici ueteres coniecta rubrica soliti sunt talpas et formicas prohibere ab arboribus, (d) et hodie, constat, circulatores et agyras, qui serpentes impune

(y) PLINIVS XXXV, 6. DIOSCORIDES, lib. V, cap. III.

(z) PLINIVS l. c. DIOSCOR. V, 113. PLINIVS XXIX, 5.

(a) De simplic. medic. lib. IX, cap. 2.

(b) Vid. PHILANDER ad Vitruuium, lib. VII, 7. et HARDVINVS ad Plinium, XXXV, 6.

(c) PLINIVS XVI, 13. XXV, 8.

(d) PALLADIUS Martio IX, 4: *Alii qui foramina talparum rubrica et succo agrestis cucumeris impleuerunt.* Idem, Mart. X, 29: *Si formicae molestae sunt, rubrica, butyro et pice liquida mista, circa truncum debet induci.*

impune tractando spectaculum praebere solent populo, inter alia adiumenta, quibus uiperas innoxias reddere solent, terra sigillata totas operire et inuoluere, ut eis uirus eripiatur. Itaque si scriptores ueteres memorant, pulnerem terrae ex Ebuso aut Galata insula serpentes scorpionesque fugare aut perimere, id genus rubricae esse existimo. At enim uero in ipsis Balearibus insulis, quarum terra serpentes et scorpiones abigere dicitur, *rubricam* copiose nasci ueteres auctores memorant. VITRUVIUS tradit, optimam effodi in Ponto, Aegypto, Balearibus et Lemno, (e) PLINIUS tamen, qui eadem refert, reliquis eam praefert, quae in Lemno et in Cappadocia nascitur. (f) Propterea fieri potuit, ut in iis insulis serpentes rarius inuenirentur, quod rubrica plurimis earum locis inuenienda, arcebantur. Quenam autem sit ea uis rubricae, serpentibus grauis, alii uideant. Neque etiam dispicere uolo, num terrae Balearicae, qualis esse perhibetur ab hodiernis scriptoribus, ea sit natura, quae serpentes fugare aut mitigare possit. Etenim cum diuersi generis sint noxia reptilia, diuersaque eorum uenena, difficile est iudicare, quanam terrae proprietates arcendis mitigandisque iis sit idonea. Leuem uero esse terram Balearis minoris, et tenuem, multumque salis marini et nitri continere, scribit GEORGIUS CLEGHORN, Anglus. (g) Et si uerum est, quod GALENUS tradit, serpentes humido aere, et locis palustribus maritimisque mitiores esse, dubium non est, eam rationem de Balearibus insulis ualere

Ad feras et alias noxias bestias quod attinet, quas in Balearibus minus reperiri ferunt, id minime admiratione dignum uidetur, neque SEVERUS Episcopus id singulare beneficium, Baleari minori praeter naturam concessum, debuit interpretari. Idem enim in aliis insulis plerum-

(e) Architect. lib. VII, cap. 7: *Rubricae copiose multis locis eximuntur; sed optimae paucis, ut in Ponto Sinope, et Aegypto et in Hispania Balearibus, non minus etiam Lemno, cuius insulae necligalia Atheniensibus S. P. Q. R. concessit finenda.*

(f) Hist. nat. XXXV, 6, s. 13: *Sinopis inuenta est primum in Ponto: inde nomen a Sinope urbe. Nascitur et in Aegypto, Balearibus Africa: sed optima in Lemno, et in Cappadocia, effossa e speluncis.* Conf.

ISTODORUS, Orig. lib. XIX, cap. 17. GEORGIUS CLEGHORN, Anglus, in descriptione Minoricae p. m. 309, memorat, terram rubram quae hodie multa inueniatur in ea insula, ab incolis sua lingua uocari *terra Agra*. Quod uocabulum fortasse ortum est a Latinorum *ochra*.

(g) In der Beschreibung der Insel Minorca, pag. 283 des achten Theils der Sammlung neuer und merkwürdiger Reisen, Goetting. 1754.

plerumque obseruatur, quod ferae bestiae uastis saltibus abditisque spe-
laeis gaudent, quales in insulis, minoribus praesertim et iuxta homi-
num multitudine habitatis, non esse solent. Et si quae exoriantur et
multiplicentur bestiae, hominibus noxiae, possunt facile incolarum in-
fidiis et continuo uenatu deleri. Quo minus hoc in continenti terra
plane fieri queat, maior ferarum numerus efficit, tum continui den-
sioresque saltus, quibus licet perimantur eiicianturque quam plurimae
ferae, mox tamen aliae ex aliis locis eo transeunt. In insulis autem,
mari undique circumfusus, ferarum immanitas semel compressa uix ac
ne uix quidem potest inualescere. Eadem de causa fit, ut earum etiam
ferarum, quarum carnibus uescuntur homines, haud maior copia in
insulis reperiatur, et nugatur sine dubio SEVERVS, cum scribit, *ca-*
rum contra, quae ad uescendum bonae sint, copiam magnam adesse. Aliquam
esse posse largior. Vius enim et necessitas hominum suadet, ut cerui,
hinnulei, lepores, alantur potius, quam deleantur. Sed magnam car-
nis ferinae penuriam in Baleari minori etiam hodie obseruari, JOAN-
NES ARMSTRONG disertè testatur. (h) Excussimus itaque eam terrae
Balearicae proprietatem, qua nulla animalia noxia ferre dicitur, eam-
que Ebuso non minus, quam Balearibus, attributam esse uidimus. Ne-
que tamen omittendum illud Ebuso insulae peculiare, quod, MELA
auctore, *ne quidem ea animalia, quae de agrestibus mitia sunt, aut generat,*
aut si inuecta sunt, sustinet. Cuius rei documento esse possunt cuniculi,
quos PLINIVS refert, quamquam frequentissimi sint in Balearibus, in
Ebuso tamen minime durare. *Nec cuniculos, inquit, Ebusus gignit, po-*
pulantes Balearium menses. (i) Atque eos idem alio loco (k) scribit adeo
non ferre Ebusitanae terrae naturam, ut illati etiam in eius litoribus
moriantur. Adeo diuersa est Balearium et Pityusarum insularum, quam-
uis uicinarum, natura, ut Baleares cuniculis abundant, Colubraria
serpentibus, Ebusus utrosque fuget. An uera omnia narrent scripto-
res, iam non meum est indagare. Ipse PLINIVS, quamuis eruditissi-
mus scriptor, fabulis haud raro delectatur

D 2

§. II

(h) In der Beschreibung der Insel Mi-
norca, sect. XII, p. m. 163.

(i) Hist. nat. lib. III, cap. 5.

(k) PLINIVS lib. VIII, cap. 58: In

Ithaca lepores illati moriuntur, in extremis
quidem litoribus: in Ebuso in litoribus cuni-
culi: scitent iuxta in Hispania Balearia-
busque.

§. II

Quamquam, auctore DIODORO SICULO, mediocris est fertilitas Ebusi, inclaruit tamen aliarum rerum proventu. Sic enim de ea POM-
PONIVS: *Frumentis tantum non secunda, ad alia largior est.* Salinis abundare scribit MARIANA, (l) sed eius rei ueteres nullam mentionem faciunt, quamquam salem natium laudent in Hispania citeriore caesum. (m) In copiosioribus Ebusi et Balearium prouentibus eminent arbores, uarii generis, maxime resiniferae, *pinus, terebinthi, lentisci.* Inde praestantissimas resinas ex insula Pityusa afferri DIOSCORIDES scribit. (n) Primo loco pinus memorandae, quibus adeo abundarunt Pityusae, ut inde nomen acceperint. PLINIVS scribit a frutice pineo sic dictas. Sed cum plura sint pinuum genera, inquit SALMASIVS, (o) quodnam PLINIVS hic intellexisse uideatur. Tria in primis sunt genera, magnitudine diuersa, et cognatione nominis coniuncta, pinus arbor, chamaepitys, et pityusa. Omnes PLINIVS accurate describit. (p) Pinum ipsam non intelligit. Nam procera arbor est. Nec fortasse chamaepityn, quod herbis magis, quam fruticibus accensetur. Nam PLINIVS, enumeratis tribus chamaepityos generibus, subiicit: (q) *Omnes herbae, sed propter cognationem nominis non differendae.* Reliqua est *πιτυσα*, quam certe PLINIVS intellexit, quod ipse fruticem appellat: *Cum honore et pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in rithymali genere numerant. Frutex est similis piceae, flore paruo purpureo.* (r) Pineum appellauit PLINIVS hunc fruticem non alia de causa, quam quod folia habet, pinui similia. DIOSCORIDES: (s) *Φυλλαριος ὅμοιος λεπτοῖς, ἐμφέρει τοῖς τῆς πιτυος, ἀνθὴ μικρά ὡσεὶ πορφύρα.* Ab hac similitudine Graecis *πιτυσα* dicitur, sed apud Latinos peculiare nomen non habet. Cetera tithymalus est, quam Romani herbam lactariam uocant, alii lactucam caprinam, (t) CELSVS lactucam marinam, (u) nasciturque in asperis et montosis locis. Succus lactei ex ramis eius concisis expressi, consuetudo tenuit, ternas quater-

nasque

(l) Hist. Hisp. lib. I, cap. 16.

(m) PLINIVS, lib. XXXI, cap. 7. f. 39.
SIDON. APOLLINARIS, lib. IX, epist. 12.(n) De mater. med. lib. I, cap. 92 :
Κομίζονται δὲ διαφοροὶ (βῆται) ἐν Πιτυσῇ τῆς νῆσου, ἥτις κεῖται κατὰ τὴν Ἰσπανίαν.

(o) Exercitat. Plin. ad Solin, cap. 23. p. 198.

(p) Lib. XXIV. cap. 6.

(q) l. c.

(r) PLINIVS l. c.

(s) Lib. IV, cap. 166.

(t) PLINIVS XXVI, 8, f. 39.

(u) Lib. V, cap. 7.

naſque guttas ficis, quas ficcare et recondere ad uſum uellent, inſtillare, ut cum iis inareſcerent. (x) Et fortasſe idem in condendis ficis Ebuſitanis factum, de quibus deinceps. A pityuſa igitur, ſiue frutice pineo, dictas eſſe Pityuſas inſulas putat PLINIVS, ſed, iudice SALMASIO, nugatur. Nam a frutice pityuſa dicendas fuiſſe *πιτυσάιδες*, non *πιτυσάες*, exiſtimat. Itaque potius *ἀπο τῆς πίτυος*, a pinu arbore, nomen accepſiſſe, ut *φοινικῶσα ἀπο τῶν φοινικῶν*, et plura alia. Hinc enim *πιτυώδεις* eas appellauit Alcman apud STEPHANVM, ut *φοινικώδης* una ex Aeoliis dicta eſt, quam etiam *φοινικῶσαν* dixere. Quae ratio SALMASII uti omnino ualet, ita et documento eſt, Pityuſas inſulas pinuum filuis abundaſſe. Neque tamen eas aliis pinuum generibus caruiſſe exiſtimem. MARTIANVS CAPELLA a pinuum ſilua memoratas ſcribit, (y) uaria fortasſe pinuum genera intelligens. Et tithymali quoque diuerſa genera in Balearibus inueniri, GEORGIVS CLEGHORN teſtatur. (z)

Terebinthum in Balearibus inſulis copioſe natam eſſe, perſuadet ARISTOTELES, ſeu quiſquis auctor eſt libri de mirabilibus, oleum, ſcribens, ibi non ex oliua, ſed ex terebintho ad omnes uſus fieri. (a) DIODORVS tamen non terebinthinum, ſed lentſcinum oleum apud Baleares in uſu fuiſſe memorat. Terebinthus, cuius genera PLINIVS deſcribit, (b) fructum fert lentis aut fabae magnitudine, odore iucundiſſimum, tactu reſinoſum, folia denſa. Refina, quae e cortice eius erumpit, omnium praeſtantiſſima habetur, (c) et oleum e fructu eius conſectum celebratur a medicis. (d) Materies eius admodum lenta nigri ſplendoris eſt, et uetuſtatem fert. Hinc pocula e terebintho tornata apud antiquos celebrantur, (e) et tabula terebinthina apud PETRONIVM (f) in lautitiis eſt. PLINIVS etiam terebinthum numerat in-

D 3

ter

(x) PLINIVS l. c. DIOSCORIDES lib. IV, cap. 165.

(y) Lib. VI, p. m. 206.

(z) l. c. p. 301.

(a) Tom. I. OO Aristot. p. 879 : *Ἐν ταῖς Γυμναστικαῖς Φασιν ἔλαιον μὴ γινέσθαι ἐξ ἔλαιων, ἐν δὲ τῆς τερμινθῆς κομιδῇ πολὺ, καὶ εἰς πάντα ἄρμωτον.*

(b) Lib. XIII, 6.

(c) DIOSCORIDES, lib. I, 91. et ISIDORVS Orig. XVII, cap. 7, p. m. 1249.

(d) DIOSCOR. l. c. cap. 50.

(e) PLINIVS XVI, 40, f. 76. Sed Thericlem, quem Plinius h. l. calices terebinthinos feciſſe ſcribit, ſigulum fuiſſe, non tornatorem, HARDVINVS probat. et SALMASIVS, Exercit. Plin. p. 734. Thericlea pocula antiquis dicebantur, quae ad Thericlis ſiglina nitore proxime accederent ſiue ex argento, ſiue ligno uitroue eſſent.

(f) Satyr. cap. 33. Ebur terebintho incluſum laudatur VIRGILIO, Aen. X, 136.

ter arbores, quae in laminas secantur, et quarum operimento uestiatur alia materies. (g)

Lentiscus terebintho fere similis et honore proxima est. Trifera esse perhibetur, ter in anno fructus fundens. (h) Resina eius terebinthinae respondet, et alias *mastiche* uocatur. (i) E fructu maturo oleum fit, cuius conficiendi modum ostendit PALLADIUS. (k)

S. III

In censum arborum Balearicarum porro uenit *oleaster*. Nam DIODORVS scribit, Ebusum oleas habere oleastris insitas. Id de Ebuso dictum etiam de Balearibus ualere uidetur. Nam penuria olei, qua laborasse Baleares paullo post DIODORVS memorat, ab hac ipsa causa repetenda uidetur, nempe quod nullae oleae, nisi oleastris insitae, in Balearibus inuentae sunt. Oleum ex oleastro dicunt esse tenue, multoque amarius, quam oleae, tantum ad medicamenta utile. (l) Ideoque non quibusuis usibus, praesertim ciborum, aptum uidetur. Praeterea fructus oleae oleastro insitae, licet grandiores sint, parum dant olei. Nam obseruatum est, quae plurimum carnis habeant oliuae, parum admodum succi habere, idque PLINIVS earum exemplo oliuarum probat, quae *phauliae* uel *regiae* uocantur, grandiores quidem aliis, sed minimo succo, ideoque uiliores. (m) Sed illas phaulias a PLINIO memoratas, esse ipsas oliuas oleastro insertas, IULIUS POLLUX docet: (n) *Τας δὲ κοτινάδας ἐλαίας τραυβήλας ὀνόμασι Φερεκράτης: ἐκαλεῖντο δὲ αὐταὶ καὶ Φαυλαί.* Ex hoc loco sine dubio corrigendae sunt, quas MACROBIUS aliis oliuarum generibus annumerat, (o) *Pauliae*, scribendumque *phauliae*. Fortasse etiam *Paphae* ISIDORI. (p) Eandem uocem SALMASIUS (q) putat in hoc loco PLINII reponendam: *Oleastro quae*

(g) PLIN. XVI, 43. f. 84.

(h) PLIN. XVIII, 25.

(i) DIOSCORIDES lib. I, cap. 90 et 92.

(k) Januar. n. 20. Conf. DIOSCOR. lib. I, cap. 50.

(l) PLINIVS XV, 7.

(m) PLINIVS XV, 3. f. 4: *Magnitudine oliuarum copiam olei non constare, indi-*

cio sunt, quae regiae uocantur, ab aliis maiorinae, ab aliis phauliae, grandissimae, alioqui minimo succo. Et in Aegypto carnosissimis olei exiguum.

(n) Onomast. lib. VI, cap. 9. f. 46.

(o) Saturn. lib. II, cap. 20.

(p) Orig. lib. XVII, cap. 7. p. m. 1249.

(q) Exercit. Plin. pag. 911.

que deputato quod gignatur, uocant *phaunos*, (r) et propterea ipsum THEOPHRASTVM corrigit, qui oleastrum scribit deputata *θαύος* ferre *θαύος*, *φauίας* scribendum pro *θαύος* existimans. Sed repugnat HARDVINVS, sanum esse THEOPHRASTI locum asserens, et apud PLINIUM retinendum esse *phaunos*, licet incognitum, quod libri omnes sic legant. Et certe aliud est, oleastrum deputari, aliud olea inferi. Phauliae igitur Ebusitanae et Balearicae parum olei fundebant, neque accedebant ad olearum copiam et pinguitudinem. Quippe, ut ueteres etiam obseruant, oleastri nulla arte fieri possunt oleae, atque etiam si oleis inferantur, eatenus tantum proficiunt, ut fructus ferant maiores, cetera sinefrem naturam retinentes. Ea fuit causa penuriae olei, qua Baepares laborarunt, atque etiam mos, apud eos receptus, conficiendi ex terebintho olei, non tam copiae et excellentiae terebinthi, aut peculiari consuetudini gentis, quam inopiae olei communis subleuandae tribuendus est. Et uiget adhuc ille mos apud hodiernos Baepares. Nam GEORGIVS CLEGHORN (s) testatur, incolas Baeparis minoris oleo mastichino in cibus apparandis, aliisque rebus, plurimum uti, id tamen ignauiae hominum magis, et neglectae olearum culturae, quam earum inopiae ascribit. Quippe obseruat, naturam terrae Baeparicae, tenuis scilicet et levis, ferendis educandisque oleis maxime idoneam esse, ex mente VIRGILII: (t)

*Difficiles primum terrae, collesque maligni,
Tenuis ubi argilla, et dumosis calculus aruit;
Palladia gaudent silua uiuacis oliuae.*

Ceterum PLINIUS obseruat, Africae peculiare esse, in oleastro inferere. (u) Quo pacto, cum idem in Ebuso fieri DIODORVS scribat, uidentur eum morem Ebusitani ab Aliris accepisse

S. IV

Praecipue Ebusus a ficuum prouentu laudatur, quas praestantissimas in ea nasci PLINIUS tradit. (x) Verba eius integra apponamus:
Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: succus maturefcentibus lactis,
perco-

(r) PLIN. XVI, 44. f. 92,

(s) l. c. p. 305.

(t) Georg. lib. II, u. 179.

(u) Lib. XVII, 18, f. 30, 2.

(x) Hist. nat. XV, cap. 19.

percoctis mellis. Senescunt in arbore, anusque distillant gummi lacrima. Siccas honos laudatas seruat in capsis, Ebuso insula praestantissimas amplissimasque, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, implentur orcae in Asia, cadi autem in Ruspina Africae urbe: panisque simul et obsonii uicem siccatae implent. Multo in honore antiquis fuerunt ficus siccatae, quas Graeci *τοξάδας*, Latini *Curicas* appellabant, quod e Caria plurimae afferebantur. Vbi copia abundabat, maturae in cannis ab humo eleuatis reponebantur ad solem, et siccatae condebantur in orcis bene picatis. Sed in Ebuso asseruabantur in capsis, h. e. minoribus in uasis, quod ipsae nobiliores essent, et praestantissimae eligerentur. Vsus earum non solum ad mensas secundas, sed etiam, ubi copiosiores prouenissent, ad cibaria rusticorum, quibus eas pulmentarii loco per hiemem praebere iubent rei rusticae scriptores, perinde ut mala et pira arida. (y) Modum et rationem siccandi eas condendique docuit COLUMELLA. (z) Varia ficorum eaque praestantissima genera, a regionibus plerumque, ubi nascuntur, appellata, ueteres scriptores memorant, (a) sed mirum, nunquam in iis Ebusitanas nominari, quas tamen PLINIVS tantopere laudat. Fortasse nomine Saguntinarum, quas CATO laudat, (b) comprehensae sunt, propter loci propinquitatem. Ipsam Ebusum a siccatis ficis nomen accepisse, contendit SAM. BOCHARTVS, (c) qua de re plura apud eum uideantur. SALMASIVS (d) ficus Ebusitanas laudari putat in hoc uersu PAPINII STATII: (e)

Et quas praecoquit Ebusia cannas.

Etenim uerba uersus paullo mutat, atque sic legit cum quibusdam STATII editoribus, eum secutis:

Et quas percoquit Ebusia cannas.

In duas partes abeunt hic interpretes. Qui cum SALMASIO faciunt, ficus intelligunt, sed qui lectionem uulgatam defendunt, cannas saccharinas laudari putant. Ex his sunt LIPSIVS, LVD. NONNIVS, et

(y) CATO de re rust. cap. 56. COLUMELLA, lib. XII, cap. 14.

(z) Lib. XII, cap. 15.

(a) PLINIVS, lib. XV, cap. 18, f. 19. COLUMELLA, lib. X, u. 414. et V, 10.

II. ATHENAEVS, Dipnos. lib. III. MACROBIUS, lib. III, cap. 20.

(b) Cap. 8. 1.

(c) In Chanaan, I, 35. p. 705.

(d) In exercit. ad Solin. cap. 46. p. 658.

(e) Siluarum lib. I, 6, 15.

et BARTHIVS, qui tamen sententiam suam haud copiose explanant. Alius requirere non licuit. Vtramque sententiam expendemus, lectori iudicium relicturi. *Caunas* legit SALMASIVS, quod putat eo uocabulo siccatas Ebusi ficus, a PLINIO laudatas, exprimi, easque cum Damascenis prunis et palmulis a STATIO commodius multo rectiusque coniungi, quam cannas. Nam ut Caricae dictae sunt omnis generis ficus siccatas, sic etiam Cauniae, Cauneae, uel Caunae, a Cauno, urbe Cariae. (f) Aedilis trium cauneorum apud PETRONIVM (g) est homo trioboli, uel nullius pretii. Sed Caunas pro caricis poni, probat SALMASIVS ex hoc COLVMELLAE loco: (h)

*Liua Chalcidicis, et Caunis aemula Chias,
Purpureaeque Chelidoniae, pinguesque Mariscae.*

Caunas dixit Chalcidicas et Chias, quas alii caricas Chias et Chalcidicas dixissent. Deinde, SALMASIO iudice, *Ebofea* STATIVS dixit pro Ebofus, Latinorum more, a quibus Coa dicitur, quae Graecis *Κωα* est, Coa, quae *Κωα*, Rhodia, quae *Ρωδοα*. Quantitas syllabarum quidem hac in uoce non obseruata est, sed cum Romani in barbaris uocabulis minus curant. Certe SILIVS etiam alteram uocis syllabam contra graeci uocabuli rationem corripuit: (i)

Jamque Ebusus Phoenissa mouet, mouet Artabrus arma.

Percoquit omnino praefendum ^{pro} *praequoit*, si *caunas* legamus. Hic enim commodissimus sensus est, Ebofeam insulam Caunas ad maturitatem perducere, et bene coctas facere: id quod calore et mora temporis fit. OVIDIVS: (k)

Nam mora dat uires, teneras mora percoquit uuas.

Imo ea uox de ficis quasi proprie usurpatur. *Coctas* fici HYGINO sunt maturae. (l) *Percoctas*, i. e. perfecte maturas, supra PLINIVS dixit:

Succus

(f) Quod optime ex hoc loco CICERONIS, de diuin. II, intelligitur: Cum M. Crassus exercitum Brundisii imponeret, quidam in portu caricas, Cauno aduectas, uendens, Cauneas clamitabat.

(g) Satyr. cap. 44.

(h) Lib. X, uers. 414.

(i) De bello Pun. lib. III, u. 362. Etiam MANILIUS corripit, Astron. IV, u. 640.

(k) Rem. am. v. 83.

(l) In Astron. lib. II, cap. 40. p. m. 492. edit. Stay.

Succus ficis maturefcentibus lactis, percoctis mellis. Sed nec praecoquere ineptum esset, si alia id permetterent. Notat enim fructus ante tempus coctos facere, atque aliquando a PLINIO usurpatur: (m) *Vapore constat culpa, acinique praecoquantur in callum.* Inde praecoqua uel praccocia dicuntur Persica certi generis apud PLINIVM, (n) et PALLADIVM, (o) quae non autumno, sed aestate, maturefcent. Sed ea pomorum genera, quae praecoquantur, quod properant mitescere, exigua sunt, atque aliis minus ampla et pinguia. Vt de Persicis COLVMELLA: (p)

Exiguo properant mitescere Persica malo.

Quo uersu docti uiri pro *persica* legere malunt *praecoqua*. Itaque *praecoquit* minus conuenire uidetur *caricis Ebusitanis*, quippe quas praestantissimas amplissimasque esse PLINIVS dicit

§. V

Haec quidem de loco Statiano SALMASII est sententia, quam adeo non contemnimus, ut potius ornauerimus magis. Sed tamen, quod diffiteri non possum, durum uidetur, uersum STATII sic immutare, quem omnes editiones antiquiores agnoscunt. Et desidero adhuc locum, quo intelligatur, *ficus siccitas simpliciter Caunas dictas esse*, perinde ut *Caricar*. Caunae dictae sunt, Chiaae, Chalcidicae a patriis, et subintelliguntur ficus. Sed Caunarum nomen nondum efficit *Columellae* uersus, sane ambiguus adhuc et obscurior. Neque uideo, si STATIVS ficus Ebusitanas praedicare uoluit, quid eum impederit, quo minus usitatius planiusque uocabulum *Chias*, aut *ficus* poneret, cum ratio uersus id aequè permittat. Itaque fortasse Ebuso insulae cannas, siue arundines, tribuit, quae succum dulcissimum ferebant, quem Graeci et Latini dixerunt *saccharon*. Nasci dicuntur in Arabia, in Libano, in Fortunatis insulis, et praecipue apud Indos. Hinc appellantur *καλαμοι 'Ινδικοι*, siue, ut DIONYSIVS Perieg. *Ἐρδραμοι*. (q) Sed duplex est genus liquoris, quem ab arundine Indica proficisci scribunt ueteres, adeoque diuersas arundines memorare uidentur. Quidam referunt, mel quoddam

(m) Lib. XVIII, cap. 29.

(n) Lib. XV, cap. 12.

(o) In Nouembr. tit. 7. Adde MARTIALEM, lib. XIII, epigr. 46.

(p) Lib. X, u. 410. Vid. doctorum titorum commentarii ad hunc locum, et

HARDVINVS ad Plinium, l. c.

(q) Descript. orbis, uers. 1126.

dam in arundinum foliis, gummium uel salis instar coneretur, reperiri, ~~idque~~ uocant *σακχαρον*. PLINIVS, qui DIOSCORIDEM sequitur, sic describit: *Saccharon et Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo, candidum, dentibus fragile, amplissimum naris auellanae magnitudinis, ad medicinae tantum usum.* (r) Vocatur subinde, *μελι καλαμινον*, uel *αλλα ινδικον* ob similitudinem. (s) Veteres ambigunt, utrum hoc mel a rore coelesti deciduo, an ab ipsius arundinis pinguiori humore sit. (t) Posterius uerisimilius est. Arundinem Indicam quidam perhibent tantae esse magnitudinis, ut singula eius internodia scissa uice nauigii Indis sint. (u) Talia cum recentiores etiam de arundine ea tradant, quae hodie uocatur *Mambu*, et quae idem mel arundineum gignit, SALMASIVS putat, (x) Saccharum ueterum ex maxima arundine collectum, quam Graeci etiam *μεγαν καλαμον* uocare solent. Alii scriptores memorant, ex arundine Indica, uel eius radicibus, dulcissimum succum exprimi ad potum. Qua de re primum ISIDORI locum afferam. (y) *In Indicis nasci arundines calamiq[ue] dicuntur, ex quorum radicibus expressum succum bibunt, unde et Varro ait:*

*Indica non magna nimis arbore crescit arundo,
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo concedere mella.*

Eae arundines, e quibus succus exprimebatur, uidentur fuisse teneriores minoresque aliis. Hinc PLINIVS memorat, in Ombrio, insula e Fortunatis, aliquas nasci similes ferulis. (z) Et LYCANVS de Indis. (a)

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succor.

E 2

Magna

(r) PLINIVS H. N. lib. XII, cap. 8. DIOSCORIDES, lib. II, cap. 102.

(s) ARRIANVS in Periplo maris Erythraei, pag. 9: *μελι το καλαμινον, το λεγομενον σακχαρι.* HUDSONI Geographi gr. min. Tom. I.

(t) SENECA epist. 84: *Aiunt inueniri apud Indos mel in arundinum foliis, quod aut ros illius coeli, aut ipsius arundinis humor dulcis aut pinguior gignat.* ISIDORVS, lib. XX, cap. 2.

(u) PLINIVS lib. XVI, cap. 34. SOLINVS cap. 52.

(x) Exercit. Plin. pag. 916, b.

(y) Orig. lib. XVII, cap. 7.

(z) PLINIVS lib. VI, cap. 32: *Ombrio (Juba scribit) habere in montibus stagnum, arbores similes ferulae, ex quibus aqua exprimitur, ex nigris amara, ex candidioribus potui incunda.* SOLINVS cap. ult.

(a) Pharf. lib. III, u. 237.

Magna lis est SALMASIO et VOSSIO, utrum saccharum ueterum a nostro diuersum sit. SALMASIVS contendit, succum, ex quo hodie saccharum coquendo conficiatur, eundem esse ac eum, quem Indi ueteres arundinibus minoribus et tenerioribus expressum biberunt. Illud autem, quod ueteres saccharum uocent, mannae genus fuisse, quod tanquam gummi, in foliis concretum et sole siccatum, prouenerit ex aliis plane maioribusque arundinibus, quam hodiernae sunt cannae saccharinae. (b) VOSSIVS contra affirmat, arundines ueterum sacchariferas non diuersi fuisse generis, neque diuersas ab hodiernis, idemque esse ueterum ac nostrum saccharum. Quippe ex arundinibus, teneris adhuc et gracilibus, succum expressum esse ad potum, in adultis uero maioribusque, nec amputatis, succum istum sponte excretum, et calore Solis coagulatum esse. Id tantum interesse, quod ueteres artem sacchari coctione densandi cogendique ignorauerint. (c) In hoc quidem sentio cum SALMASIO, diuersae a nostro naturae fuisse illud ueterum saccharum, quippe fragile, gummi instar, et tantum ad medicinae usum, ut scribit PLINIVS, cum nostrum arte factum sit, ex succo decocto. Sed tamen, quod ad ipsam arundinem attinet, facere non possum, quin VOSSII sententiae accedam, qui discrimen arundinum a SALMASIO factum, non admittit. Putat nempe SALMASIVS, mel illud, quod saccharum uocant ueteres, e magnis calamis Indicis collectum, succum autem et potum dulcem expressum esse ex aliis minoribusque arundinibus. At enim ueteres, si de melle arundinum Indicarum loquuntur, nullam magnitudinis earum mentionem iniiciunt, (d) contra autem subinde memorant, succum expressum esse ex magnis calamis. (e) Quando igitur VARRO et LYCANVS, locis allegatis, arundinem, e qua succus expressus sit, teneram uel non nimis magnam dicunt, id sane declarare uidetur, eandem fuisse arundinem, teneram illam, et magnam, sed e tenera succum libentius commodiusque expressum,

(b) Late hac de re disputat SALMASIVS in Exercit. Plin. pag. 716. seqq. et p. 916. Item in dissert. de manna et saccharo, ei operi subiuncta.

(c) Is. VOSSIVS ad Pomp. Melam, pag. 169, seqq.

(d) Vide locos SENECAE et PLINII supra allegatos.

(e) SOLINVS cap. 52: *Quae palustria sunt, arundinem creant, ita crassam, ut fissis internodiis lembi uice uehantur nauigantes. E radicibus eius exprimitur humor, dulcis ad melleam suauitatem. STRABONIS locum mox uide.*

expressum, quod uberius et succosius esset; adultam vero, nec succis-
sam, exsudasse pinguem dulcemque humorem, quem saccharum uel
~~καλαμινον~~ uocant. Idem ~~liquido~~ apparere ex STRABONE puto. Hic
auctore Eratosthene tradit, radices magnarum arundinum in India dul-
ces esse, natura et decoctione, quod aquae coelestes et fluuiales per-
petuis solibus tepescant. (f) Habes arundines illas, e quibus succus
exprimitur. Nam e radicibus, etiam minorum, exprimi, supra VAR-
RO dixit. Paullo post STRABO subiicit e Nearcho, arundines illas me-
lignere, quamquam nullae apes inueniantur: *Είρηκε δὲ περὶ τῶν καλαμῶν, ὅτι
ποιοῦσι μέλι, μελίσσων μὴ ὄντων.* Quod si hoc aliud genus arundinum putasset, sa-
ne scripsisset *περὶ ἄλλων καλαμῶν.* Itaque unum idemque genus arundinum
sacchariferarum fuisse uidetur, duplex tamen earum usus. Nam hu-
mor ad bibendum expressus est ex ipsis arundinum calamis, dum te-
nerae essent, et ex earum radicibus, si adultiores. In foliis autem adul-
tarum mel arundineum, quod saccharum uocant, collectum. Non
iam inquirimus, an uera narret SOLINVS, arundinem Indicam tam
uastam fuisse, ut e singulis eius internodijs lembus posset confici. Suf-
ficit PLINIVM tradere, arundinem sacchariferam arboreae esse magni-
tudinis, (g) nec diuersam earum magnitudinem ab auctoribus obserua-
ri. Quam tamen re non nego, pro diuersa coeli regionisque natura ma-
iores minoresque cannas sacchariferas inueniri potuisse. Proinde nec
Ebusitanae cannae, si quas in ea insula natas fuisse statuamus, tam
magnae fortasse fuerint, quam Indicae. Sed tamen ibi extitisse aliquas,
uersu STATII adductus, parum abest, quin mihi persuadeam. Jam
BARTHIUS (h) eo loco non alias cannas intellexit, quam sacchariferas,
LIVSIUM haec in re secutus. (i) Item LVDÖV. NONNIVS. (*) Ne-
que enim inter uaria cupedia et dulciaria, quae STATIVS enumerat,
inter nuces, palmulas et pruna Damascena, aliis cannis facile locus esse
potest, quam saccharinis. Sed ne mireris, cannas hic esculentis annu-
merari, cum alias Indi iis usi fuerint ad potum, AELIANVS etiam
edulibus annumerat, et calamos Indis escam esse scribit. (k) Scilicet

E 3

canna-

(f) STRABO lib. XV, p. 693: Καί τας
βίβας καλῶν τῶν μεγάλων καλαμῶν γλυκεὰς καὶ
φύσει καὶ ἐψησεί, χλιαίνουμένη τὴν ὕδατος τοῦ ἡλίου,
τὸν ἐκπίπτοντος ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τῶν ποταμῶν.

(g) Lib. XVI, cap. 36.

(h) Aduers. lib. XLIX, cap. 16.

(i) Ad SENECAM, epist. 84. Etiam
DALECHAMPIVS ad Plin. XII, 8, uer-
sum STATII sic interpretatur.

(*) Diaetet. l. b. I, cap. 47.

(k) Var. histor. lib. III, cap. 39.

cannarum tam succulenta fuit pinguitudo, ut possent manducari, et hodie etiam comedi ab incolis quibusdam terrarum saccharifarum, recentiores scriptores tradunt (l) Ebusitani cannas, quo melius comedi possent, videntur coxisse;

Et quas praecoquit Ebusia cannas.

BARTHIUS (m) eam coctionem non igni et humanae curae, sed Solis calori adscribendam existimat. Quo tamen id negat tantum, succum cannarum eo modo coctum fuisse, quo hodie fit. Ego cannas ipsas coctas esse existimo, ut mitiores mollioresque fierent. Iam ueteres uidentur ad meliorem usum cannarum aliquam decoctionem necessariam putasse, in eamque cogitationem me inducit STRABONIS locus supra allegatus. (n) Scilicet Eratosthenes apud eum tradit, radices magnorum calamorum non solum natura sua, sed etiam decoctione, dulces esse, quod aquae omnes apud Indos perpetuis solibus incalescant. Verba haec STRABO ipse mox ita interpretatur, ut dicat, quod in aliarum regionum fructibus maturitas sit, id apud Indos concoctionem praestare, quae tantum ad suauitatem saporis conducat, quantum ea quae igne fit. Ex hisce uerbis sic colligo: Veteres uiderunt, ut succus arundineus perfecte dulcis fieret, coctionem aliquam requiri. Coctio in arundinibus dicebatur, quod in aliis fructibus maturitas. Nam, ut ex haecenus adductis locis uidimus, nascebantur in locis palustribus et aquosis, aquae uero plurimum conferebant ad earum maturitatem. Apud Indos ea quasi naturalis arundinum decoctio erat, quod aquis perpetuo sole calefactis mitigabantur. Sed in aliis regionibus, quae non aequae calidum, ac India, coelum habent, cannas saccharinae, quo suauiore saporem ducerent, igne decoquebantur. Quod enim Eratosthenes decoctionem arundinum in aquis sole calidis, quasi Indis peculiarem, memorauit, id indicare uidetur, apud alias gentes igne perfectum esse, quod apud Indos solis calor effecit. Proprie itaque PAPINUS STATIVS de cannis Ebusitanis illud *praecoquere* usurpasse uidetur. Quod etsi alias significat, ante tempus maturum uel coctum facere,

(l) VOSSIUS ad Melam pag. 271, recitat uerba IULII LANDI: *Arundines incolae (iusulae Maderae) maturas et recentes comedunt mane ieiuni, uoluptatis gratia, ac etiam his de canssis, ut inquirunt, quod soluunt*

uentrem, iecur refrigerant, sitim auferunt, albos etiam faciunt dentes.

(m) In Aduers. l. c.

(n) Lib. XV, pag. 693.

cere, hoc tamen loco non uidetur de solis calore, sed de coctione, quae igne et humana cura fit, intelligendum. (*) Nulla enim ratio est, cur arundines in Ebuso ante tempus, et prius quidem, quam in India maturuisse censeantur. Sed Ebusitam cannas saccharinas, ut mitiores fierent, igne coquebant ante, quam comederent, uel uenderent. Vtrum in ipsa Ebuso natae, an uero aliunde huc aduectae, atque inde in alias terras delatae sint, incertum relinquo. Fortasse enim ex insulis Fortunatis, quas feraces harum cannarum PLINIVS praedicat, in Ebusum deportatae sunt, quod ea prima ex Oceano in mediterraneum nauigantibus insula occurrebat. Coctae et in frusta concisae deuehebantur Romam, ubi dulciariis matrisque accensitae spargebantur inter misilia. Itaque hac interpretatione uersus STATII facile explicatur, neque ulla mutatione uerborum, quae pleraeque editiones praeferunt, opus est. *Ebusu* tamen, quod habent exemplaria, cum GEVARTIO et BARTHIO mutare malim in *Ebusita*. Nam metro uersus omnino convenientius est, et de incolis Ebusi planius dicitur, praecoxisse cannas.

S. VI

Commemorauimus hactenus ea, quae ad naturam et prouentus, tum Ebusi proprios, tum ceteris insulis communes, pertinent, et ab antiquis auctoribus indicantur. Restant quaedam figillatim de natura et fertilitate duarum Balearium dicenda. Fortunatam utramque, et bonis portubus instructam, STRABO affirmat. (o). Certe nobiliores earum urbes tantum non omnes ad oram maris aedificatae sunt, et portus habent recipiendis nauibus commodos. Quamquam aditus portuum, STRABO memorat, plerumque scopulis latentibus infestos esse, ut summa cautio adhibenda sit intrantibus. Eaque sine dubio causa est, ut LYCOPHRON Baleares nominet *χοιράδας Γυμνασίας*. De fertilitate soli uix dubitare queas, si ueteres audias. Quippe bonum esse solum, et frugibus ferendis aptum memorant, (p) ita quidem, ut ob eam praestantiam saepe insidiis petiti sint Balearici. (q) Triticum Balearicum laudat PLINIVS, (r) eiusque modium ait panis pondo XXXV reddere. Certe rebus

(*) Ita etiam intelligit LVDON. NONIVS, l. c. qui tamen non ipsas arundines coctas, sed succum earum coctura et trituratione expressum existimat.

(o) *Ἀμφοῖν ἐνδοχίμοι καὶ ἐνδοχίμοι,*

(p) DIONORVS l. c. *Ἀμφοτέραι δὲ αἱ νῆσοι χάραν ἔχουσι ἀγαθὴν καρποφορῶν.*

(q) STRABO l. c. *Δια δὲ τὴν ἀρετὴν (τὴν τοπων) ἐπιβαλενομένοι, καὶ περ ἐρίωνται οὐκ ἔχοντες.*

(r) Lib. XVIII, cap. 7, § 12.

rebus ad vitam necessariis has insulas olim abundasse, illud documento est, quod magnum satis incolarum populum habuerunt. Quippe utramque insulam supra XXX. M. incolarum habere Diodorus tradit. Livius autem maiorem Balearum *quintum nonnulli uirique dicit*, (s) et Magonem, Carthaginensem ducem, ex minore, quamquam haud ita valida, duo milia auxiliarum uno delectu conscripsisse narrat. In plurimis bellis ad DCCC plerumque funditores e Balearibus in exercitu Punico aut Romano militarunt. Ceterum in illa fertilitate duabus maxime rebus, quae aliis in praestantissimis terrae proveniunt, censentur, teste Diodoro, Baeaes caruerunt, uino et oleo. (t) Ad unum tamen quod attinet, Diodorus ita intelligendus uidetur, ut dicat, uinum non copiose aut sufficienter habuisse Baeaes. Etenim disertus Plinius uinum Balearicum praedicat, eodemque pretio, quo praecipua Italiae uina, fuisse memorat, ita tamen, ut elegantiam eius magis, quam copiam, laudet. *Hispaniarum, inquit, uina Laetana copia nobilitantur: elegantia uero Tarraconensis, atque Lauronensis: et Balearica ex insulis conferuntur Italiae primis.* (u) Rarior itaque uini Balearici, quamuis elegantis, prouentus, consensu scriptorum ueterum confirmari uidetur. Quae penuria, Diodoro teste, effecit, ut Balearici homines uini appetentissimi essent. (x) In uniuersum autem fertilitas insularum ex ea, quam quoque tempore cultores aut negligentiam aut solertiam agris colendis adhibuerunt, aestimanda est. Nam minorem Baeaem, quam Livius *fertilem agro* esse affirmat, (y) saeculo P. C. N. quinto Severus, eius insulae Episcopus, in epistola saepius memorata sterilibus et infelicibus terris annumerat. Nam *omnium terrarum paruitate, ariditate, asperitate postremam* esse dicit. Scilicet haud minimum ad sterilitatem momentum est, quod, ut recentiores annotant scriptores, nullis fere secatur fluminibus, quibus maior Baearis haud caret. Ceterum ad uina quod attinet,

(s) Lib. XXVIII, cap. 37.

(t) Τὼν δὲ πρὸς τὴν τροφὴν γεννημάτων οἶνον μὲν ὁλοσχερὸς καὶ ἔχει. Διὸ καὶ πάντες εἰς αὐτὴν ὑπερβολὴν πρὸς τὸν οἶνον ἐγκαταφοροῖ, διὰ τὸ σπανίζειν παρ' αὐτοῖς. Ἐλαίη δὲ παντελὴς σπανίζοντες κ. τ. λ.

(u) PLINIVS lib. XIV, cap. 6. Quantum pretium Tarraconensis uini fuerit apud Romanos, ex hoc MARTIALIS uerbo aestimare licet, lib. XIII, epigr. 118:

*Tarraco, Campano tantum cessura Lyceo,
Haec genuit Tusci aemula uina cadis.*

(x) Fortasse enim de Balearibus insulis ualet, quod de Ebuso Diodorus ante dixerat: *τὴν ἀμπέλουτον χωρὰν ὀλίγην ἔχει.* Vineae, haud procul a Magone urbe sitae, mentionem iniicit SEVERI epistola saepius allegata.

(y) Lib. XXVIII, cap. 37.

net, nouissimis temporibus compertum est, tam feracem uini olim fuisse Bailearem minorem, quam sui esse cultores uoluerint. Postquam enim, Minorica Angliae imperio subiecta, intellectum est, a legionibus Britannicis, quae insulae praesidio sunt, plurimum uini absumi, atque inde haud mediocrem quaestum ad incolas redire, hi multo plus operae uineis colendis impendere coeperunt, ita ut nunc eius insulae uindemia abundantissima uideatur. (z) Multo magis olim Baileares laborarunt olei penuria, cujus loco pinguedine quadam, ex oleo lentisci et adipe suillo confecta, ad inungenda corpora usi sunt. (a) Oleum autem terebinthinum apud eos ad omnes usus fieri, ARISTOTELES testatur. (b) Sed hac de re supra iam uberius dictum est. (c)

CAPVT III

DE ANIMALIBVS BALEARIVM ANTIQVITVS
MEMORATIS

§. I

Exposita iam natura et prouentibus insularum Balearium, merito transimus ad animalia, quae in iis inuenta antiquitus memorantur: *Ebusus* insula a copia pecorum laudatur hoc AVIENI uersu: (a)

Ac dilecta uago pecori confurgit Ebusus.

E quo quamquam recte colligitur, plurium generum pecora eam insulam aluisse, et bona habuisse pascua, praecipue tamen in Ebusi animalibus laudari merentur oues. Nam e prouentibus insulae DIODORVS SICVLVS praecipue commendari dicit lanam, propter insignem eius molli-
tiem. (b) In minori Baleari, idem memorat, pulchra omnis generis iumenta reperiri, mulos praecipue, qui et magnitudine et uoce prae-
cel-
lant.

(z) Vid. Jo. Armstrong l. c. epist. 10.

(a) DIODORVS SIC: Ἐλαια δὲ παντελὴς
ἐπανιόντες, κατασκευάζουσιν ἐκ τῆς σχίνης, καὶ
μιγνύντες ὑεὶσιν ἑστέαι τὰ σωματὰ αὐτῶν ἀλειφθεὶς
τιτῶ.

(b) Libr. de mirabil.

(c) Huius capitis §. III.

(a) Descript. orb. u. 621.

(b) DIODOR. bibl. hist. lib. V, p. 297.
τῶν δὲ φουμένων ἐν αὐτῇ καλλιγεύουσιν φασὶ τὴν μαλα-
κότητά τιν ἐρίων.

lant. (c) Haec in hodiernum insulae statum non aequè conuenire, quod pascua eius minus bona censentur, constat e recentioribus descriptionibus. Mulorum tamen, qui uili pabulo facile aluntur, frequens usus est, propter asperum et salebrosum solum.

S. II

Nulla autem in Balearium animalibus celebrantur magis, quam *cuniculi*. Hoc animal peculiare quasi Balearium uideri potest, quod his in insulis et in Hispania mire abundasse, in aliis autem orbis terrarum regionibus uix cognitum esse constat. Etenim in Graeca Romanaque lingua ne uocabulum quidem extitit, quo animal hoc appellaretur. Graecis quidem λαγιδες et λεβριδες nominantur, sed proprie nihil aliud significant, quam foetus leporum uel lepusculos. E graeco λεβρις SALMASIO (d) factum uidetur Romanorum *laurix*. Quo nomine appellarunt cuniculorum foetus uentre exsectos, uel uberibus ablatos, non repurgatis interaneis, quos Romani gratissimos in cibis habuerunt. (e) Apud eosdem ificia de cuniculis tertium habuerunt locum, secundum pauos et phasianos. (f) Vox cuniculi, quam Romani et Graeci subinde usurparunt, est mere Hispanica. Diserte AELIANVS: (g) Πεφυκε δε και λαγως ετερος μικρος την Φυσιν, ηδε αυξεται ποτε, κενικλος ονομα αντη. Ουκ ειμι δε ποιητης ονοματων. Οθεν και εν τη συγγραφη Φυλλατα την εσθονικαν την δε αρχην ην παρεν Ιβηριαν Εσπεριοι εδωτο, παρ ος και γινεται τε και εσι ταμπολυ. Et PLINIVS: (h) *Leporum generis sunt et quos Hispania cuniculos appellat, fecunditatis innumerae*. Haec testimonia haud aliter intelligi posse uidentur, quam cuniculos ab ipsis Hispanis sua lingua sic uocatos esse. Alienus quidem ab hac sententia est MENAGIVS (i) et HARDVINVS. (k) Ille enim falli Plinium, Aelianum aliosque putat, qui cuniculum uocem Hispanicam autument, potius deriuandum esse a graeco κυων κυνος. Inde prius cunicum dictum esse, deinde cuniculum. Sed graecae originis si uox esset, Graeci scriptores eam semper usurpassent, nec ambiguis uocibus λαγιδων aut λεβριδων, quibus tantum leporum genus esse significant, fuissent contenti. Imo AELIANVS

(c) DIODORVS l. c. Η δε ελαττων νησος
πρεφει κτηνη καλα και παντοδαπα, μαλιστα δ ημι-
νης μεγαλης μεν τοις ανασχημασιν, υπεραγοντας
δε τοις φωναις.

(d) Exercit. Plin. pag. 200.

(e) PLINIVS lib. VIII, cap. 55.

(f) APICIVS de obson. et cond.
lib. II, 2.

(g) De animal. lib. XIII, cap. 15.

(h) Lib. VIII, cap. 55.

(i) In amoen. Iur. cap. 38, p. 167.

(k) Ad Plinium l. c.

NVS loco allegato aperte declarat, cuniculi nomen peregrinum esse, nec graecum aliud dari, quo illud exprimitur. Alter HARDVINVS, VAR-
RONIS (l) et PLINII (m) loco nixus, cuniculos existimat a Latinis Hi-
spaniae coloniis sic dictos, quod uidissent, specus ab iis sub terra agi,
quos Romani cuniculos uocarent. Sed quis pro certo affirmare possit,
a specubus subterraneis animal potius, quam specus ab animali, nomen
accepisse. Imo posterius est probabilius, et sunt quidam ueterum, qui
rationem terras suffodiendi exemplo cuniculorum primum monstratam,
et specum subterraneam ab animali nomen accepisse, tradant. MAR-
TIALIS: (n)

*Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstrauit tacitas hostibus ille uias.*

Et VEGETIVS: (o) Aliud genus oppugnationis est subterraneum atque secretum,
quod cuniculum uocant a leporibus, qui cauernas sub terris fodiunt, ibique conduc-
tur. (p) Nomen igitur cuniculi, quo animal significatur, ab Hispanis Ro-
mani prius uidentur accepisse, quam illud ad cauernas terrestres indi-
candas traducerent

S. III

Genus hoc leporum fecunditate incredibili est, (q) et non solum in
Balearibus, sed per uniuersam etiam Hispaniam adeo frequens, (r) ut
CATVLLVS inde Hispaniam cuniculosam uocet: (s)

*Tu praeter omnes une de capillatis
Cuniculosae Celtiberiae fili.*

F 2

Neque

(l) De re rust. lib. III, cap. 12: Cuni-
culi dicti ab eo, quod sub terra cuniculos ipsi
facere soleant, ubi lateant in agris.

(m) Lib. VIII, cap. 55. §. 81: Ini-
ciunt eas in specus, qui sunt multiformes in
terra, unde et nomen animali.

(n) Lib. XIII, epigr. 60.

(o) De re milit. lib. IV, cap. 24.

(p) His accedit FESTVS POMPEIVS:
Cuniculum, id est foramen sub terra occul-
tum, aut ab animali, quod simile est lepori,
appellatur, quod subterfossa terra latere est

solitum, aut a cuneorum similitudine, qui
omnem materiam intrant findentes.

(q) PLINIVS lib. VIII, cap. 55. VAR-
RO de R. R. lib. III, 12.

(r) STRABO lib. III, p. 144. de Hispa-
nia; Τῶν δὲ ὀλεθρίων σπανίς, πλὴν τῶν γαιω-
χῶν λαγίδων, ἃς ἐνίοι λεβηρίδας προσαγορεύουσι.
Λυμαινόνται γὰρ φυτὰ, καὶ σπέρματα βίβοφάγων-
τες. Καὶ τὰτο συμβαίνει κατ' ὅλην τὴν Ἰβηρίαν
σχεδόν. Διατείνει δὲ καὶ μέχρι Μασσαλίας:
ὄχλει δὲ καὶ τὰς νήσους. PLINIVS l. c. Scen-
tent cuniculi in Hispania Balearibusque.

(s) CATVLLVS carm. 38.

Neque mihi dubium uidetur, Balearis maioris oppidum, quod PLINIVS *Cunicos* uocat, eandem nominis originem, ac cuniculos habuisse. Multitudo eorum admodum molesta et pernicioſa Hispaniae et insulis memoratur, quod terra suffossa non solum fruges enecauit, radices arrosit, messes integras uastauit, sed arbores etiam et domos subuertit. (t) Praecipue Augusti Caesaris tempore Balearium incolae horum animalium incredibili fecunditate, ingentique uastitate agrorum possessionumque suarum, per cuniculos facta, in tantum discrimen adducti sunt, ut ad Romanorum auxilium confugere, et super ea re legationem ad Augustum mittere cogerentur. Id STRABO et PLINIVS pro certo affirmant, sed petitionis, quam detulerint Balearici, argumentum diuerso modo memorant. STRABO scribit, petiisse a Romanis terram habitandam, sua enim eici per ista animalia, cum tantae multitudini non possint obſistere. u) PLINIVS uero, aduersus cuniculos auxilium militare ab Augusto petiisse. (x) Nec irritam fuisse Balearicorum legationem, et accepisse eos petitum auxilium, significare uidetur STRABO. Iam enim scribit uenandi dexteritatem sufficere ad impediendam cuniculorum multitudinem, agrosque a possessoribus cum fructu coli. (y) Rationem uenandi cuniculos, Balearicis usitatam, sic describit PLINIVS: (z) *Magna propter uenatum cum uiueris gratia est. Iniiciunt ear in specus, qui sunt multifores in terra, unde et nomen animali: atque ita eiectione superne capiunt. Viueria est genus felis uel mustelae rusticae, et tanta huius animalis ferocia, annotante HARDVINO, ut decuplo maiorem se cuniculum superet, atque interficiat. Extra latebras deponit hanc ferociam. STRABO, qui eundem uenandi modum paullo accuratius explanat, γαλας ἀγρίας uocat has uiueras, atque ex Africa importari scribit: (a) γαλας ἀγρίας ἃς ἡ Λιβυη Φερει φεργειν ἐπιτιδες. ἃς φερμασαντες παρῶσιν εἰς τὰς ὄπας. αἱ δὲ ἐξελκυσιν ἐξω τοῖς ὄνυξιν ἕως ἂν καταλαβῶσιν, ἢ φεργειν ἀναγκάζουσιν εἰς τὴν ἐπιφανείαν. ἐκπεσόντας δὲ θηρεύουσιν οἱ ἐφεστώτες.* *Felis ferus ex Africa*

(t) PLINIVS lib. VIII, 29: *M. Varro auctor est, a cuniculis suffossam in Hispania oppidum. Idem cap. 55: Leporum generis sunt et quos Hispania cuniculos appellat, fecunditatis innumerae, famemque Balearibus insulis, populatis messibus, afferentes. SOLINVS cap. 26: Baleares usque ad uentionem frugum cuniculis animalibus quondam torpescere.*

(n) Lib. III, p. 144: *Οἱ δὲ Γουμησιαὶ πῶντες λεγόντι πρεβυσσάσθαι ποτὶ τοὺς Ῥωμαίους*

κατὰ χώρας αἰτῆσιν. ἐμβαλλέσθαι γὰρ ὑπο τῶν ζώων τῶντων, ἀντεχεῖν μὴ δυναμένοι διὰ τὸ πλῆθος. Paria refert p. 168.

(x) Lib. VIII, cap. 55: *Certum est Balearicos aduersus prouentum eorum auxilium militare a Diuo Augusto petiisse.*

(y) *Νυν μὲν τοι τὸ ἐμμεταχειρίζον τῆς θήρας ἐπικρατεῖν ἐκ τῆς βλάβης, ἀλλὰ λυσίτελως οἱ ἔχοντες καρπύνονται τὴν γῆν.*

(z) l. c.

(a) Lib. III, pag. 144.

Africa studiose adhibent, et ore obligato in foramina immittunt. Hi uero quos inuenerunt unguibus extrahunt, aut in superficiem expellunt, ubi ab adstantibus capiuntur. Ex genere uierrae uel mustelae, rusticae sunt, quas Latini maelles, Graeci κτιδας uel ικτιδας uocant, e quarum pelle galeae uel galeri fiebant, Graecis κτιδεαι. (b) HESYCHIVS: Κτιδεα γένος περιμεφαλαιας, καὶ κτις δὲ ἴσι ζῶον ὁμοίον γαλῆ, οὗ τὸ δέρμα ἐυθύνεται εἰς περιμεφαλαιας. Et GRATIVS FALISCVS, (c)

- - canaque e maele galeri.

Idem GRATIVS maelles uocat lucifugas, (d) non quod foueas sub arboribus nulla solis luce perfusas inhabitant, ut VLITIVS ad hunc locum putat, qui maelles taxos esse falso interpretatur, sed quod illud genus felium ferorum plerumque noctu grassatur, et in domibus praecipue uillaticis frequens, gallinarum, leporum, pipionum, ouorumque appetens est. Sane ut uierrae cuniculis, sic maelles leporibus infestae memorantur a VARRONE, (e) qui septa leporarii tectorio tecta esse uult, ut maelles arceantur. Quis ignorat, inquit, septa e maceris ita esse oportere in leporario, ut tectorio tecta sint, et sint alta? alterum ne felis aut maelis, aliae quae bestia, introire possit, alterum, ne lupo transilire. A naturali isto maelium in lepores aut cuniculos impetu, usuque earum in uenatu, ortum est prouerbiū: Modo uenare leporem, nunc istin tener. (f) Quo loco a quibusdam minus recte pro istin legitur erem, quod hoc animal uenandis leporibus haud est celebre.

S. IV

Sed ut ad Baecares redeamus, hoc unicum fortasse detrimentum fuit, quod ab animalibus, cetera innocuis, expertae sunt insulae, quas scilicet, ueterum scriptorum fide, supra accepimus ea terrae felicitate fuisse, quae noxiis animalibus plerumque careret. Imo fama fuit, STRABONE teste, (g) ne cuniculos quidem Baecarium indigenas esse,

F 3

sed

(b) Vid. SALMASIVS exercit Plin. p. 710.

(c) Cyneget, u. 340.

(d) uers. 403.

(e) De re rust. lib. III, cap. 12.

(f) (PLAVTVS in Captiuis, Act. I, sc. 2, 81. Vid. Chiliad. Erasmi.

(g) l. c: Οὐδε γὰρ τὰς λαγίδας ἐπιχωρίαι εἶναι φασιν, ἀλλὰ κομισθέντων ἐκ τῆς περαιτέρω τινος ἀρρένος καὶ θηλείας, γενέσθαι τὴν ἐπιγονήν. Eadem memorat EYSTATHIVS ad Dionys. u. 457.

fed olim mafculo et femella ex continente importatis, ab hoc principio ad iftam multitudinem excreuiffe. Simile propterea Balearicorum fatum fuit, ac Carpathiorum. (h) Qui, teſte IULIO POLLUCE, (i) cum olim leporibus caruiſſent, poſtea tamen par eorum importaffent in inſulam, tanta leporum multitudo propter eorum fecunditatem inualuit, ut iis fructus inſulae perderentur. Fato iſto Carpathiorum ortum eſt prouerbum, quod in eos dicitur, qui male curioſi ipſi ſibi perniciem attrahunt: *Carpathius leporem*. (k) Sed ad cauſſas et rationes nimiae cuniculorum in Balearibus multitudinis cognoscendas fortaffe facient ea, quae XENOPHON obſeruauit. (l) Nam in plurimis inſulis, docet, lepores minores reperiri, et plures quidem, quam in terra continente. Cuius rei hanc rationem reddit, quod in plerisque inſulis nec uulpes ſint, nec aquilae, leporibus inſidiantes. Haec enim uafiſ montibus magis, quam exiguis gaudere. Inſulae igitur cum plerumque minores montes habeant, et praeterea pauci in iis ſint homines uenationis ſtudioſi, hinc euenire, ut lepores, ab inſidiis magis tuti, mirum in modum multiplicentur. Quae XENOPHONTIS obſeruata, ſi recte perpendantur, efficient fortaffe, ut et celebrata Balearium inſularum ab animalibus noxiis immunitas, et illa cuniculorum incredibilis multitudo, minus digna miratione uideatur

S. V

In uolucris celebratur antiquis *grus Balearica*, (m) quae minor ceteris fertur, et cirros ſeu diadema in capite habet. Describit eam BVSBEQVIVS, (n) ab HARDVINO citatus: *Eſt mihi*, inquit, *grus Balearica: id genus a uulgaris diſtat candido plumarum cirro ab utriusque auris ſede demifſo, deinde nigritie totius partis colli anterioris. Nec magnitudine communibus gruibus par eſt.* Adiicit deinde lepida ſane multa de φιλανθρωπία eius auis.

(h) Carpathus eſt inſula. a qua mare Carpathium nomen accepit, diſtans a Rhodo C ſtadia.

(i) POLLUX Onom. lib. V, cap. 12, ſect. 75: Καρπαθιοὶ δὲ, πρότερον οὐκ οὐτῶν ἐν τῇ νησὶ λαγῶων, ζεύγος εἰςαγαγόμενοι, το μὲν εἰς πλεῖστος ἐπὶ τῆς πολυγονίας αὐξήσαν (ſic codice emendat Jungermannus) ἐφθάρει τὰς καρπας. Οἱ δὲ παροιμίαν ἐποίησαντο ἐπὶ τῶν ἐπι-

σπαστον κακῶν ἐφ' ἑαυτῆς ἐπαγαγοντων, ὁ Καρπαθίος τὸν λαγῶον.

(k) Memorat hoc prouerbum etiam EVSTATHIVS ad I. α, et ad Dionys. uerſ. 500. Vid. ERASMVVS prou: *Carpathius leporem*.

(l) In Cyneget. p. 774. edit. Leuncl.

(m) PLINIVS hiſt. nat. lib. XI, cap. 37.

(n) Epist. 3, fol. 64.

auis. Quae de gruum uolatu, ordine et prudentia, quasi mira dictu, referunt ueteres, (o) hic libens omitto. Id tamen huc pertinere uidetur, quod iidem obseruant, grues hieme imminente e terris coeli rigidioris, ut frigoris saeuitiam fugiant, in regiones calidiores transuolare. (p) Haec enim ipsa causa est, ut et in insulas Baleares frequentes commigrent, testantibus nouis scriptoribus, et maxime GEORGIO CLEGHORN. (q) Minores grues, seu Balearicae, peculiari nomine uocatae sunt *uipciones*, (r) siue, ut SALMASIVS legere mauult, (s) pipiones. Quod uocabulum cum alias notet palumborum pullos, (t) a Balearicis ad grues translatum est propter similitudinem, eorumque linguae, ut PLINIUS significare uidetur, proprium et peculiare fuit. (u) In honore mensarum fuerunt grues, non apud Balearicos solum, sed Romanos etiam. Hoc e PLINIO intelligitur, qui eam alitem suo tempore inter primas expetitam refert, (x) et ex APICIO, qui eius coquendae apparandaeque modum ostendit. (y) Denique e coena Nasidieni apud HORATIVUM: (z)

— — — Deinde secuti

Mazonomo pueri magno discerpta ferentes

Membra gruui, sparsi fule multo, non sine farre.

Quamquam uero grus Balearica minor esse censetur, subinde tamen ueteres quodlibet gruum genus ea appellatione celebrasse uidentur. Idque

(o) AELIANVS de anim. lib. III, cap. 13. ISIDORVS Orig. XII, 7.

(p) AELIANVS, l. c.

(q) p. m. 318.

(r) PLINIUS lib. X, cap. 49, f. 69: *Item uipciones, sic enim uocant minorem gruem.*

(s) Ad LAMPRIIDII Alex. Seu. cap. 41, pag. 987.

(t) Nam Glossa: *Pipiones, τρυγωναίαι.*

(u) Vox *uipio*, quam singulari significatu a Balearicis usurpatam puto, admonet me alius uocabuli, plane Balearici, cuius mentionem SEVERI epistola his uerbis iniicit; *Eodem die, hora circiter quarta, grando minutissima, quam incolae insulae illius gentili sermone Abgistinum uocant, non uique quaque copiosa defluxit.* Quod e gen-

tili lingua Balearicorum fuit *abgistinum*, uidetur a Phoenicia origine repetendum, unde quidem plurimas uoces, apud Graecos Romanosque scriptores reperiundas, deduxit et explicauit BOCHARTVS, hanc tamen non habet. Et fortasse succurreret aliqua ratio, uocis illius, BOCHARTI exemplo, e fontibus Hebraeis deriuandae, si tutum id omnino planumque uideretur. Nec DUFRESNE quicquam ad hanc uocem annotauit. In glossis ISIDORI legitur: *Agiae, glandulae*. Quod uocabulum fortasse cognationem cum abgistino habet.

(x) PLINIUS lib. X, cap. 23.

(y) APICIUS de obson. et condim. lib. VI, cap. 2.

(z) Satir. II, 8, uers. 85.

que colligo maxime e proverbio, quo longum et procerum hominem uocabant *gruem Balearicum*, ob huius contentum porrectumque uolatum. Proverbium intelligitur e uersu Laberii, quem adducit NONIUS MARCELLVS: (a) *Virum tu hunc gruem Balearicum, an hominem putas esse*. Sed rationem proverbi a uolatu gruum petitam esse, planius indicat uersus Lucilii, ab eodem NONIO memoratus:

Longior hic quam grus grue tota, cum uolat olim.

S. VI

Auibus Balearicis PLINIVS porro annumerat *porphyrionem*, (b) quem describunt esse auem aquaticam, corpore coeruleo, rostro et cruribus purpureis. Plerisque tamen interpretibus incognitus est. PLINIVS alio loco haec de eo annotauit: (c) *Bibunt aues suctu: porphyrio solus morsu bibit. Idem est proprio genere, omnem cibum aqua subinde tingens, deinde pede ad rostrum, ueluti manu, afferens. Laudatissimi in Commagene. Rostra iis et praelonga crura rubent*. AELIANVS (d) *porphyrionem* ab eximia pulchritudine laudat, et cum pauone confert. Propterea in diuitum aedibus, oblectationis causa, magna cura ali, liberumque ambulare memorat. Notum est, pauonem a Romanis luxuriosis in lautissimo cibatu habitum, quamquam non aliqua carnis gratia, sed pretium auis et mira pulchritudo, auditatem gulae irritaret,

— — — *Quia ueneat auro*
Rara auis, et plecta pandat spectacula cauda (e)

Porphyrionem autem qui in coenis apposuerit, AELIANVS scit neminem. E PLINIO tamen forte colligas, *porphyrionem* Romanis cibo fuisse. Refert enim inter aues sapore gratas, et e Balearibus insulis mitti scribit, non sane, ut oblectationis causa aleretur, quem honorem *porphyrionis* PLINIVS non attingit, sed ad esum. Nam ea maxime gulae Romanorum placebant, quae e longinquis regionibus arcessita essent,

(a) De propriet. ferm. cap. III, n. 108.

(b) Lib. X, cap. 49: *Baleares insulae nobiliorem etiam supra dicto porphyrionem mittunt. Ibi et buteo, accipitrum generis, in ba-*

nore mensarum est: item uipiones, sic enim uocant minorem gruem.

(c) Lib. X, cap. 46.

(d) De animal. lib. III, cap. 42.

(e) HORAT. Sat. II, 2, 25.

essent. Ipsos Balearicos quibusdam auibus uesci solitos, quae aliarum gentium coenis ignotae essent, documento est *buteo*, quem PLINIVS post porphyryonem memorat, et apud eos in honore mensarum esse scribit. Mirum hoc, nam eodem teste e genere accipitrum, adeoque ex auibus obscenis est, et a FESTO (f) infauista habetur: *Buteo*, inquit, *genus auis, quae ex eo se alit, quod accipitri eripuit, uasitatisque est causa his locis, quae intrauerit, ut bubo, a quo etiam appellatur buteo.* Triorchem eundem uocatum esse a numero testium, PLINIVS tradit. (g) Denique PLINIVS memorat *phalacrocoraces*, quas aues Balearium insularum peculiare uocat. (h) Sunt corui aquatici, et nomen acceperunt ἀπο της φαλακρας, a caluitie, quod naturaliter caluent. (i) Praeter haec in singularibus insularum Balearium memoratum inuenio *coclearum* genus, quas *cauaticas* uocant, quoniam in speluncis et rimis petrarum nascuntur. (k) Amplius eas describit PLINIVS: (l) *In Balearibus insulis cauaticae appellatae non prorepunt e cauis terrae, neque herba uiuunt, sed uuac modo inter se cohaerent.* His autem, quae memorat PLINIVS, repugnat GEORGIUS CLEGHORN, (m) et *cauaticas* non solum prorepere subinde e cauis terrae, et in herbis foliisque inueniri, affirmat, sed etiam tenuibus hominibus Balearis minoris hodie cibo esse scribit. Inter pisces Ebusi, auctore PLINIO, principatum obtinuit salpa, piscis marinus et litoralis, qui tamen obscenus alias habetur, (n) et ab OUIDIO uilissimus dicitur. (o)

CAPVT

(f) GOTHOFR. Auct. lat. ling. p. 261.

(g) Lib. X, cap. 8: Triorchem a numero testium, cui principatum in auguriis Phe-monoe dedit: buteonem hunc appellant Romani, familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio in ducis naui sedisset. Buteonum familia gentis Fabiae fuit.

(h) Lib. X, cap. 48, f. 68.

(i) PLINIVS lib. XI, c. 37. f. 47: *Quaedam animalium naturaliter caluent, sicut struthiocameli, et corui aquatici, quibus apud Graecos nomen est inde.*

(k) PLINIVS lib. XXX, cap. 6. f. 15.

(l) Lib. VIII, cap. 39.

(m) p. m. 319.

(n) PLIN. IX, cap. 18: *Est et haec natura, ut alii alibi pisces principatum obtineant, — — circa Ebusum salpa, obscenus alibi, et qui nusquam percoqui possit, nisi ferula uerberatus.*

(o) In Halieut. u. 121.

CAPVT IV

DE VRBIBVS INSVLARVM BALEARIVM

§. I

In antiquitatum Balearicarum enarratione haud ultimum locum sibi vindicant urbes earum insularum antiquitus celebratae. Has igitur, ordine rerum sic poscente, singulas recensebimus, et quae de quaque apud antiquos scriptores inveniuntur memoratu digna, collecta et adducta in medium idoneis obseruationibus illustrabimus. *Ebusi* ager passim quidem dispersos uicos, teste LIVIO, (a) habuit, sed unam tantum, quae caput insulae fuit, urbem, quam STRABO, POMPONIVS MELA et PTÓLEMAEVVS (b) insulae cognominem faciunt, monumenta uetera *Ebusum* dicunt, (c) DIODORVS uero *Eresum* uocat. (d) Apud quem cum alii *Εβυσσον* rescribi malint, SALMASIVS *Εβερσον*, (e) BOCHARTVS *Ερεσον* defendit, (f) idque putat tam insulae, quam urbis, aliud nomen Phoenicium fuisse, quod graeco Pityusae nomini responderit. Nam *Ερεσος* deducit ab *Ερες*, quod quidem saepius notet cedrum, sed tamen tanquam generale nomen ad arbores resiniferas referatur, in quibus Ebraei pinum semper numerent. Pityusa igitur e BOCHARTI sententia a Phoenicibus dicta est insula *Eres*, atque hinc urbs cognominis *Eresus* a DIODORO recte appellatur. Idem eam Carthaginensium coloniam fuisse dicit, atque ut pulcherrimam munitissimamque describit. Portum habere dicit egregium, moenia amplissima & bene magna, domus uero quam plurimas eleganter exstructas. (g) Munitissimam urbem

(a) Lib. XXII, cap. 20.

(b) STRABO: πολιν ἔχουσα ὀμωνυμιον.
MELA: *Ebusos* eodem nomine urbem habet.

(c) Vid. inscriptiones antiquae, quas ad calcem huius opellae subiiciemus.

(d) Πολιν ἔχει τὴν ὀνομαζομένην Ἐρεσον, ἀποικὸν Καρχηδονίων.

(e) Exercit. Plin. pag. 198.

(f) In Chanaan, p. 706.

(g) ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἀξιολογούς, καὶ τεχνῶν κατὰσκευὰς ἐνμεγέθεις, καὶ οἰκίας πρῆδες ἐνκατεσκευασμένους. Alium portum huius insulae spatiosum laudat LAVRENTIVS Veronenfis, rer. Pisn. lib. III. Tom. V, Script. Ital. p. 128:

Hanc Ebusum memorant, urbi dedit insula nomen,

Portus in hac magnus. Magnum uicinia dicit,

*Qui ualēt innumeras spatii seruire carinas.
Cernitur Hispanae de partibus esse Dianae.*

Hispanam Dianam scriptores sequioris aevi uocant promontorium Dianium, hodie *Denia*, obseruante WESSELINGIO ad Itiner. Ant. p. 510. Itaque non portus intelligitur ad urbem Ebusitanam, sed alius, qui hodie *Porto magno* uocatur, in ora insulae occidentali, e regione Dianii.

urbem confirmat LIVIUS, bello Punico secundo ab exercitu Romano, duce Cn. Scipione, frustra tentatam oppugnatamque esse memorans. (h) Id factum A. V. DXXXV. Incolarum multitudo ex uariarum gentium colluue collecta, sed maxima tamen pars Phoenicym fuit, qui eo coloniam deduxerunt, annis CLX post conditam Carthaginem. (i) Id in Romuli aut Numae tempora incidit. Propterea Ebusus a SILIO ITALICO uocatur Phoenissa: (k)

Iamque Ebusus Phoenissa mouet, mouet Artabrus arma.

Itaque bellis Punicis paruerunt Ebusitani Carthaginensibus, quibus satis commodus huius insulae portus erat ad classes subducendas reficiendasque, et ad commeatus petendos. Magonem, fratrem Hannibalis, LIVIUS memorat hanc in insulam traicisse, atque inde commeatus et iuuentutem ad supplementum classis accepisse. (l) Sub Romanis ciuitas foederata fuit, teste PLINIO, atque ut ex ueteri inscriptione, infra proferenda, apparet, stipendiaria. (m) Extat in quodam lapide apud GRUTERVM, (n) Ebusii reperto, LICONIENSIS ORDO. Quo fere eam in sententiam adducor, fuisse in Ebuso aliam ciuitatem, Liconium, praesertim cum lapis hic Imperatori Caro fuerit dicatus, quem eundem alio monumento celebrat Ordo Ebusii. Sed adeo obscurum est hoc nomen Liconii, ut metuam, ne me coniectura fallat

§. II

In maiori insula Baleari Geographi urbes nominant Palmam et Pollentiam, quas MELA uocat colonias. PLINIUS plura addit oppida, sed minus cognita. In minore Baleari duae memorantur ciuitates, Jamno et

(h) LIVIUS l. c: In Ebusum insulam transmissum est. Vbi urbe, quae caput insulae est, biduum nequicquam summo labore oppugnata, ubi in speciem irritam frustra teri tempus animaduersum est, ad populationem agri uersi, directis aliquot incensisque uicis, in naves se receperunt.

(i) DIODORVS SICVLVS l. c. Et LIVIUS. lib. XXVIII, cap. 37: Ad Pitryusam insulam traiecit. Poeni tum eam incolabant.

(k) De bello Pun. lib. III, u. 362.

(l) Lib. XXVIII, cap. 37.

(m) Foederatae ciuitates, suis legibus et magistratibus uiuentes, carebant iure ciuitatis Romanae, sed diuersis foederibus, sponfione aut pactione, amicitiam cum populo Rom. contraxerant. Aliae omnino erant liberae, aliae uectigales, aliae stipendiariae, plus minusue grauatae, prout populo R. uisum fuerat. ONVPHR. PANVINIVS de Imper. Rom. cap. 10. SIGONIVS de ant. iure Ital. lib. II, cap. 14.

(n) Pag. CCLXXVII, n. 6.

et Mago, quas PTOLEMAEVS *πολεις* dicit, MELA tantum castella, SEVERVS parua oppida. His PLINIVS tertium adiecit oppidum, minus alias notum, Saniferam. Integrum PLINII locum apponamus: *Ma-ior oppida habet ciuium Romanorum, Palmam et Pollentiam: Latina, Cinium et Cunici: et foederatum Bocchorum fuit. Ab ea XXX. M. pass. distat minor: longitudine XL. M. circuitu CL. M. pass. Ciuitates habet, Jamnonem, Saniferam, Magonem.* (o) Iam de singulis, quantum fieri poterit, seorsim.

PALMA et POLLENTIA. De nominibus consentiunt fere scriptores, nisi quod Pollentia in quibusdam STRABONIS codicibus Potentia dicitur. Hoc ei urbi perinde accidit, ac Pollentiae, oppido Liguria, quae aequae nomen Potentiae accepit, teste PLINIO. (p) Fuit etiam Potentia in agro Piceno, (q) quo et ager Palmenfis, PLINIO memoratus, (r) imo alia Pollentia, colonia a LIVIO prodita, (s) collocatur. Quae nominum similitudo parum abest, quin in eam sententiam me adducat, colonos Palmam et Pollentiam, quas colonias fuisse MELA prodit, primum deductos, ex agro Piceno oriundos fuisse, qui in honorem patriae haec urbibus nomina dederint. Conditas esse has urbes a Q. Metello post expeditionem Balearicam, tractosque ab eo colonos Romanos ex Hispania, STRABO auctor est. (t) Municipia potius fuerint Palma et Pollentia, quam coloniae, si in sententia CAR. SIGONII (u) acquiescendum esset, qui PLINIVM putat municipia uocare oppida ciuium Romanorum. Etsi uero facile concesserim, municipia ab eo sic uocari, ubi a coloniis distinguit, aliis tamen locis, ubi distinguit ab oppidis iuris Latini, generatim eo nomine comprehendit tum colonias tum municipia. Colonias autem potius, quam municipia, fuisse Palmam et Pollentiam, abunde declarant STRABO et MELA. Ad situm earum quod attinet, STRABO et PTOLEMAEVS utramque in ora maritima, Palmam quidem ad occasum, et Pollentiam ad Orientem, e regione Balearis minoris, collocant. Palma nomen suum retinuit, atque etiam *Mallorca* uocatur: (x) Pollentia hodie est *Puglienza*.

CINIVM

- | | |
|--------------------------------------|--|
| (o) PLINIVS lib. III, cap. 5, f. 11. | (s) Lib. XXXIX, cap. 44. |
| (p) Lib. III, 5, f. 7. | (t) I. e. Διεβη Μεταλλος ἐκ αὐτης, ὁ Βαλεα-
ρικος προσαγρευθεῖς, ὅς τις καὶ τὰς πόλεις ἐκτίσας. |
| (q) Idem, lib. III, cap. 13 extremo. | (u) De ant iure Ital. lib. II, cap. 6. |
| MELA, lib. II, cap. 4. | (x) CELLARIVS Not. orb. ant. p. |
| (r) Vid. CELLARII Not. orb. ant. | 160. |
| Tom. I, pag. 756. | |

CINIVM et CVNICI a solo memorantur PLINIO, et praeterquam quod Latinae conditionis fuerunt, alia omnia ignoramus. Ipsorum nominum lectio uexatissima est, cum alii *Latnorum ciuium et Tuscum*, alii *Cinium et Tucim*, quod et SALMASIVS probat, (y) legant. Optimae tamen editiones eam lectionem seruant, quam posuimus. Fortasse Cunci ab eo nomine Hispanico dicti, quo cuniculi appellati sunt. (z)

BOCCHORVM PLINIVS ultimo loco addit. *Et foederatum*, inquit, *Bocchorum fuit*. Sic plurimae editiones legunt, quamquam GELIIVS *Bochri* emendare uoluit. *Bochri* fortasse antiquum nomen erat, quod Romani Bocchorum enuntiarunt. Foederatum PLINIVS intelligit Romanis, quorum imperium hac in insula e Romanis coloniis facile colligitur, simul uero intercuisse illud, nec sua aetate extare, indicat. BOCHARTVS nomen petiitum censet a fructu praecoci, quasi ככורי *Bachurim*, ut 2 Sam. XVII, 18. Fortasse a simili origine nomen regum Mauritaniae, qui Bochi uel Bocchores uocabantur, repetendum est. Nam a VIRGILIO (a) flos memoratur, a Boccho rege uocatus:

Et Bocchi regis Libyae memor.

Et HESYCHIVS: Βωχ, βοτάνης ἔδος. Sed qui qualisque ille flos sit, omnes ignorant. SOLINVS e uerbis PLINII mira confluxit. *Bocchoris regnum* inquit, *Balears fuerunt*. SALMASIVS (b) putat, SOLINVM uocem Bocchorum perperam interpretatum esse de regibus Mauritaniae, atque hinc in errorem inductum, ut plane falsa scriberet. Ego errorem librario, quam SOLINO, tribuere malo. SOLINVS fortasse uitiosum PLINII codicem habuit, in quo loco uerborum *et foederatum Bocchorum fuit* legebatur *et uetus regnum Bocchorum fuit*. Si *foederatum* legisset SOLINVS, non uideo, quomodo exsculpere potuerit regnum uel imperium Bocchoris.

GVIVNTAM, aliam urbem Balearicam insulae maioris, indicare uidetur antiqui lapidis inscriptio, (c) in qua haec leguntur:

G 3

CN.

(y) Ad Solin. cap. 23, p. 199.

(a) In Culice, uers. 404.

(z) PLINIVS lib. VIII, cap. 55: *Le-*

(b) A S lin. l. c.

porum generis sunt et quos Hispania cuniculos appellat. cct. AELIAN. de anim. lib. XIII, cap. 15.

(c) GRVTERVS in Corp. inscript. pag. 387, n. 1. Integram inscriptionem dabitur ad calcem huius commentationis.

CN. CAVIO
BALEARICO PALMENSI
ET GVIIVNTANO
OMNIBVS HONORIBVS
IN REB. PVBLIC. SVIS
FVNCTO

Nam cum Cn. Caius Amethystus eo in lapide dicatur omnibus honoribus in rebus publicis suis functus, non aliae res publicae intelligi possent, quam eae, a quibus Palmenis et Guiuntanus uocatur. Itaque praeter Palmam, primariam urbem Balearis maioris, palam est, aliam ciuitatem indicari, quae *Guiunta*, aut simili nomine, dicta est. Sed fortasse sub alterutro earum urbium nomine latet, quae apud PLINIVM dicuntur Cinium et Cunici: fortasse *Guiunta* apud PLINIVM extitit, atque ex hoc nomine *Cinium et Tucim*, quod exemplaria quaedam habent, a librariis effectum est. Neque tamen definire audeo, utrum PLINIUS e lapide, an hic e PLINIO, corrigendus sit, an uero *Guiunta* omnino diuersa a Cinio et Cunicis habenda. Iudicium penes alios sit. Nam illa *Guiunta* aequae obscura ignotaque est, ac PLINII Cinium et Cunici. Ceterum uno ex his nomine antiquitus appellatum fuisse uidetur oppidum, quod hodie *Alcudia* dicitur

§. III

Transimus iam ad minorem insulam Balearem, in qua prima occurrit

JAMNO. Sic uocant MELA et PLINIUS. PTOLEMAEVS *Jamna*, SEVERVS iam saepius allegatus *Jammona*, qui et Jammonensem ciuitatem et populum aliquoties nominat. Integra SEVERI uerba apponam, ut inde et situs urbis intelligatur: *In hac itaque insula, quae omnium terrarum paruitate, ariditate, asperitate postrema est, duo parua oppida, quibus a Poenis indita nomina, e regione fundata sunt. Jammona ad occasum, Magona ad orientem spectat.* De nominibus quod addit, dubitum est, utrum Punica uocabula esse significet, an uero nomina a Poenorum ducibus desumpta indicet. Recentiores scriptores ita accipiunt plerumque, ut duo Minoricae oppida a quibusdam Poenorum ducibus sic nominata esse existiment. Quo pacto Jamno fortasse censenda est ab Hannone, Cartha-

Carthaginiensium duce, Magonis praefecto, de quo LIVIUS, (d) aut ab alio antiquiore, (e) originem et nomen accepisse. Certe quidam codices PLINII eam urbem Hannonem uocant. Sed melius iudicare uidentur, qui nomen Jamnonis Poenis ducibus antiquius faciunt, et a Phoenicum lingua repetunt. BOCHARTO nempe uidetur Jammona a situ dicta, quia Phoenicibus יַמְּוֹן *Jamma* occasus est. Fortasse a יַמְּוֹן *mare*, quod ad oram maritimam sita erat. Et ipsa Phoenice antiqua urbem *Jamniam* habuit, et Jamnitarum portum, (f) (Ἰαμνιτῶν λιμὴν uocatur Ptolemaeo) haud procul a Joppe. Ad cuius exemplum Jamno uocata uidetur, quod eadem ad mare sita portum habebat. Ceterum haec urbs Christianis temporibus sedes Episcopi fuit, quod uel SEVERI exemplo, ipso teste, constat. (g) Idem Jammonam hoc habere singulare, tanquam antiquum a Deo munus, memorat, ut Iudaei habitare in ea nequaquam possint. Multos siquidem, haec eius uerba sunt, id temere audentes, aut aegritudine praeventos, aut repulsos, aut morte subitanea extinctos, aut etiam fulmine trucidatos tradit uetustas: adeo ut celebris huius rei fama ipsi quoque Iudaeis, ne id ultra temere audeant, metum fecerit. Digna certe praerogatiua urbis in ea insula, cuius reliqua terra nullum animal noxium sustinet. Si fabula uera est. Hodie Jammona uocatur Ciudadella.

MAGO Jamnoni opposita orientem spectat. Idem nomen apud ueteres Geographos seruat, SEVERVS tantum *Magonam* dicit. Castellum est MELAE, ciuitas PLINIO, municipium et Res publica in antiquis lapidibus uocatur. Triginta millia passuum a Jammonensi ciuitate abesse, SEVERVS in laudata epistola scribit. Urbem quidem BOCHARTVS ab Ebraeo מָגוֹן *Magon*, quasi habitationem, dictam esse existimat, sed altera nominis ratio, quae a Carthaginiensium duce Magone petitur, magis placet, quem bello Punico secundo insula potitum esse LIVIUS narrat. (h) *In minorem inde Baecurium insulam traiecerunt (Mago et Poeni) fertilem agro, uiris armisque haud acque ualidam. Itaque egressi nauibus supra portum loco munito castra locant, ac sine certamine urbe agroque potiti, duobus*

(d) Lib. XXVIII, cap. 30.

(e) MARIANA lib. I, 21.

(f) Memorant PLINIVS, PTOLEMAEVS et STEPHANVS. Vide SALMASIVM ad Solin. cap. 34. pag. 401.

(g) Episcopus Minoricae Calaritano Sardiniae Metropolitae subiectus fuit, ut

ostendit CAROLVS A. S. PAVLO, in Geogr. sacr. p. 46. Seuerum Episcopum etiam memorat EVODIVS, lib. I, cap. 2. de inuentione reliquiarum S. Stephani, Tom. X, OO. Augustini.

(h) Lib. XXVIII, cap. 37.

duobus millibus auxiliarium inde conscriptis, missisque Carthaginem, ad hibernandum naues subduxerunt. Cum Mago hoc loco supra portum loco munito castra locasse et hibernasse dicatur, hiberna uero constet olim multis urbibus originem dedisse, uerisimile est, ex hibernis Carthaginensium urbem Magonem, quae supra portum est, ortam esse. Alii tamen ab antiquiore Magone conditam affirmant. (i) Sub Romanis cum insula esset, Mago ciuitas illustrior frequentiorque esse coepit ipsa Jamnone, quae antea primaria urbs insulae fuerat, quod portus Magonis Italiae obuersus Romanis adnauigantibus primam adeundi opportunitatem praebebat. Erat municipium, et quidem ex eorum numero, quibus ciuitas cum suffragii latione data erat. (k) Nam Magonenses in tribu Quirina fuisse, ueteres lapides docent. Magistratus habebat Aediles Duumuiros, (l) praeterea Flamines, (m) et Defensores ciuitatis. (n) Vt Jamno Iudaeis habitatoribus caruit, sic Mago abundauit. Nam in ea et Synagoga, quam uocant, splendidissima fuit, et Iudaei amplissimi

(i) MARIANA hist. Hisp. lib. II, 1.

(k) De quibus SIGONIVS, de ant. iure Ital. lib. II, cap. 7.

(l) Duumuiros uocabantur magistratus summi, iurisdictionem exercentes in municipiis. Erant in quibusdam Quinqueuiri, et Quatuoruiro, in plurimis Duumuiro creabantur. Et in diuersis municipiis diuersa accipiebant nomina, Dictatorum, Praetorum, Aedilium. De patria sua CICERO, ad diu. XIII, epist. 11: *Constituendi municipii causa hoc anno Aedilem filium meum fieri uolui. Is enim magistratus in nostro municipio, nec ullus alius, creari solet.* Vnde intelligitur, in quibusdam municipiis Aediles omnium magistratuum munere functos. Creabantur ex ordine Decurionum, eumque honorem gerebant in annum, ut Consules Romae. Vid. PANCIROLLVS de magistrat. municip. cap. 8. Magonenses, ut ex ueteri lapide uidendum est, creabant Duumuiros, quorum uel uterque Aedilis dicebatur, uel unus saltem, eumque honorem uno tantum anno exercebat. Hinc L. Fabius Fa-

bullus Aedilis Duumuir tertium fuisse, in lapide dicitur.

(m) Flamines Diuorum Augustorum. Hunc enim honorem Caesaribus habitum in multis prouinciis, constat.

(n) Quo munere functi dicuntur Theodorus et Caecilianus, Iudaei, in SEVERI epistola. Defensor ciuitatis, qui subinde et Syndicus uocatur, primus erat in ciuitate post Duumuiros, et referebat quandam imaginem tribuni plebis. Neque enim e Decurionibus eligi poterat, sed ab his crebatur e nobilioribus ditioribusque ciuibus, et plerumque biennium eo in officio permanebat. De leuioribus causis iudicabat inter rusticos et uiliores homines, habebatque curam sedandi tumultus, et defendendae plebis. Vid. PANCIROLLVS de magistr. munic. cap. 9. Hoc igitur officio cum functos esse dicat SEVERVS quosdam Iudaeos apud Magonenses, apparet, magnam eo tempore in Balearibus insulis potentiam et auctoritatem Iudaeorum fuisse.

mis honoribus functi sunt, testante SEVERO, qui, plurimos ad fidem Christianam perductos esse, epistola circulari, quae apud BARONIVM extat, copiose narrat. Ecclesiam uel basilicam huius urbis, idem SEVERVS memorat, paullulum a ciuitate sequestri in loco sitam fuisse, in eaque Stephani Martyris reliquias reconditas. Nomen urbis etiamnum hodie superest in celeberrimo nomine *Porto-Mahon*.

SANISERA, a solo PLINIO memorata, media collocatur inter Jamnonem et Magonem. Ex quo haud inepte colligi uidetur, inter utramque sitam fuisse in insulae meditullio, ut Jamno et Mago in extremis. Hoc ipsum BOCHARTVS probare nititur e Saniserae nomine. Nam *סני סרא* *Sani-serach*, Arabicum, est *secundum castellum*, quia, siue ab ortu siue ab occasu inciperet numeratio, semper occurrebat secundo loco. Nisi forte melius deriuatur a *סרא*, ut sit altera ab ortu Solis. Nam Jamnonem habitantibus, quae fuit urbs insulae primaria, Sanisera erat ab ortu solis secunda, scilicet post Magonem. Fuit itaque Sanisera procul dubio eo loco, quo hodie oppidum *Alaior* est.

LABONEM quidam recentiores tertium huius insulae oppidum numerant, omissa Sanisera, quod in quibusdam PLINII exemplaribus reperitur, et MARIANA teste, (o) sunt, qui tria harum urbium nomina a totidem insulae procuratoribus, Carthagine missis, repetant. Sed optimae PLINII editiones illud nomen ignorant, nec Labo quidam Carthaginiensium dux est cognitus. Vana igitur coniectura ARMSTRONGI (p) esse uidetur, qui nomen oppidi hodiernum *Alaior* ex antiquo Labonis exsculpere conatur

§. IV

Hodie passum in ora maritima insularum Balearium crassae editaeque turres uisuntur, quas incolae sua lingua *Atalaias* uocant, quaeque obseruando nauium aduentui inseruiunt, et quodammodo propugnaculi loco sunt. Eas turres antiquis etiam temporibus extitisse haud dubito. Etenim LIVIVS scribit: (q) *Multas et locis altis positas turres Hispania habet, quibus et speculis et propugnaculis aduersus latrones utuntur. Inde primo conspectis hostium nauibus, datum signum Asdrubali est.* cet. Illo igitur specula-

(o) Lib. I, cap. 21.

(p) In descript. Minoricae, epist. 8, p. m. 81.

(q) Lib. XXII, cap. 19.

specularum genere, quo usi Hispani, uicini Balearici non caruisse uidentur. Nam paruae insulae incolae multo magis, quam continentis et latioris terrae, necesse habent cauere, ne subita et improuisa ui opprimantur. Ad haec IOANNES ARMSTRONG (r) uisum a se describit magnum lapidum aceru, in uicinia oppidi Alaior, edito loco forma turris exstructum, cochlea ab imo ad summum circumeunte, qua escendi in ipsum culmen queat, collocatumque iuxta haud longo intervallo magnum altare lapideum. Ista moles ab ARMSTRONGIO descripta, si cum aliis conferatur monumentis, quae ab antiquitate memorantur, probabili ratione apparet fuisse monumentum quoddam expeditionis bellicae et uictoriae, ad quod deinde mos fuerit publicos populi conuentus habere, et sacrificia sollemnia celebrare. Antiquis scilicet sollemne fuit, uictoriae monumenta statuere turres, seu magnos lapidum aceros. (s) Talis fuit, quae a Domitio Aenobarbo et Fabio Maximo erecta est teste FLORO: (t) *Illi, inquit, ipsis quibus dimicauerant locis saxeas turres erexere, et desuper exornata armis hostilibus tropaea.* Eiusmodi turres etiam arae dici consueuerunt, quod arae uicem praestarent, et uota ob acceptum Deorum beneficium iis monumentis persoluerentur. Documento sunt arae Sestianae, a Sestio promontorio ad Oceanum Cantabricum in Artabris dictae, cuius in regione Augustus bellum aduersus Cantabros gessit. Eas aras haud alias fuisse, quam turres, innuit POMPONIVS MELA, (u) qui turrem, Augusti titulo memorabilem, iis in regionibus collocat, quae ad aras Sestianas pertinuisse uidetur. Sed formam earum ita descripsit MARIANA, (x) ut structura plane similis turri Minoricensi, quam ARMSTRONGIVS describit, esse uideatur, atque adeo uerisimile sit, hanc aeque ac aras Sestianas monumentum aliquod uictoriae fuisse. Integra MARIANAE uerba apponamus, qui, ubi de Augusti Caesaris in Cantabros expeditione uerba facit, sic pergit: *Sic illae Arae demum Sextianae, Melae, Plinii et Ptolemaei literis celebratae, atque in honorem Augusti in Asturibus constitutae in peninsula pyramidum forma, cochlea ab imo ad summum pertinente, quibusdam creditae sunt huius belli monimenta fuisse, (uestigia earum ad oppidum Gegionem ab Ouetto uiginti millibus passuum extare affirmant,) coniectura neque contemnenda prorsus,*

(r) In descript. Minoricae, epist. 16.

(u) MELA lib. III, cap. 1. PLINIVS

(s) Vid. PETRVS BERTHALDVS de lib. IV, cap. 20.

Ara, cap. 16. Tomo VI Thef. Graeu.

(x) Hist. Hisp. lib. III, cap. 25.

(t) Hist. Rom. lib. III, cap. 2.

prorsus, neque prorsus constanti: cum alii aras Sextianas a Sexto Apuleio excitatas malint, eo quem per hosce annos de Hispania triumphasse tabulae Capitolinae docent. Quid igitur impediatur, quo minus molem illam lapideam et turritam Minoricae pro aliquo monumento Romanae, aut alius expeditionis bellicae habeamus. Fortasse ad exercitus Magonis aut Metelli referenda est, qui eo ipso loco, quo Balearicos subegerant, excitarunt, eum simul in finem, ut inde magnam insulae partem et mare proximum observare, et ab incolarum insidiis et impetu sibi cauere possent. Iisdem enim usibus destinatas simul aras Sextianas fuisse, credibile est

CAPVT V DE HISTORIA ET FATIS BALEARIVM.

§. I .

Origines gentium, quae Baleares insulas incoluerunt, obscurissimae et fabulis inuolutae sunt, ut eiusmodi omnia. Neque tamen omit-
tenda a nobis sunt, quae de antiquissimis Balearium temporibus, licet incerta, traduntur. Fabulosis Balearium rebus subiungemus breuem
historiae earum descriptionem, seu potius eos ueterum Historicorum
locos, quibus insularum harum mentio iniicitur, uel aliqua rerum con-
uersio in iis accidisse memoratur. In quibus recensendis, quod filo
narrationis opus est, MARIANAM potissimum sequemur, et quam-
quam nonnulla ab eo memorantur, quae nec ueterum auctoritate satis
munita uidentur, nec, quibus e fontibus hausta sint, certo constat, ne
quid tamen antiquae memoriae omisisse uideamur, haec fide MARIA-
NAE enarrabimus. Primum ex omni antiquitate, quod ad insulas Ba-
leares spectet, illud est, quod proditur, eas regnum fuisse Geryonis,
regis fabulosi tricorporis, quem Hereules uicisse, eiusque boues abe-
gisse fertur. MARIANA Geryonem antiquiorem distinguit a tribus Ge-
ryonibus, eius filijs, atque illum ab Osiride, siue Baccho, occisum,
hos secunda expeditione ab Hercule deuictos esse narrat. (a) DIODO-
RVS SICVLVS tantum tres illos fratres Geryones memorat, (b) Chry-
saoris, qui toti Iberiae imperauerit, filios. Qui quod tribus exerciti-
bus, in terna castra diuisi, Herculi se obiecerint, inde fabulam effectam,

H 2

Geryo-

(a) Hist. Hisp. lib. I, cap. 8.

(b) Bibl. hist. lib. IV, p. 156.

Geryonem tricorporeum fuisse. Similem explicationem fabulae Jvstinvs tradit. (c) Alii sic nominatum uolunt, quod tribus insulis imperarit. Vulgatissima quidem fert opinio, a poetis profecta, tergeminum Geryonem insulam Erythiam, Gades, et Tartessum, ad ostia Baetis, tenuisse, et pulcherrima habuisse pascua. Sed primo sunt, qui regno Geryonis omnes omnino insulas, in Oceano et mari interno ad litora Hispaniae fitas, ideoque et Baleares, attribuunt. Jvstinvs, (d) ut habidem, antiquissimum regem, continentes Hispaniae terras, sic Geryonem eam, quae ex insulis constat, memorat tenuisse: In alia parte Hispaniae, ea quae ex insulis constat, regnum penes Geryonem fuit. In hac tanta pabuli laetitia est, ut nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rumpantur. Inde denique armenta Geryonis, quae illis temporibus solae operes habebantur, tantae famae fuerunt, ut Herculem ex Asia praedae magnitudine illexerint. Porro ELCOPHRON (e) uidetur Gymnesias insulas eo collocare loco, quo regnum Geryonis fuisse poetae dicunt, scilicet ad columnas Herculis. Nam nominatis Gymnesiis, descriptisque ab exercitio et usu fundae, eas postea collocat ad Tartessum, ubi insulae Geryonis:

Και τοι μὲν ἄκτας ἐμβατήσουσαι λεπράς

Ἰβηροβοσκὰς ἀρχὴ Ταρτησῶν πύλης.

Atque illi quidem ripas conscendent asperas

Iberiferas, iuxta Tartessi portam

Iberum hoc loco intelligit non magnum illum Hispaniae citerioris fluvium, cuius e regione ostii Balearis maior sita est, sed minorem Iberum inter Anam et Baetim, haud procul a Tartesso. (f) Quem quidem fluvium CELLARIVS non obseruasse uidetur, sed FESTVS AVIENVS (g) ab altero Ibero aperte distinguit:

Iberus inde manat amnis et locus

Fecundat unda. Plurimi ex ipso ferunt

Dictos Iberos, non ab illo flumine,

Quod inquietos Vasconas praelabitur.

Nam

(c) Lib. XLIV, cap. 4: Porro Geryonem ipsum non triplicis naturae, ut fabulis proditur, fuisse ferunt; sed tres fratres tantae concordiae extitisse, ut uno animo omnes regi uiderentur.

(d) l. c.

(e) In Cassandra, uers. 633 et 642.

(f) Vid. BOCHARTVS in Chanaan lib. I, cap. 35. pag. 693.

(g) In ora maritima, uers. 248.

*Nam quicquid amni gentis huius adiacet
Occiduum ad axem Iberiam cognominant.
Pars porro Eoa continet Tartessos
Et Calbiconot.*

LYCOPHRON itaque, nisi Gades supine confudit cum Gymnesiis, quod fluuiorum cognominum ostiis adiacent, Gymnesiarum nomine et illas insulas significare uidetur, in quibus Geryon regnauit. Fuerunt autem et alii auctores, qui imperium Geryonis in Balearibus insulis, iis nempe quas proprie sic uocamus, diserte constituerent. Sic SERVIVS Virgilii interpres: (h) *Geryon rex fuit Hispaniae, qui ideo trimembris fingitur, quia tribus insulis praefuit, quae adiacent Hispaniae, Balearicae maiori, et minori, et Ebusae.* Vnde haec hauserit SERVIVS, nondum exploravi, a DIODORO SICULO autem constat, extitisse memoriam Geryonis apud Balearicos, quos ille memorat aureis argenteisque numis nunquam uti, quod fama sit, Herculem Geryoni, Chrysaoris filio, quod magnam auri argentique uim possideret, praeda inuitatum, bellum intulisse. (i) In ea expeditione Baleum, Herculis comitem, ab eo in Balearibus relictum, cum ad Geryonem nauigaret, nomen insulis fecisse, narrat L. SERVIVS. (k) Sed hoc aliorum auctorum testimoniis non confirmatur, uideturque Balearibus idem accidisse, quod aliis quibusdam insulis, ut iis duces regesque ex sociis Herculis darentur. Nam etiam Corsicam a Cyrno uel Corso duce, et Sardiniam a Sardone, utroque Herculis filio, appellatam quidam memorant. (l)

§. II

Tempore expeditionis Argonauticae Bocorim Balearium regem facit MARIANA. (m) Nam Argonautas scribit, Germaniae Galliae et Hispaniae litoribus circumnauigatis, ad fretum Gaditanum penetrasse, indeque abiisse Saguntum, quod Graeci e Zazyntho soluentes considerant.

H 3

Ibi

(h) Ad Aen. VII, u. 661.

(i) DIODORVS lib. V, p. 298: *Αἰτίαν δὲ ταύτην ἐπιφέρειν, ὅτι τὸ παλαιὸν Ἡρακλῆς ἐκράτειν ἐπὶ Γηριονίην, ὅντα Χρυσάορος μὲν υἱὸν, πλείστον δὲ κεντημένον ἀργυρίου τε καὶ χρυσοῦ.* Idem annotauit ARISTOTELES lib. de mirab. p. m. 880.

(k) In epitom. lib. LX.

(l) SERVIVS ad Virg. Ecl. IX, u. 30. ISID. Orig. XIV, 6. PAUL. WARNEFRIUS de gestis Longob. lib. II, cap. 21. EVSTATHIVS, ad Dionys. u. 458.

(m) Lib. I, cap. 12.

Ibi benigne acceptos propter communem originem, ad Baleares excensione facta, regem earum Bocorum in potestatem redegit, et quia nullum in iis locis aurum inuentum, comparato commeatu, bobusque lectissimis in naues impositis, in Italiam transmississe. Res fabulae similima uidetur, quod neque Argonautas eum cursum per Oceanum tenuisse legimus, neque a quoquam ueterum scimus Bocorini Balearium regem prodi. Unus est SOLINVS, qui scribit: *Bocchoris regnum Baleares fuerunt.* Sed alucinatum eum esse, et uerba PLINII male intellexisse, obseruauit SALMASIVS. (n) PLINIVS enim Bocchorum nominat oppidum Balearis maioris, quod SOLINVS pro nomine regum Mauritaniae accepit. Ad tempora belli Troiani uixisse uidetur antiquissimus Hispaniae rex, a IUSTINO memoratus, (o) Gargoris, inuenta colligendi mellis arte nobilis, eiusque nepos Habis, cui tamen aequalem facit Geryonem IUSTINVS. Post Habidis et Geryonis regna, idem scribit, primos Carthaginienses imperium Hispaniae occupasse. Sed bello Troiano confecto, constat multos Graecorum duces, aliasque gentes uariis orbis partibus dispersas, ad Hispaniam eiusque insulas apulisse, adeoque uetustiores Carthaginiensibus migrationes in Balearicas insulas factas esse, credibile est.

§. III

LYCOPHRON originem Balearium Boeotii tribuit, post excidium Troiae hic appulsis. (p) STRABO Rhodiis id uindicari memorat: (q) *Τινες δὲ μετὰ τὴν ἐκ Τροίας ἐφοδὸν τὰς Συμνησιας νῆσους ὑπ' αὐτῶν κτισθῆναι λέγουσιν.* STRABONEM sequi uidetur SILIVS ITALICVS: (r)

*Jam cui Tlepolemus sator, et cui Lindus origo,
Funda bella ferens Balearis et alite plumbo.*

Nam bello Troiano Rhodiorum dux fuit Tlepolemus. Lindus uero ex urbibus Rhodi a Tlepolemo conditis. Quamquam et Rhoda, urbs Hispaniae, ut CELLARIUS iudicat, (s) a SILIO possit intelligi, quae eadem a Rhodiis est condita. (t) Facimus hac in re cum BOCHARTO: (u)

Nempe

(n) Ad Solin. cap. 23. p. 199.

(o) l. c.

(p) Loco saepius allegato.

(q) Lib. XIV. pag. 654.

(r) Lib. III, u. 364.

(s) Ad loc. cit. Sili Ital.

(t) STRABO l. c.

(u) In Chanaan lib. I, cap. 35, p. 701.

Nempe tam Boeotos quam Rhodios ad has insulas appulisse credibile est. Balearas tamen a neutris descendisse, palam arguunt lingua et mores plane dissont. De his deinceps copiosius agendum erit. Verisimilius omnino est, Aborigines Balearium Phoenices fuisse, eosque fortasse hic sedes fixisse ante Troiae excidium. Duo sunt maxime, quae hanc sententiam confirmant. Vnum est ipsum nomen Balearium, quod a Phoenicum lingua ipse STRABO deducit: (x) *φασὶ δὲ τὰς Ἰνσουλὰς ὑπὸ Φοινικῶν Βαλααρίδας λεγέσθαι, διότι τὰς Ἰνσουλῆας Βαλααρίδας λεχέσθηναι.* Fontem nominis iam supra duce BOCHARTO indicauimus. Alterum indicium originis a ueteribus indicatur exercitium fundae, quo *Baleares* excelluerunt. Sic enim STRABO alio loco: (y) *Σφενδακῆαι ἀρίστῃ λαντάναι· καὶ τὸτο ἤκησαν, ὡς φασὶ, διαφορῶς, ἕκαστῃ Φοινικὲς καὶ Ἰβέρου τὰς νήσους.* Scilicet artem funda iaculandi olim inter Phoenices et Ebraeos magno in usu fuisse, iam supra monuimus, et PLINIVS (z) fundam a Phoenicibus inuentam esse, diserte tradit

S. IV

Primi sine dubio in Hispania a Phoenicibus conditi sunt Gaditani. Nam Phoenices oraculi monitu sacra Herculis in Hispaniam transfulisse dicuntur, et loco a prouincialibus concesso, arce munita, Tartessum, Erythiam et Gades insulas, in continente autem plurima loca freto uicina, occupasse. (a) De tempore non satis constat, nisi quod hanc Phoenicum coloniam unam e uetustissimis esse, pro comperto habetur. MELA ab Iliaca tempestate rem arcessit, (b) circa Codri regis, uno saeculo iunioris, tempora id factum esse VELLEIVS scribit. (c) Postea cum Tyria et Gaditana classis plurimum mari polleret, credibile est, in Baleares insulas ab iis colonos missos esse. Carthaginenses autem a Tyriis oriundi, ad amplificationem imperii multum conferre rati, si maris mediterranei insulas possiderent, primum Siciliam armis tentarunt, deinde Sardiniam atque Corsicam, euentu minus prospero. Itaque ad insulas minores conuersi, Ebusum insulam ceperunt, et urbe eiusdem nominis condita, eo deduxerunt coloniam. Hoc factum esse DIODORVS SICVLVS scribit (d) CLX annis post conditam Carthaginem,

(x) Lib. XIV, p. 654.

(y) Lib. III, p. 167.

(z) Lib. VII, cap. 56.

(a) STRABO lib. III, p. 149.

(b) Lib. III, cap. 6.

(c) Lib. I, cap. 2.

(d) Lib. V, p. 206.

nem, quod incidit in Romuli aut Numae tempora. Capta Ebuso Carthaginenses ad Baleares, progressi eas quidem circumducta classe explorarunt, sed interius penetrare non ausi sunt, incolarum feritate deterriti, qui laceffentes se ardentissimo impetu in naues repulerunt. (e) Paulo post haec tempora Arganthonii celeberrimi Tartessiorum regis aetas incidit, quem quidam annos 120, alii 150, alii ter centum uixisse scribunt. (f) Gaditanorum rebus auctis Hispani finitimi, eorum incrementis inuidentes, bellum mouerunt. Quo facto Carthaginenses in auxilium uocarunt, qui occasionem aditus sibi in Hispaniam patefaciendi ~~auide arripientes~~, confestim classe instructa, duce Maharbale, Baleares et Ebusum praeteruecti, Gades peruenerunt, sed specie pacis cum Hispanis compositae manserunt in Hispania, oramque maritimam passum occuparunt. Id factum dicunt A. Urbis Romae 236, alii non multo ante bellum Punicum. (g) Ex eo tempore magis magisque firmare imperium Hispaniae annisi sunt, et plurimas Hispaniae Baeticae urbes condiderunt, imo, PLINIO referente, (h) *oram eam uniuersam originis Poenorum existimauit M. Agrippa*. Vbi primum a bello, quod in Sicilia gerebant, respirare potuerunt A. V. 271, cum Graeci, bello petiti a Xerxe, auxilia quae Siculis miserant, in patriam reuocassent, Carthaginenses nongentos milites e Siculis praefidiis deductos, quatuor nauibus impositos, ~~supplementi loco in Hispaniam miserunt~~. In itinere Baleares aggressi sunt, sed nullo successu. Nam homines feri aduenientes tam male acceperunt fundis suis, ut desistere conatis, et auertere in altum naues cogerentur. (i) Anno circiter P. V. C. 300, ante C. N. 452, Poeni, quod ui assequi non potuerant, astutia perfecerunt, Himilcone et Hannone tum in Hispaniam missis. Nam in itinere Baleares, rudes homines et earum artium ignaros, munusculis et uerborum blandimentis eo adduxerunt, ut munitioni in maiori Baleari aedificandae locum concederent. Qui primus ad opprimendam eorum libertatem gradus fuit.

(e) MARIANA lib. I, cap. 16.

(f) CICERO de senect, cap. 19. PLIN. lib. VII, 48. CENSORINVS cap. 17. SILIUS ITAL. lib. III.

(g) IUSTINVS Lib. XLIV, cap. 5: Cum Gaditani a Tyro, unde et Carthaginensium origo est, sacra Herculis per quietem iussi in Hispaniam transfulissent, urbemque ibi condidissent, inuidentibus incrementis no-

uae urbis finitimis Hispaniae populis, ac propterea Gaditanos bello laceffentibus, auxilium consanguineis Carthaginenses tulerunt. Ibi felici expeditione et Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, et maiorem partem prouinciae imperio suo adiecerunt.

(h) Lib. III, cap. 1,

(i) MARIANA, I, 19.

fuit. In minore insula tum Hanno urbem Jamnonem, quam quidam codices PLINII Hannonem vocant, ad occasum sitam, fertur condidisse, Magonem ad Eurum. Quidam tertium huius insulae oppidum addunt Labonem, in quibusdam exemplaribus PLINII repertum, eorumque nomina ad tres procuratores insulae, postea Carthagine missos, referunt. (k) Nam Magonis urbis conditorem faciunt Magonem, qui Hannoni et Himilconi successit, et in Balearibus aliquot annos haesit, conditamque ab eo ferant circa annum V. C. 315. Sed deficiente veterum scriptorum fide, nihil pro certo affirmandum. (l) Bello in Sicilia a Carthaginiensibus cum Agrigentinis gesto, primum Baleares funditores in exercitu Punico militarunt. Cuius militiae insolentia initio contemptui hostibus fuit, deinde terrori, Agrigentinis perpetuo lapidum imbre plane percussis, A. V. C. 346. (m) Bello Siculo confecto duo gubernatores in Hispaniam missi sunt, Bostar ut Balearibus praeesset, et Saguntinos Carthaginiensibus conciliaret, Hanno Gadibus et Baeticae praefectus, nescio an idem, qui ante Hispaniae praefuerat. Qui tamen cum provinciales multis affecisset iniuriis, causa fuit, ut Hispani deficerent, et uix in ordinem possent redigi

§. V

Bello Punico cum Romanis primo Baleares a Carthaginiensibus defecerunt, et caesis Punicis praefidiis, classem quae in portu erat ingenti lapidum imbre coegerunt e portu subductam in anchoris stare, et mox in patriam migrare. Missus ad eos Amilcar Barchinus prudentia diligentiaque summa insulam ad tranquillitatem reuocavit. Eo tempore ferunt in Tiquadra, insula Balearibus proxima, Amilcari Hannibalem filium natum esse. (n) Sed opinionem hanc nulla niti auctoritate, alio loco ostendimus. Initio belli Punici secundi cum Hannibal transitum in Italiam moliretur, XIII. M et DCCC pedites ex Hispania, Baleares DCCCLXX, equites MCC in Africam praesidio misit. (p) Asdrubalem fratrem et Hannonem ad Hispaniam tuendam reliquit. Obsides praeterea, iuuentutis Hispanae principes, in Sagunti arce Bostari custodien-

(k) MAR. I, 21.

(l) Idem II, 1.

(m) Idem II, 2. DIOD. SICVL. lib.

XIII, p. 374.

(n) MAR. II, 4.

(o) Idem II, 6.

(p) POLYBIUS lib. III. p. 187. LIVIUS lib. XXI, cap. 21, 22.

diendos dedit. In Italia ad flumen Trebiam et ad lacum Trasimenum Baleares funditores et levis armaturae milites ad VIII. M habuit, in quibus Baleares ab Hannibale ante signa locati militarunt, et uelut nube iaculorum obruerunt Romanos equites. (q) Cn. Scipio, cum triginta nauium classe Tarracone profectus, in ostio Iberi classem Punicam Himilconis oppressit, quinque et uiginti naues cepit, reliquas aut submersit aut ad litus eiecit, alias onerarias interceptit, A. V. 535. Post eam uictoriam Ebusus insula a Romana classe tentata est. Sed urbe eius biduum ne quicquam oppugnata, Romani, ne frustra tempus tererent, agris populatis, et uicis aliquot incensis, magnaue praeda parta, in naues se receperunt. Sed quo minus ad insulas Baleares pergerent, legati ex iis ad pacem a Scipione petendam missi, effecerunt. (r) Asdrubale Barchino a P. Corn. Scipione ad Betulonem uicto A. V. 545, ille in Italiam per Pyrenaeos cum parte copiarum contendit, Mago ad colligenda funditorum auxilia in Baleares missus est, et ibi eo usque haesit, dum Hanno in locum Asdrubalis Carthagine missus Magonem sibi in itinere adiungeret. Sed Scipio paullo post Hannonem cepit uiuum, Magonem acie superauit, fratremque Lucium Roman cum Hannone ceterisque captiuis nobilibus misit. Poeni tota Hispania cedunt. (s) Desperatis in Hispania rebus Mago, qui Gades tenebat, iussus a Senatu classem in Italiam traicere, magnam auri argentique uim a Gaditanis exactam nauibus imposuit, et in insulam Pityusam traiecit, quam tum Poeni tenebant. Ibi commeatu, iuuentute, armisque in supplementum classis acceptis, horum fiducia Baleares, qui defecerant, aggressus est. Sed a Baleari maiori ingenti lapidum grandine repulsus, in minorem transiit, haud ita ualidam. In qua loco munito supra portum castra locauit, et sine certamine urbe agroque potitus duo millia auxiliarium inde conscripta Carthaginem misit, ipse naues ad hibernandum subduxit. Id factum A. V. 546. Gades deinde Romanis deduntur. (t) In ea hibernatione Magonem quidam putant urbem sibi cognominem condidisse, quam tamen alii antiquiorem esse contendunt. Mago soluens e Balearibus in Liguriam transiit. Sed cum Scipio cum numerosa classe ualidoque exercitu in Africam traiecisset, Mago cum classe, iussu Poenorum, eodem reuertens ex ueteri uulnere et iactatione maris

(q) LIVIUS XXI, 55.

(r) Idem XXII, 19, 20.

(s) LIVIUS XXVIII, 13. seqq. POLYBIUS, lib. III. p. 228.

(t) Idem XXVIII, 37.

ris in itinere, uixdum superata Sardinia, obiit A. V. 549. (u) Cornelius Scipio de uicta Carthagine triumphat A. V. 552.

S. VI

Secutum est bellum Viriati et Numantinum, in quibus nihil, quod ad Balearis spectaret, gestum est. Sed postea Balearis piraticam exercere et praedationibus mare infestare coeperunt. Quam quidem ~~ra-~~ ~~biem~~ non Balearicis omnibus tribuere uult STRABO, sed cum quidam eorum malefici societatem cum praedonibus maritimis iniissent, omnes culpatos esse scribit, quamquam cetera in pace uiuentes. (x) Missus contra eos Q. Metellus classe ad insulas traiecit. Quae quidem cum appropinquaret, primo eius conspectu ingenti lapidum saxorumque nimbo paene operta est, (y) sed tamen, cum Metellus pelles extendi supra tabulata nauium iussisset, impetum Balearium facile sustinuit. (z) *Postquam cominus uentum est, sic FLORVS scribit, expertique rostra et pila uenientia, pecudum in morem clamore sublato, petierunt fuga litora, dilapsique in proximos tumulos quaerendi fuerunt, ut uincerentur.* (a) Subactis Balearibus Metellus colonos in insulas tria millia Romanorum ex Hispania traduxit, in maiori etiam urbes condidit, Palmam et Pollentiam, (b) quas propterea POMPONIVS colonias uocat. Deinde de Balearibus triumphauit, et Balearici nomen adeptus est. A Metello Consule haec gesta esse, scriptum est in epitome LIVII. (c) Sed consulatus eius, quem cum T. Flaminio gessit, in A. V. DCXXX incidit. Sertoriano bello, cum Sertorius C. Annii, Sullae Legati, copiis se non parem esse sentiret, in Africam confugit, unde reuertens in Hispaniam, et a litore repulsus, Pityusam insulam aggressus est, et Annii praesidio eiecto obtinuit. Sed Annii, uicto Sertorio nauali proelio, mox recuperauit, anno circiter V. C. 673. (d) Bello ciuili, diuisa in partes Pompeii et Caesaris Hispania, cum interfecto Pompeio pleraeque ciuitates missis ad Scipionem in

(u) LIVIUS XXX. 19.

(x) STRABO lib. III, p. 167. Κακουργῶν δὲ τινῶν ὀλίγων κοινωνίας συστήσαντων πρὸς τὰς ἐν τοῖς πελάγεσι λησας, διεβλήθησαν ἅπαντες, καὶ διεβη Μετέλλος ἐπ' αὐτοὺς ὁ Βαλεαρίκος προσηγορευθεὶς, ὅς τις καὶ τὰς πόλεις ἐκτίσας.

(y) FLORVS lib. III, cap. 8.

(z) STRABO l. c. p. 168.

(a) FLORVS l. c. OROSIVS lib. V, cap. 13. PAVLVVS Diac. hist. misc. lib. IV, 29.

(b) STRABO l. c.

(c) Lib. LX.

(d) PLVTARCHVS in Sertorio. FLORVS lib. III, 22.

in Africa, cuius tum praecipua inter Pompeianos auctoritas erat, legatis se in eius fidem et tutelam dedissent, missus a Scipione Cn. Pompeius, Magni filius, in itinere Baecares et Ebusum occupavit. Atque illas quidem sine proelio, Ebusum ui et labore cepit, ibique morbo correptus cum militibus aliquamdiu permansit, anno circiter V. C. 708. (e) Cneius a Caesarianis ad Mundam uictus paullo post in fuga occisus est. Caeterum Baecares funditores per ea tempora plerumque inter Romanorum auxilia fuerunt. Quippe in exercitibus C. Marii, Sullae et Caesaris magno numero militasse memorantur

S. VII

Caesare Augusto summam imperii nactus, et diuisis inter Senatum et Augustum prouinciis, ulterior Hispania in Baeticam et Lusitaniam diuisa duo magistratus habere coepit, ~~et~~terior huc Tarraconensis Augusto cessit, atque huic attributae sunt insulae Baecares. Nam PLINIUS Hispaniam Tarraconensem diuidit in conuentus septem, hisque adiicit insulas, imo paullo post conuentum, cui adscriptae fuerint, designat. *Carthaginem, inquit, conueniunt populi LXV, exceptis insularum incolis.* (f) Eodem Augusto imperante Baecares tanta multitudine conuictulorum, terras suas uastantium, uexati sunt, ut necesse haberent, legatione ad Caesarem missa, auxilium militare petere. (g) Sub Caesaribus insequentibus Baecares subinde locus exilii fuerunt, quo relegati mitterentur. Exemplum eius rei apud TACITUM et SVETONIUM extant. (h) Hadrianus Hispaniam in sex prouincias distribuit, Baeticam, Lusitaniam, Carthaginensem, Tarraconensem, Galleciam, et Mauritaniam Tingitanam, ut S. RUFVS testatur. Denique a Constantino M. quatuor Praefectis Praetorii institutis, alter Occidentis, Galliae praefectus, contributam Hispaniam habuit, quam per Vicarium regeret. Atque eo tempore Hispania in septem prouincias distributa fuit, quod Balearium insularum singularis erat prouincia, a peculiari Praefide administrata, qui Vicario Hispaniae parebat. (i) Quamquam autem Baecares

(e) DIO CASSIUS lib. XLIII. HIRTIUS de bello Afric. cap. 23.

(f) PLINIUS H. N. lib. III, cap. 3.

(g) PLINIUS lib. VIII. cap. 55.

(h) TACITUS Annal. XIII, 43: *Igitur adempta bonorum parte in insulas Baecares pellitur*, sc. Suilius, SVETONIUS in

Galba, cap. 10: *Propositis ante se damnatorum occisorumque a Nerone quam plurimis imaginibus, et adstante nobili puero, quem exulantem e proxima Baleari insula ob id ipsum acciuerat, deplorauit temporum statum.*

(i) Vid. Notitia dignit. imper. occident. cum comment, PANCIROLI, pag.

res insulae in rebus civilibus annumeratae sunt provinciis Hispaniae, in sacris tamen aecensitae sunt Sardiniae, earumque Episcopi Metropolitae Caralitani in Sardinia subiecti fuerunt. Id CAROLVS A S. PAVLO probat cum e Notitia Sardinienſium Episcoporum, qui iussu regis Hunnerici Carthaginem pro ratione reddenda fidei uenerunt, quam ad calcem Africanæ SIRMONDVS dedit, tum uero eo, quod Balearium episcopi nunquam Hispaniſ conciliis subscripti reperiuntur. (k) E Notitia, quam diximus, intelligitur, tempore Hunnerici, Vandalorum regis, Episcopum Palmae urbis in Baleari maiori fuisse Heliam, minoris insulae Macarium, Ebusi Opilionem. Seuerus, episcopus minoris, iam notus est ex epistola, quam saepius citauimus, et ratione temporis prior fuisse uidetur Macario. Baeaes tum magna Iudaeorum multitudine abundabant, quorum quingentos et quadraginta in minori insula ad ecclesiam Christianam adductos a se SEVERVS memorat. Caprariae insulae monachos memorat GREGORIUS M. (l) qui tamen Capricanam uocat. Ipsa provincia Balearium separata ab Romano imperio et Africae adiecta est, cum imperante Honorio A. C. 421 Vandali instructa classe ex Hispania profecti Baeaes insulas occupassent. (m) Postea superatis a Iustiniano Vandalis in Africa, eae insulae duce Apollinario captae et imperio Constantinopolitano adiunctae sunt. (n) Initio saeculi P. C. N. octauus Mauri uel Saraceni uniuersam Hispaniam et Baeaes insulas deuictas occuparunt, quae quidem postea a Carolo M. captae aliquamdiu in Francorum potestate fuerunt, mox tamen a Saracenis recuperatae sunt. Tandem saeculo XIII Iacobus I, Rex Arragonum, Baeaes insulas, Mauris deuictis et eiectis, imperio suo asseruit. (o) Plura non persequor. Neque enim integram Balearium historiam scribo

I 3

CAPVT

97. et PANVINIUS de imper. Rom. cap. 24. Praefes Balearium fuisse uidetur Lectorius, cuius mentionem iniicit SEVERVS in epistola saepius allegata, additque: *qui nuper hanc provinciam rexit, et nunc Comes esse dicitur.*

(k) CAROLVS A S. PAVLO, Geogr. sacr. pag. 46.

(l) Lib. XI, epist. 54.

(m) PROCOPIVS in Vandal. lib. I, 3. ISIDOR. Chron. Vand. p 733. IDATIUS Chron. pag. 22.

(n) PROCOPIVS Vand. lib. II, 5. IOR- NANTES in Geticis cap. 60.

(o) MARIANA lib. XII, c. 14.

CAPVT VI

DE RITIBVS ET MORIBVS BALEARIVM

§. I

Iam ad ritus et mores gentis Balearicae describendos progressuri, ad eum primo loco nos conuertimus, a quo Baeares suum nomen accepisse, et Gymnegas a Graecis uocatas esse, plurimorum scriptorum consensu accepimus. Quippe usus fundae et insignis iaculandi dexteritas Baeares in primis celebres reddidit, atque ab aliis gentibus distinguit. (a) Est igitur, ut de ista arte, ipsaque funda, cuius exercitio Baeares excelluerunt, paullo uberius agamus. Praeter usum fundae etiam inuentionem eius Balearicis tribuunt VEGEIVS, (b) et ISIDORVS, (c) sed STRABO Aetolis, PLINIUS Phoenicibus vindicat. (d) In qua quidem re PLINII sententiae plurimum tribuo. Etenim antiquissimis temporibus inter Phoenices et Ebraeos extitisse funditores exercitatissimos, ipsius Scripturae S. testimonio constat, atque hoc ipsum Balearium originem a Phoenicibus, tot aliis ueterum testimoniis communitam, apprime confirmat. Qui Baeares inuectores faciunt, id sine dubio indicare uidentur, eos fundae usum inter populos occidentis primum celebrasse. Et quidem ab ineunte aetate Baeares usu fundae exercebantur, ipsis matribus hoc cogentibus. Ligno enim erecto panem imponebant, quem puer ieiunus et cibi auidus assiduo iactu peteret, nec prius capere posset, quam lapide percussisset. Rem memorant LYCOPHRON, STRABO, DIODORVS SICVLVS, FLORVS, et VEGEIVS. Scriptorem quendam Italum SECVNDVM LANCELOTI, (e) monente uiro docto didici, narrationem ueterum de pueris Balearicis cibum iaculando merentibus ad fabulas relegare. Sed librum ipsum cum non inspexerim, quid in ea commemoratione incredibile aut simile fabulae uideri possit, me ignorare fateor. Nam Baeares, ut iaculationi fundae

tam

(a) LIVIVS, lib. XXVIII, cap. 37: *Fundis ut nunc plurimum, ita tunc solo eo telo utebantur. Nec quisquam alterius gentis unus tantum ea arte, quantum inter alias omnes Baeares excellent.*

(b) De re militari, lib. I, cap. 16.

(c) Orig. lib. XIV, 6.

(d) STRABO lib. VIII, p. 357. PLINIUS, lib. VII, cap. 56.

(e) Farfalloni degli antichi historici, cap. 58, p. 157.

tam habiles fierent, quam fuisse feruntur scriptorum ueterum consensu, ab ineunte aetate assuefaciendos et exercendos fuisse, ipsa res docet

S. II

Formam fundarum sic quidam describunt. Erat funiculus, qui duobus capitibus manu capiebatur, altero cum ansula, ne exiret, altero sine, ut dimitti posset. In medio latior erat, ut ibi lapis imponeretur, quasi fundus fundae, paulatimque extremis partibus adstrictior abibat. Hunc rotabant circum caput, ut uires darent, et uno funiculi capite dimisso, sic uehementer lapides proliciebant. (f) Figuram oualem fundae in duo lora desinentis facile intelligimus e DIONYSIO, qui ei terram assimilat, quasi non perfecte rotundam, sed oblongam, et ad meditullium latiore: (g)

Οὐ μὴν πασὴ διατρο περιδρομος· ἀλλὰ διαμφίς
 ἑυρυτερῇ, βαβαινα πρὸς ἡλίου κελυθῶς
 στενδονῇ εὐοικνία.

Non tamen tota prorsus rotunda est, sed utrinque latior, uergens ad solis uias fundae similis. (h) Funiculi, quibus tenebatur et rotabatur funda, a Graecis dicuntur

(f) STEWECIUS ad Veget. lib. I. cap. 16. LIPSIVS Poliorc. lib. IV, dial. 2. Hieron. MERCVRIALIS de arte gymnast. lib. II. cap. 12.

(g) DIONYSIVS περιγῆ. uers. 5.

(h) Locus hic difficultate non carens interpretes in varias sententias distraxit, cum praesertim diuersae lectiones reperiantur, aliaeque editiones ἑυρυτερῇ habeant, aliae στενδονῇ. Ipse EVSTATHIVS quomodo legerit, incertum est. Ceterum ille sic explicat: Terram habitabilem in duo conos solere diuidi, quorum alter Asiam complectatur, alter Europam et Libyam. Horum arctiores partes uersus ortum et occasum, bases autem uersus septemtriones et meridiem esse. Figuram orbis habitabilis sic descriptam dedit VOSSIUS, ad Melam, p. 5. Recte uero EVSTATHIVS τὰς κελυθῶς ἡλίου exponit esse orientem et occidentem. Nam sic etiam Latini, VIRGILIUS Aen. VI, u. 795.

— — iacet extra sidera tellus
 Extra anni solisque uias.

SALMASIVS ad Solin. p. 466, EVSTATHII sententiam approbans sic breuius locum interpretatur: Quum sit latior ab utroque laterum; i. e. septentrione ac meridie, strictior et fundae similis euadit ad solis uias, h. e. ad occidentem et orientem. Sed VOSSIUS l. c. falli ait SALMASIVM cum EVSTATHIO, atque hanc DIONYSII mentem esse, terram esse aliquantum in longum extensam inter ortum et occasum solis, siue, quae uera eius mens esse uidetur, utrinque latius procurrere ad ortum et occasum, quam ad polos. Sed non placet, το ἑυρυτερῇ a VOSSIO accipi de spatio inter ortum et occasum. Quamquam enim quidam latitudinem orbis esse dicunt inter ortum et occasum, hanc tamen appellandi rationem DIONYSIVS hoc loco non sequi uidetur. Varie enim accipitur longitudo et latitudo orbis. Sunt qui

dicuntur *κωλα*, quae *SVIDAS* interpretatur, τα τῆς σφαιρῆς ἑκατέρω μερῇ. (i) Hinc cum duo fuerint foniculi extremis fundae partibus, *δικωλὺς* appellat fundas *LYCOPHRON*, qui sic de Balearibus:

Τριτάτῃς δικωλὺς σφαιρῶναις ἐπλισμένοι.

Tribus fundis duplici habena armati. Itaque falsus videtur *BOCHARTVS*, (k) qui *κωλον* accipit pro ima parte fundae, qua torta et extensa lapis excutitur

qui longitudinem orbis ponunt inter polos, latitudinem inter orientem et occidentem, sed hi loquuntur non de terra habitata, uerum de orbe uniuerso, cuius formam globosam esse non diffitentur. Sic *ARISTOTELES* accipit, de coelo II, 2: λέγω δὲ μήκος αὐτῆς τὸ κατὰ τὰς πόλεις διασπασίμῃ. Sed qui terram non plane rotundam, sed longiorem esse dicunt, quam latiore, hi intelligunt terram habitatam, siue orbis dimidium, quo Europa Asia et Africae pars continetur, et quod inter ortum et occasum longius est, quam uersus polos. Hinc *AGATHEMERUS*, eas rationes secutus, longitudinem terrae inter orientem et occidentem, latitudinem inter meridiem et septentrionem ponit. Geogr. lib. I, cap. 4. Quod idem cum sentiat *DIONYSIVS*, palam est, uocem *ἐνυτερην* ad latitudinem terrae, quae est inter polos, referendam esse. Obiicit *Vossius*, uoces *διαμφίς ἐνυτερην*, si de latitudine terrae accipiantur, nullum commodum sensum parere. Quaerit enim, quid sibi uelit insula utrinque latior. Sed illud *διαμφίς*, quod latera terrae exprimit, declarat, *ἐνυτερην* hoc loco terram appellari, non tam propter spatium quod est a Septentrione ad meridiem, quam propter oram terrae externam, quae utrique polo praetenditur, et τὸ ἐνυτερον h. l. non opponi τῷ στενότερῳ sed τῷ ὀξυτερῷ. Quod enim lineae terrae oram efficientes ad ortum et occasum acutius concurrunt, a lateribus uero latius extenduntur, sic efficiunt, ut

terra non circulari forma, sed longior, quam latior, sit, adeoque fundae similis. Sic plane sensum *DIONYSII* expressit *PRISCIANVS*, u. 10:

Non tamen assiduo peres undique margine circum

Clauditur haec, bifido sed brachia litore pandens

Arctatur rapidus cursus ad Solis utrinque, Assimilis fundae.

Vossius quidem, ut latitudinem terrae etiam pro spatio ab ortu in occasum accipi doceat, notissimo se defendit *CICERO* in loco, *Somn. Scip. c. 6*; *Omnis terra, quae colitur a nobis, angusta uerticibus, lateribus latior, parua quaedam insula est.* Quod enim uertices appellari putat polos, latera hoc loco esse orientem et occidentem interpretatur. Sed dubium admodum est, uertices sic perpetuo accipi. Certe *EUSTATHIVS* ad hunc ipsum locum *DIONYSII* κορυφᾶς appellat ea extrema terrae, qua margines eius angustius constringuntur, uersus ortum et occasum: ὡς τῶν δύο κορυφῶν (τῆς οἰκουμενῆς) ὅλη κατὰ τὰς βάσεις ὄντων, τὸ μὲν κατὰ τὰς κορυφὰς ὅλη πρὸς ἑω κείσθαι καὶ δυσμᾶς τὸ γὰρ κατὰ τὰς βάσεις ἐνυτερὸς τοῦ νότον καὶ βορρην. Quopacto *CICERO* multo enucleatius dixit, terram, qua coarctatur in uertices, uersus ortum et occasum, angustiore, inter latera uero, ut certe est, latiore esse.

(i) Lex. u. *κωλα*.

(k) In Chan, lib. I, cap. 35, p. 702.

titur, atque hinc apud SVIDAM pro *ἐκατέρα* legere uult *κατώτερα μέρη*. Quae Graecis *κωλα* sunt, Romanis *Habena* uocantur. SILIUS ITAL: (l)

- - *torta Balearis facinus habena,*
et STATIVS: (m) *gravidus fundae Balearis habenas.*

Tria uero genera fundarum Balearium a STRABONE memorantur, magnitudine et materia diuersa. Erant enim aliae longioribus habenis, *μακροκωλῆς* STRABO uocat, quibus eminus ferire poterant, aliae breuibus habenis, *βραχυκωλῶν* quibus propiora petebantur: denique medium quoddam genus ad mediocres missus. (n) Tribus hisce fundis armatum fuisse unumquemque Balearium, LYCOPHRON uersu allato, et FLO- RVS memorat. (o) DIODORVS magis exposite unam eos gerere dicit in capite, alteram uentri circumligatam habere, tertiam manu tenere. (p) Qua ratione uerisimile est, quam in capite gesserunt, fundam *βραχυκωλῶν* fuisse, in uentre *μακροκωλῶν*, manu illam mediocrem tenuisse, quasi pluribus missibus idoneam. Ad materiam fundarum quod attinet, etiam triplices fuerunt. Nam, teste STRABONE, fiebant uel e melancraena, uel e crinibus, uel e neruis. (q) Melancraenam ipse interpretatur STRABO. *σχοινία ἰδὸς, ἐκ ἑπλεκεται τὰ σχοινία, iunci genus, ex quo funes fiunt.* PLINIVS (r) melancranin uocat, et speciem iunci marini facit, quem Graeci oxyshoenon appellant. Addit: *usus ad nassas marinas, uirilium elegantiam, lucernarum lumina*, cet. Eam e genere sparti esse, iunci in Hispania celebratissimi, palam est. Magna eius copia nascebatur in Hispania, in regionibus praesertim maritimis, (s) quibus adiacent Ba- leares. Hinc campum spartarium, *σπαρταριον πεδιον*, STRABO dicit, ad quem sita est Carthago noua, quam idcirco ANTONINVS uocat Spar- tariam. (t) Vfus sparti erat maxime in funibus conficiendis, aliisque id genus rebus nauticis. (u) Propterea dubium non est, Balears eiusdem sparti copiam habuisse, ex eoque confecisse fundas suas. Quin hodie idem

(l) Lib. V, u. 193.

(m) Theb. X, u. 857.

(n) STRABO lib. III, p. 168.

(o) Lib. III, cap. 8: *Tribus quisque fun- dis proeliatur.*

(p) DIODORVS lib. V, p. 207: *ὁπλισμός τε ἔστιν αὐτοῖς τρεῖς σφενδοναί, καὶ ταύτων μίαν μὲν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχουσιν, ἄλλην δὲ περὶ τὴν γαστέρα, τρίτην δὲν ταῖς χερσὶ.*

(q) STRABO l. c.

(r) Lib. XXI, cap. 18.

(s) IUSTINVS, XLIV, cap. 1, 6. LI- UIVS XXII, cap. 20. Copiose de sparto egit SALMASIVS ad Solin. pag. 185.

(t) Vid. CELLAR. Geogr. ant. Tom. I. p. 136.

(u) LIVIVS l. c. Hinc *Ibericos funes*, quod e sparto fiunt, dixit HORATIVS, Epod. 4, u. 3.

K

idem iunci genus in Minori Baleari frequentari, funibusque conficiendis adhiberi, testis est JOANNES ARMSTRONG, Anglus. (x) LIPSIVS (y) sparti nomine etiam linum et cannabim comprehendit. Nam ex his etiam fundae fiebant. SVIDAS: ἡ γὰρ σφαιδων ἀπὸ κανναβέως γίνεται. Fundam ex lino indicat VIRGILIUS: (z)

Stuppea torquentem Balearis uerbera fundae.

Secundi generis fundas, qua materiam, STRABO uocabat τριχινες, Nempe ex pilis uel setis fiebant. Quod genus reliquis praefert VEGETIVS: (a) *Fundae ex lino uel setis factae, has enim dicunt meliores.* Tertium genus est νευρίων, fundarum e nervis confectarum, quod tamen apud ueteres parum celebratur. Ad ipsam uibrationem fundae quod attinet, VEGETIVS quidem, semel tantum circumagendam esse habenam, dicit, (b) alia tamen ueterum loca ostendunt, id plerumque a Balearibus aliisque funditoribus ter aut pluries, quo destinatio ictus esset, factum esse. VIRGILIUS de Mezentio: (c)

*Stridentem fundam positis Mezentius armis
Ipse ter adducta circum caput egit habena.*

SILIUS: (d) *Hic crebram fundit Baleari uerberare glandem,
Terque leui ducta circum caput altus habena
Permissum uentis abscondit in aere telum.*

§. III

Tela, quae fundis mittebantur, duo memorantur, saxa et glandes. Glandes e plumbo erant, ideoque Graecis μολυβδίδες et Latinis subinde plumbeae uocantur. (e) Eas aliquando literarum notis, quibus hostem monerent, signari, et sic occulte mitti solitas, aliquot locis ueterum probauit LIPSIVS, qui et figuram earum expressam dedit. (f) Et Baearres proeliantes plumbeis haud raro usos, ex multis aliis testimoniis, hic uersus SILII docet. (g)

Et

(x) In descript. Minor. epist. X, p. m. 127.
(y) Poliorc. lib. IV, dial. 2.
(z) Georgic. lib. I, u. 309.
(a) Lib. III, cap. 14.
(b) Lib. II, cap. 23: *Semper adfuescendum est ut semel tantum funda circum caput totetur, cum ex ea emittitur saxum.*

(c) Aen. lib. IX, u. 586.
(d) Lib. I, u. 315.
(e) SPARTIANVS in Seuero, cap. 11.
(f) Poliorc. lib. III, dial. 3.
(g) Lib. IX, 233.

Et torto miscens Balearis proelia plumbo.

Lapidum iactu hoc celebriores fuerunt, quod multo maiores pondere fundebant, quam alii. DIODORVS: (h) Κατὰ τὰς πολεμικὰς χρῆσας βαλλομεν οἱ λίθοι πολλοὺς μείζους τῶν ἄλλων οὕτως εὐτενῶς, ὥστε δοκεῖν το βαλθῆναι ἀπὸ τίνος καταπέλτης φεροῦθαι. *Vbi usus belli exigit, lapides multo grandiores, quam alii iaciunt, tam ualide quidem, ut missum a catapulta quadam intortum putetur.* Propterea magno usui eos esse, DIODORVS affirmat, tum in oppugnationibus urbium, tum in acie collata, quod propugnatores grauius sauciare, et in acie scuta, galeas, et omne armorum genus perfringere potuerunt. (i) Hinc in omnibus ueterum proeliis funditores militasse, VEGETIVS pro certo affirmat. (k) Glandium funda excussarum tantum impetum fuisse ferunt, ut in medio cursu saepe liquefcerent, concepto igne. OVIDIVS: (l)

*Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
Funda iacit, uolat illud et incandescit cundo,
Et quos non habuit sub nubibus inuenit ignes.*

LVCANVS: (m) - - spatique solutae
Aeris et calido liquefactae pondere glandes.

SENECA id fieri existimat aere motu glandis extenuato et incenso. (n) Cui quidem LIPSIVS assentire uidetur, (o) alii tamen recentiores, plane fieri non posse contendunt, ut glandes plumbeae in aere incalescant, idque poetarum aut uulgi commentum esse existimant. (p) Certe nusquam relatum legimus, glandes inuentas esse, funda emissas, quae calore liquefactae, quod certe fieri debuisset, formam mutassent. Fortasse opinio ea orta et propagata est a militibus plumbea uulneratis, quod dolor uulneris, e glande impacta, uehementer urere uidebatur. (q) In

K 2

aciem

(h) Lib. V, p. 207.

(i) DIODORVS l. c. De funda generatim VEGETIVS lib. I, cap. 16: *Saepe aduersum bellatores, cassidibus, cataphractis loriciisque munitos, teretes lapides, de fundi uel fustibalo destinati, sagittis sunt omnibus grauioribus, cum membris integris lethale tamen vulnus importent, et sine inuidia sanguinis hostis lapidis ictu intereat.*

(k) l. c.

(l) Metamorph. II, u. 729.

(m) Pharsal. VII, u. 512.

(n) Natur. quaest. lib. II, cap. 56: *Aera*

motus extenuat, et extenuatio accendit. Sic liquefit excussa glans funda, et attritu aeris uelut igne distillat.

(o) De milit. Rom. lib. V, dial. ult.

(p) Vid. KIPPING Antiqu. Rom. p. 416.

(q) LIVIVS lib. XXXVIII, 21, de Gallis: *Quum aculeus sagittae aut glandis abditae introrsus tenui uulnere in speciem urit, et scrutantes quae uellant, telum non sequitur; tum in rabiem et pudorem tam parucae perimentis pestis uersi prosterunt corpora bumi.*

aciem prodeuntes funditores, ut lapides in numero haberent ad frequentandos ictus, sacculos pelliceos collectis plenos lapidibus gestabant. Horum meminit XENOPHON: (r) Παρηγγελε της γυμνηςας λιθων εχειν μεσας τας διφθερας. *Fussit levis armaturae miles lapidum plenas habere pelles. Quamquam* Baleares etiam sinu uestis lapides gestare consueuisse, ostendunt monumenta antiqua, e quibus icones funditorum Balearium dedit LIPSIVS (s)

S. IV

Reliqua Balearium armatura quae fuerit, STRABO ostendit. Quamquam enim fundas sola eorum arma esse scribit FLORVS, ille tamen memorat, in pugnam exeuntes discinctos esse, scutum manu gestare, aut iaculum praeustum, raro ferro praefixum. Discincti pugnabant, ut expeditiores essent ad ictus ferendos, ceterum leuiter amicti et paene nudi, ut omnes levis armaturae milites, quos propterea γυμνηςας uocabant, teste HESYCHIO. Hinc etiam nomen Gymnesiarum insularum, non a Balearicorum aestiua nuditate, sed ab eorum militia, quod leui armatura paene nudi pugnabant, repetendum. Teste LYCOPHRONE Balearici sola *sifyrna* induti uitam egerunt, neque calceis aut alio uestimento usi sunt. Sic enim scribit ille: (t)

Οἱ δ' ἀμφικλυτὰς χοιράδας Γυμνασίας

Σισυρνόυται καρκίνοι τετρελευκότες

Ἀχλαῖνοι ἀμπερεῖσσι νηλίκον βιον.

Alii ad mari cincta saxa Gymnesia

Sifyrna induti cancri nauigantes

Sine laena trahent discalceatam uitam.

Lexicographi ueteres σισυρναν distinguunt a sifyra. POLLVX: (u) Συσειρα (pro quo optimi codices legunt σισυρνα) χιτων σκυτινος, έντριχος, χειριδωτος. Σκυδικον το χρημα. ή δε σισυρα περιβλημα άν ειη εκ διφθερας. Nempe tunica est ei σισυρνα, σισυρα uero quodlibet uestimentum pelliccum. Quod explicatius describit HESYCHIVS: Σισυρνα χιτωνος ειδος. σισυρα δε διφθερα εις αμπεχονην και σρωμνην επετιθειws εχουσα καθαπερ τα κωδια και μηλωται. Omnes scilicet pelles, quae uel corpori tegendo, uel lectis infernendis aptae consuuntur, uocantur σισυραι, praesertim ouillae. Et fuerunt eiusmodi uestes saepe maculosae et uerficolores, quod ex uariis constabant pellibus, ideoque subinde coniunguntur

(r) Αναβασ. lib. V, p. m. 272.

(s) Poliorc. lib. IV, dial. 3,

(t) In Cassandra, uers. 634.

(u) Lib. VII, cap. 15.

guntur tapetibus. AMMIANVS MARCELLINVS dicit, (x) Julianum noctibus cubuisse *in tapete et sisyra, quam uulgaris simplicitas sisyram appellat*. Ad quem locum LINDENBROGIUS obseruat, discrimen esse sisyrae et tapetium. Nimirum ταπίτες uel δαπίδες sunt ψίλαι, sisyra uero uillosa est και μαλλωτή. Ceterum, ut idem LINDENBROGIUS annotat, sisyra saepe loco sisyrae ponitur, imo uarie ista confuderunt Grammatici, sisyra, sisyram, sisyram, sisyron, ut ex HESYCHIO uidere est. Proinde ualde dubito, an ISACII auctoritas (y) ad significationem harum uocum definiendam satis ualeat, cui σισύς est παν εύτελης ιματίου, σίσυρα δε το έκ δερμάτος έντριχον. σισυρνα δέ, το άτριχον δερμάτιον. Εκ των σισυρων uel κωδιων demum contexebantur σισυρναι, tunicae. HESYCHIVS sic describit: Την σισυρνην οι κατα Λιβυην το έκ των κωδιων βαπτομενον άμπεχονιον καλεσι, το αύτο και σισυραι. Collatis POLLVCIS et HESYCHII locis patet, sisyram fuisse tunicam pelliceam, ex altera parte uillosam, et manicatam, ex uario contextam uellere. Non enim contra POLLVCem audiendus Scholiastes LYCOPHRONIS, qui sisyram άτριχον esse affirmat. POLLVX praeterea Scythis eius usum tribuit, HESYCHIVS Afris, a quibus fortasse Baleares acceperunt. Villosam fuisse, hoc certius esse uidetur, quod POLLVX (z) eam inter ιματια χειμερινα refert. Hieme igitur utebantur Baleares sisyra uillosa et manicata, si uerum est, quod DIODORVS SIC. scribit, aestate nudos incessisse, sed nullam iniiciebant uestem exteriorem, siue χλαιναν. Nam LYCOPHRON iis άχλαινον βιον tribuit. A sisyra Balearium non multum diuersa fuisse uidetur mastruca, uel mastruga, quam Sardis tribuit CICERO, (a) atque hinc eos *mastrucatos latrunculos* uocat. (b) ISIDORVS eam memorat e pelliculis ferarum confici, sed uestem Germanicam dicit. (c) Quapropter pluribus populis uidetur in usu fuisse

§. V

Mores Balearicorum omnino rudes et horridi antiquitus fuerunt, suoque solo simillimi. Nam ut ipsae insulae Baleares scopulosae et rupibus praecinctae memorantur, unde etiam χοιραδες uocatae sunt, sic earum incolae duri homines et inculti inter saxa et scopulos plerumque uitam egerunt. Inde LYCOPHRONEM arbitror dicere, tanquam cancos in scopulis haerere, (d) si modo scriptorem tam obscurum recte intelligo:

K 3

οι

(x) Lib. XVI, cap. 5.

(y) In scholio ad l. c. Lycophronis.

(z) Lib. X, cap. 27. f. 123.

(a) Pro Scauro, citante ISIDORO.

(b) De consular. prouinc. cap. 7.

(c) Lib. XIX, cap. 23.

(d) TZETZES sic explicat: καρμινος.)
δια το σκληρυνθηναι αυτων υπο της θαλασσης τας
σαρκας, ή διην καρμινων πλευναντες.

οἱ δ' ἀμφικλυθεὶς χοίραδας Γυμνασίας

Σισυρόδοται κερκινὸι πεπλευκότες.

Adco ab omni cultu fuerunt alieni, ut plerique non domibus uterentur, sed specubus subterraneis. Quippe uel excauatis montium prae-ruptis, uel cuniculis sub terram actis aetatem egerunt, inde sibi et te-gumentum, et robur duritiemque, esse arbitantes. (e) Sic eos etiam FLORVS describit: (f) *Homines feroces atque siluestres mireris ausos a scopulis suis saltem maria prospicere.* Superiunt hodie, arbitror, monumenta uitae siluestris antiquorum Balearium in speluncis et excisis petris, quas in mi-nori insula passim extare testatur Jo. ARMSTRONG, iam saepius alle-gatus. (g) Quae de nuditate Balearium aestiuū memorant DIODORVS et LIVII epitome, e nomine eorum, quo γυμνῆτες uocabantur, perpe-ram intellecto, orta uidentur, atque eatenus uersa, quatenus fortasse le-uiori simpliciorique uestimento usi, quale et perpetuae fundae exercita-tiones, et calidius, quo uiuebant, coelum suaserunt

§. VI

DIODORVS inter alia refert, Baeaes sibi corpora inungere solitos oleo lentiscino, quod adipe suillo miscuerunt. Ille mos uidetur reliquae eorum uitae rationi accommodatus. Etenim fortasse remedium in ea inunctione quaesiuerunt perpetuis exercitiis corporis et fundae vibra-tionibus utile, aequae ut athletae oleo inungi consueuerunt. Nimirum oleo uim calefaciendi corpora, et contra algores muniendi, et ad labo-res subeundos confirmandi recreandique tribuunt ueteres. (h) Praeci-pue uero oleum lentiscinum praestare ea beneficia censetur. PLINIVS: (i) *Oleum e lentisco factum utilissimum acopo est.* Acopum medici uocant reme-dium lassitudini leuandae, et uiribus corporis reficiendis, confectum, quod contra κόπος, i. e. labores, utile est. SCRIBONIVS LARGVS (k) *acopum esse scribit ad perfrictionem, lassitudinem, tensionem neruorum. Idem hieme non pati perfrigescere artus.* Quod fouet et calefacit, VEGETIVS (l) acopum thermaeticum uocat, quo iumentis strophosis renes totumque corpus perungi iubet. Nisi forte terbentinum, (sic enim scribit ille haud raro)

uel

(e) DIODORVS l. c: Οἰκοῦσι δὲ ὑπο ταῖς κοιλῶσι πέτραις, καὶ ποῖα τὰς κρημνὰς ὀρυγματὰ κατασκευάζοντες, καὶ καθόλα πολλὰς τοπὰς ὑπόλοι-
μους ποῖοντες ἐν ταῖς βίαις, ἀλλὰ τῶν ἐξ αὐτῶν
μετῆν καὶ ἀσφαλὲαν θηρώμενοι.

(f) Lib. III, cap. 8.

(g) Epist. 16.

(h) PLINIVS lib. XV, 4, DIOSCORI-
DES lib. I, cap. 30.

(i) Lib. XXIII, cap. 4. f. 45.

(k) Compos. 268.

(l) Art. ueterin. lib. I, cap. 43; f.

uel terebinthinum legendum est, quod hoc etiam oleum ad acopa conficienda assumptum uidetur, aut resina terebinthina. (m) Varias eius medicamenti compositiones perdocuit SCRIBONIVS, in quibus et oleum et adipem porcinum praescribi uideo, ut adeo oleo lentiscino, adipe suillo commixto, Baleares credam nuditati suae, quam aliqui scriptores narrant, et defatigationibus corporis consulere uoluisset

S. VII

Reliqui mores Gymnetarum ueterum dissolutissimi perhibentur. Quippe quae uitae honestati maxime aduersari putantur uitia, familiaria fuerunt Balearicis, uinolentia et libido. Nam uini et mulierum ad infaniam appetentes feruntur. ARISTOTELES eos uocat καταγυνες, (n) DIODORVS μαλιστα πάντων φιλογυναις. (o) Ad probandam abiectissimi moris fidem scriptores antiqui documenta aliquot ex eorum ritibus petita afferunt. Scilicet, ubi mulieres quaedam a piratis adnauigantibus captae essent, ita redimebant, ut pro uno corpore femineo tres aut quatuor, siue, ut ARISTOTELES memorat, quatuor aut quinque uiros redderent. (p) Absurdissimus etiam apud eos mos obseruatus in nuptiis, quem referre pudor est. (q) Enormis Balearium libido hoc mirabilior uideri possit, quod iis rebus, in quibus apud dissolutos homines maximum alendae explendaeque libidinis momentum est, aut carebant fere, aut saltem uti noluerunt. Nam primo uini, quo sine Venus frigere solet, summa penuria laborabant, quae tamen adeo non continuit uinosos homines, ut ipsa raritate uini appetentiores eius fierent. (r) Deinde nullus apud eos auri argentique usus, unde tot aliorum irritamenta malorum sunt, et cuius ope ipse Jupiter ad expugnandam mulierum pudicitiam usus est, conuerso in pretium Deo. (s) Ea quippe mens et ratio stetit Balearibus, ut plumbo suo et ictu fundae suae sibi libidinis instrumenta parare solerent. Etenim ARISTOTELES et DIODORVS testantur, stipendia, quae bello a Carthaginienfibus meruerant, ad uinum et mulieres coemendas ab iis erogata esse, uetitumque fuisse, au-

rum

(m) VEGETIVS art. net. II, II, 2.

(n) Περι θαυμαστων ανεσμετων, p. m. 880.

(o) Biblioth. hist. lib. V, p. 207.

(p) DIODORVS l. c. Μαλιστα δε των παν-

των οντες φιλογυναις, προτιμωειν αυτας επι ποσων, ως εστιν τινες γυναικες υπο των προσπλεοντων λεγων αλωειν, αντι μιας γυναικος τρεις ή τετταρας

ανδρας διδοντες αυτρουνται. ARISTOTELES

l. c.

(q) Memorat DIODORVS l. c.

(r) DIODORVS : Ονον μιν ολοςχερος εν έχρει διο και παντες ειναι υπερβολη προς του οινου ευκαταφοροι δια το σπανιζειν παρ' αυτοις.

(s) HORATIVS, Od. III, 16, 8.

rum argentumque possidere, aut in insulam importare. (t) Caussam eius instituti hanc afferunt, quod fama fuerit, Herculem olim diuitiarum Hesperiae magnitudine illectum, Geryoni, Chrysaoris filio, bellum intulisse, ideo nihil sibi negotii cum auro argentoque esse uoluisse, quo possessiones suas ab externis insidiis tutas praestarent. (u) Credibile est, morem hunc apud Baecares, etiam cum Romanis subessent, uiguisse. Nostreis enim temporibus in Baecari minori numos Romanos uix alios, quam aeneos, effossos esse, ille quem saepius citauimus, scriptor Anglus testatur

S. VIII

Ad haec ritum Baecariorum mortuos sepeliendi plane singularem, et ab aliarum gentium consuetudine alienum, DIODORVS memorat. Scilicet cadauera neque igne concremarunt, neque terra condiderunt integra, sed membra lignis contusa et in urnam coniecta lapidum aceruo operuerunt. (x) Varios sepeliendi ritus diuersis usitatos populis SILIUS ITALICVS memorat, (y) et e recentioribus eruditus Jo. KIRCHMANNVS. Sed illi morem Baecarium singularem non attingunt. Huic tamen similis est Troglodytarum, quem KIRCHMANNVS ex antiquis scriptoribus retulit. Illi enim collum et crura defuncti colligarunt laqueo, deinde edito cuidam loco impositum cadauer iactis lapidibus non sine ioco et risu eo usque petierunt, dum aggere saxorum totum operum esset. Dehinc cornu capreae in cippum fixo hilares discesserunt. Absurdus hic mos Troglodytarum, sed Baecarium, meo iudicio, talis haud existimandus est. Quod enim corpora non concremarunt, id eorum originem a Phoenicibus prodere uidetur. (a) Nam pleraeque Orientis gentes,

(t) DIODORVS: Ἀργυρὸν δὲ καὶ χρυσὸν νομισματι τὸ παραπὸν οὐ χρευνταί, καὶ καθόλη ταυτὰ ἐισαγεῖν εἰς τὴν νῆσον κολυκισαί. — Διότι δια τὰς γεγενημένας καλαὶ ποτε κρατείας παρὰ Καρχηδονίους τὰς μισθὰς ἐκ ἀπεκρημίζον εἰς τὰς πατρίδας, ἀλλὰ ἀνήμενοι γυναῖκας καὶ οἶνον ἀπαντὰ τὸν μισθὸν εἰς ταυτὰ κατεχωρίζον. Conf. ARISTOTELES l. c.

(u) DIODORI locum supra adduximus. ARISTOTELES l. c. sic: Ἐπιλέγε-αι ἐν τι τοῖστον ἐπὶ τῷ κολυκισμῷ χρηματὰ ἐισαγεῖν αὐτὰς, ὅτι τὴν κρατείαν Ἡρακλῆς ἐποίησατο ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν δια τὰς τῶν ἐνοικούντων πλεῖστας.

(x) DIODORVS l. c: Συγκοφαντες ξυλοῖς τὰ μέλη τῶ σώματος εἰς ἀγγεῖον ἐμβάλλουσι, καὶ λαβὼς δαφίλους ἐπιτίθειασιν.

(y) Lib. XIII, u. 471, seqq.

(z) In append. de fun. Rom. cap. 2.

(a) Poenis, qui eandem ac Baecares originem habuerunt, in usu fuisse humationem corporum, e JUSTINO lib. XIX, 1. colligitur, ubi Carthaginienfes a Dario Persarum rege iubentur mortuorum corpora cremare potius, quam terra obuiere. Hic quidem locus a plerisque interpretibus sollicit-

gentes, Judaeis praesertim proximae, ab eo ritu feruntur abhorruisse. (b) Sed quo minus humo conderent cadavera, ipsius soli sui conditione uidentur prohibiti. Nam scopulosas esse insulas Baleares, et rupes latentes plerisque in locis haud altiore esse terra opertas, recentiorum hominum, qui in iis commorati sunt, testimonio didicimus. (c) Quoniam igitur ob duritiem soli altae scrobes, quibus corpora rite conderentur, difficulter effodi possent, instituerunt ea terrae imposita lapidibus cooperire, qui tumuli loco essent. Nec e uerbis DIODORI, quod quidem JOANNES ARMSTRONG uult, potest colligi, corpora prius sepulta et terra obruta, quam lapidum acerui imponerentur. Nihil de iniectione terrae DIODORVS. Membra cadauerum contusa et comminuta iniiciebant urnis, ut aceruo lapidum magis operiri et latere possent. Romanis insulas tenentibus morem cremandi corpora inualuisse, dubium non est. Sed coorta religione Christiana et inducto more humandi, sunt quidem sepulcra saepe in petris excisa, qualia et hodie uisuntur, sed ea res sine dubio difficilis nimium et laboriosa uisa est incolis, ut instituerint, cauernas et fornices in fundamentis templorum sepulcris aptare, qui mos etiam hodie ualet. (d) Ceterum de more isto sepeliendi antiquo non minus, quam de aliis ritibus Balearum ueterum, haecenus memoratis, illud obseruandum est, eos omnes ad tempora antiquiora referendos uideri, quibus Balearici horridiores, nec Romana humanitate exculti erant. Neque enim uerisimile est, postquam hae insulae a Romanis frequentari coeperunt, eos mores perseuerasse, qui a Romanis tantopere abhorrebant.

§. IX

In ritibus Balearum non omittendum illud est, quod STRABO memorat, eos primos tunicas laticlauias gessisse. (e) Οὔτοι καὶ ἐνδύσαι λεγόνται.

sollicitatur, et KIRCHMANNVS praecipue, de fun. Rom. lib. I. cap. 2, transposita et corrupta esse uerba, atque sic scribendum, existimat: *mortuorum corpora terra potius obruere, quam cremare, a rege iubebantur.* Nam uulgarem lectionem non conuenire cum Persarum moribus putant, quos constat corpora cremare nefas duxisse. Veruntamen codices MSS. non addicunt, atque etiamsi KIRCHMANNI correctio admittatur, id tamen hoc ex loco

constabit, post tempora Darii Carthaginienses corpora condidisse. Narrat enim JUSTINVS, Poenos cupide Dario paruuisse.

(b) TACITVS Hist. V, cap. 5. Judaeos dicit corpora condere potius, quam cremare, ex more Aegyptio.

(c) GEORG. CLEGHORN l. c. p. m. 283.

(d) Vid. Jo. ARMSTRONG l. c. epist. 15. et 16. p. m. 242.

(e) Lib. III, pag. 168.

πρῶτοι τὰς ἀνδρῶν χιτῶνας πλατυσημέας. EVSTATIIVS, (f) qui haec sine dubio STRABONI sublegit, etiam inventas ab his huiusmodi tunicas affirmat: οἱ δὲ ἐν αὐταῖς (γυμνήσιας) ἀνδρῶν πρῶτοι πλατυσημέας χιτῶνας ἔφευον. Res profecto mira et omni fide maior videtur. Quis enim credat, homines ab omni cultu alienos, feros et siluestres, horrida tantum sisyrna indutos, cetera nudos, quales fuisse antiqui Baleares memorantur, ea uestium ornamenta aut amasse aut inuenisse, quae genti luxui deditae, quam isti simplici et sordidae, conuenientiora uideantur. Quin usum clauī et praetextae apud Romanos iam a Numae temporibus obtinuisse, ostendit ALB. RVBENIVS. (g) Itaque existimo, falsae huic de Balearibus opinioni fundas eorum aut sisyrnas, aut aliud quippiam, ansam dedisse, et STRABONEM ab alio scriptore imperito in errorem inductum esse. Exponam, quid mihi tota de re uideatur, et errorem, si quis insit, pro uili investigabo. πλατυσημέας a STRABONE uestes late praetextas uocari, dubium non est. Σημεῖα enim Graeci uocant ornamenta et clauos uestium, quibus uel segmenta siue lora intelliguntur, oris uestium assuta, uel notae purpureae rotundae aut quadratae uestibus intextae. HESYCHIVS: Σαμεῖα τὰ ἐν ταῖς ὥαις τῶν ἱματίων παρασημιά δακτυλῆες. Σαμεῖα, id est σημεῖα, uocant Lacones praetexta in oris uestium. Inde πλατυσημέας Graecis est uestis lata habens σημεῖα, i. e. laticlauiā, στενόσημος, angusticlauiā, ἀσημος, cui nullum intextum σημεῖον est. Latini pariter clauos uocant signa et notas, quibus uestes erant uariatae. VIRGILIIVS. (h)

-- -- pallam signis auroque rigentem,

h. e. aureis clauis intextis asperam. QVINCTILIANVS: (i) *Vt afferit lumen clauus purpurae loco insertur, ita neminem deceat intertexta notis pluribus uestis.* Plura eorum signorum nomina exponit SAEMASIVS. (k) Sed dignum notatu est, quaedam eorum σημειῶν nomina ab iis rebus metaphorice peti, quae et σφενδοναῖ fundae dicuntur. Sic clauī uestium dicebantur σφραγίδες, quod signa uestium rotunda similia erant gemmis, uel palae annuli, quae gemmam continet. HESYCHIVS: σφραγίδες, αἱ ἐπὶ τῶν δακτυλίων, καὶ τὰ τῶν ἱματίων σημεῖα. Sed pala annuli uel paleta, quod caua erat et gemmam continebat insertam, etiam σφενδονή uocabatur. HESYCHIVS: σφενδονή, τὸ τῆς δακτυλὸς περιφέρειες, ἢ σφραγίς. Glossae: *paleta*, σφενδονή δακτυλὶς. (l) Latini

(f) Ad Dionys. Perieg. u. 457.

(g) De re uestiar. lib. I, cap. 6 et 12.

(h) Aen. lib. I, u. 652.

(i) Lib. VIII, cap. 5.

(k) Ad Vopisei Carinum, pag. 850.

(l) Conf. EVSTATIIVS ad Dionys. u. 7.

tipis etiam funda dicitur. PLINIUS de laspide: (m). *Praestantiores funda clauduntur patentes, nec praeterea quam margines, auro amplectente.* Plura de ista σφενδονη SALMASIUS dabit. (n) Praeterea clavi illi rotundi, quibus uestes distinguebantur, oculi uocantur. Hinc est, quod TERTULLIANUS (o) oculare uestem; h. e. clacare, dixit. Pari ratione pantherarum maculas PLINIUS oculos dixit, (p) SOLINUS oculatos circulos. (q) At enim uero naturalis oculi albuginem, qua pupilla, quasi lapis funda, includitur, σφενδονη uocabant. POLLUX: (r) Τα δὲ περὶ τὴν κερὴν λεπτὸν ἀπαν σφενδονη καλεῖται. *Omnis autem iuxta pupillam albedo funda et legas dicitur.* Quo pacto haud difficile forsitan enipiam fuerit, sub σφενδονης clauos bestium intelligere. Porro autem habenae siue lora fundae dicuntur scutalia, uel scutulae, quod nomen etiam ad uestes praetextas transiit. LIVIUS de funda Achaica: (s) *Est non simplicis habenae, ut Balearica aliarumque gentium fundae; sed triplex scutale crebris suturis duratum, ne fluxa habena uoluitetur in iactu glori, sed, librata cum sederit, uoluit missa neruo excutiat.* SALMASIUS quidem (t) scutale habet pro medio fundae corio, cui lapis imponitur, et sic dictum putat, quod esset quasi palmum scutum oblongum. Neque, si haec interpretatio admittenda esset, cognatione quadam nominis cum uestimentorum ornamentis destitueretur. Nam, ut idem alio loco obseruat, orbiculi uel laterculi uestibus intexti subinde dicebantur ἀσπίδια ἢ ἀσπίδιοι. Sed rectius omnino LIPSIUS (u) scutale interpretatur habenam uel lorum fundae. Lorum enim quodlibet dicebatur scutale uel scutula, ob similitudinem uirgae uel baculi, estque hoc uocabulum a Graecis receptum. Glossa CYRIELLI: σκυταλή, scutula. Baculos esse scutulas e IULIO CAESARE intelligitur, qui fustes nauibus propellendis subiectos sic appellat. (x) Habenae fundarum hoc similiores erant scutulis uel baculis, quod erant teretes et corrotundatae. VIRGILIUS: (y)

Et fundam tereti circum caput egit habena.

L. 2

Hinc

(m) Lib. XXXVII, cap. 8.

(n) Exercit. Plin. pag. 289.

(o) Libro de pudicitia: *Sed enim ple-
rosque interpretes parabolarum idem exitus
decipit, quem in uestibus purpura oculandis
saepissime euenire est.*

(p) Lib. VIII, cap. 17. f. 23: *Panthe-
ris in candido breues macularum oculi.*

(q) cap. 21.

(r) Onomast. lib. II, sect. 70.

(s) Lib. XXXVIII, cap. 29.

(t) Ad Spartiani Pescenn. cap. 10.

(u) Poliorc. IV, 3.

(x) De bel. ciu. lib. III, 40.

(y) Aen. XI, 578.

Hinc igitur et scutulae uocantur lora, segmenta, uel uirgae directae et transuersae, quibus uestes distinguuntur. PRUDENTIVS: (z)

Gaudent et Auxum scutulis perfundere corpus.

Hinc *scutulata* uestimenta JUVENALIS dixit, (a) et ARRIANVS (b) ad Latinorum morem *ἱστίσιμον σκυταλάτων καὶ διαχρύσον*. Omnia plenius perdocet HESYCHII locus, sed prius emaculandus: *Σκυτάλαι, βακτηριαὶ καὶ αἱ ἵππικαὶ ἵματι καὶ ὄφρων εἰς φλαγγεῖα, λωροί*. Verba sunt inquinatissima. Quid enim *ἵππικαὶ ἵματι* greges equorum, uel turmae equestres, hic sibi uelint, me non assequi fateor. Itaque uerba a librario deprauata e similitudine literarum et soni sic restituenda arbitror, καὶ αἱ ἵππαι ποικίλαι, τῇ eidem HESYCHIO est *ἵμα, λωρα*, sic enim scribendum, non *σωμα*. Hoc itaque HESYCHIVS significat, scutulas subinde esse fimbrias uestium uirgatas, uel *textum uariegatam*, ut PLINIVS *textum scutulatum* dixit. (c) Praeterea apud HESYCHIUM pro *ὄφρων εἰς* absque dubio legendum est *ὄφρων εἶδος*. Nam, teste ISIDORO, (d) *scitalis*, uel, ut LVCANVS scribit, (e) *scytale* uocata est serpens tergi uarietate praefulgens, h. e. scutulato uel uirgato corpore insignis. Integra itaque sententia HESYCHII haec est: *σκυτάλαι* significant baculos, futuras uariegatas, serpentis genus, flagella, lora. Sic planum fecimus, scutulas et fundis et uestibus tributas. Quemadmodum et lora. Hinc enim monolores, dilores, trilores uestes dicuntur apud VOPISCUM, (f) a numero lororum, quae uestibus erant attextae. Fascias etiam dicta esse ornamenta illa, SALMASIVS probat, (g) et quis fasciarum similitudinem in fundis neget. Quin *σφενδονη* a Graecis fascia capitalis feminarum, (h) et uentralis numis portandis idonea, (i) appellata est, quod funditores eodem ritu fundas suas in capite et uentre colligatas gerere solebant. Jam ex haecenus disputatis haud difficulter colligitur, fuisse aliquam clauorum in uestibus et fundarum similitudinem obseruatam, quae utrisque eadem faceret nomina, atque haec facile efficere potuisse, ut si sermo de fundis esset, perperam de clauis uestium intelli-

(z) Hamartig. u. 289.

(a) Sat. II, 97.

(b) In Periplo maris Erythraei, inter Geogr. min. JO. HUDSONI, pag. 13.

(c) Lib. VIII, cap. 48. f. 73.

(d) Orig. lib. XII, cap. 4.

(e) Lib. IX, uers. 717.

(f) In Aureliano. Vide SALMASIVM ad hunc locum, p. 569, seqq.

(g) loc. cit. p. 571.

(h) Quam IULIVS POLLIVX memorat, lib. V, cap. 16. EVSTATHIVS uero accuratius describit ad Dionys. u. 7.

(i) Vid. SALMASIVS ad Spartiani Pescennium. cap. 10. p. 670.

telligeretur. Sic itaque existimo, fuisse aliquem scriptorem, qui Baleares inventores fundae memoraret, simulque modum, quo fundas gestarent, paullo accuratius describeret, iis quidem uerbis, quae a lectore imperito, nec satis attento, de aliquo genere uestium possent intelligi. Alius cui figura et usus fundarum non satis notus esset, de notiore re, uestium clauo, intellexit, atque hinc Baleares inventores lati clauī esse finxit. A tali scriptore STRABO sua imprudens hausit, atque eum secutus EVSTATHIUS

§. X

Luculentior fortasse ratio opinionis de inuento a Balearibus lato clauo peti potest a sisyrae, quam illi gessisse dicuntur, habitu. Sisyram HESYCHIVS esse dicit uestimentum e pellibus confutum, *ἐκ τῶν κωδίων βαττομένην ἀμπεχονίον*. Ita uero uocatum uidetur *ἀπὸ τῆς σισυρας καὶ τῆς σισυρας*. Sisyra est ipsa pellis, e qua conficitur sisyra. *Σισυρος* est futura, qua orae uestis replicatae densantur et conduplicantur. Nam sisyra, quod constabat e pellibus, marginem habebat uillosum, quod extremitas pellis reflexa et futura corrotundata erat, fortasse etiam lorum ex alia pelle limbo uestis assutum. HESYCHIVS: *σισυρος, βαμματος εἶδος*, sic enim omnino scribendum, *ποη ὑρμματος*. *Βαμμα* dicitur de futura orae uestis. HESYCHIVS: *λεγνὰ τὸ περιφαινόμενον τῇ παραστροφῇ*, *διόπερ ἦν παχὺ περὶ τὴν ὥαν ἐκ βαμματος*. Extremitatem uestis in se replicatae uocat *παραστροφὴν*, sed futuram eius *βαμμα*. Sisyra igitur, quod habebat eiusmodi *παραστροφὴν* et *βαμμα*, speciem quandam referebat uestis clauatae, uel praetextae. Inde origo moris uestium lato clauo exornandarum *quaesita*. Adsumt et alia indicia, e quibus constet, quasdam fortasse ambiguas uoces effecisse, ut e sisyra Balearium uestes clauatae fingerentur. Sisyram HESYCHIVS constare dicit *ἐκ τῶν κωδίων*, et *σισυραν* interpretatur *τὰ κωδία καὶ μὴλωται*. Iam quidem, auctore POLLUCE et HESYCHIO, (k) *κωδίων* proprie est *δερμα πρόβατο*, quod deriuari solet a *κως*, quod *πρόβατον* significat. Sed mihi non est dubium, *κως* etiam antiquis significasse orbiculum, aut quamcunque notam rotundam, quales uestibus uariatis aut pictis intexebantur. Atque id indicare uidentur quaedam eius uocabuli deriuata. *Κωδία* et *κωδὶς* HESYCHIO est *κεφαλὴ χωρὶς σώματος*, item *ἡ τῆς μήκωνος κεφαλὴ*, caput papaueris. Sed ut uestibus pictis mos fuit uarias figuras animalium, uolucrum et plantarum intexere, teste POLLUCE (l) et HESYCHIO, (m) sic dubium

L 3

non

(k) POLLUX lib. V, cap. 2. extr. (l) Lib. VII, cap. 13, l. 55.
HESYCHIVS u. *κωδίων*. (m) Voce *ἀκάνθος*.

non est, etiam capita papaueris in iis inuenta. Certe OPPIANVS (n) orbiculos in pelle pardorum uocat ὀπωρινα, quod figuram habent pomorum autumnalium. Ab eodem uocabulo κως dictae uidentur κωαι, clauis uestium rotundi. HESYCHIUS: κωας, κωδιον, ταπητα, ὀφθαλμοι. Hoc κωας, non est singulare, ut habent lexica, sed plurale. Nam exponitur per ὀφθαλμοι. Quod uero singularia κωδιον et ταπητα addit; hoc indicat, ex multis κωαι constituisse κωδιον et ταπητα. Nimirum ταπητες, auctore HESYCHIO, (o) sunt ποικίλα ζώματα, uestes stragulae uariatae et pictae. Idem itaque significat κωδιον. Κωαι uero, e quibus constat κωδιον, exponuntur ὀφθαλμοι, quod signa uestium rotunda dicuntur oculi. Hinc oculare uestes, i. e. clauis rotundis pingere, TERTULLIANVS dixit. Alio loco HESYCHIUS: κωαι, ἀσραγαλοι, et κωαζειν, ἀσραγαλιζειν. Puncta scilicet talorum uocarunt κωαι, perinde ut nos hodie οculos. Sed ut ἀπο των κωων uestes clauatae dictae sunt κωαι, sic ἀπο των ἀσραγαλων ἀσραγαλιζοις. Nam ἀσραγαλις uocarunt clauos uestium quadratos, perinde ut alii Graeci κυβες, (p) Latini tesseras. (q) Graeci interpretes uestem Thamaris, regiae uirginis, picturatam et pannis uersicoloribus insignitam, interpretantur ἀσραγαλωτον χιτωνα. (r) In textu Hebraeo est כֶּתֶם כְּתֹנֶת Ketonet passim, uestis frustorum uel particularum, quas uoces alio loco (s) Graeci reddiderunt ποικίλον χιτωνα. SALMASIUS (t) uerba Graeci interpretis accipit de ueste ad talos pedum demissa, quod et uulgaris Interpretes reddidit uestem talarem, neque uero aliam rationem eius interpretationis scire se ait, quam quod tunicis talonibus subsuebantur panni uersicolores, quae extremam uestis oram ambiebant, idque aliis ueterum locis probat. At tali ad calcem pedum in homine non dicuntur ἀσραγαλοι, si ARISTOTELEM audiamus. (u) Itaque uerissimam eam rationem interpretationis esse puto, quam dedi, et χιτωνα ἀσραγαλωτον dictum esse arbitror, non a talis pedum, sed a pannis uersicoloribus affutis, siue clauis uesti intextis, qui Graecis subinde ἀσραγαλοι uocabantur. Abunde id apparere existimo ex HESYCHII locis iam adductis, et uerbo sic explicato palam est, uerba Hebraea sacri scriptoris recte ab eo expressa. Jam uidimus, κωας et κωαιας esse uestium clauos, et κωδιον uestem pictam.

(n) Cyneget. lib. IV, u. 311.

(o) Voce ταπητι.

(p) HESYCHIUS u. κυβες: οἱ Σαλαμινιοὶ λέγουσι κυβον τὸ τε ἱματίου σημεῖον.

(q) PLINIUS lib. XXXVI, cap. 9.

(r) 2 Reg. XIII, 19. In quibusdam editionibus huius uersionis legitur χιτὼν κατ-

πυτος, cuius uocis eadem est significatio, quae των ὀπωρινων Oppiani. Nam a figuris pomorum dici malim, quam a carpo.

(s) Genes. XXXVII, 3.

(t) Ad Vopisici Aureliani, p. 556.

(u) De animal. lib. II, cap. 7. PLINIUS lib. XI, cap. 46.

picam. Fortasse ab his uocibus uestes paragaudae, paragaudiae, uel paragodes dictae sunt Latinis recentioribus. Nam τα ω et αι non rara est permutatio. Sic Corus et Caurus scribitur, eaudex et codex, plaustrum et plostrum. Et HESYCHIVS παραγώδας scribit ex emendatione SALMASII: παραγώδας, χιτων παρα Παρθοις. Graecorum κ apud Latinos saepe transit in g. Sic καννακην, uestem stragulam Perfarum, (x) ISIDORI glossa exponit *gaunacam, gauisaram*. CASAVBONVS quidem (y) uestes paragaudias ex orientalium populorum lingua deriuat perquam crudite. Nec ego repugno. Sed fortasse eiusmodi uoces orientalibus aequae ac Graecis communes fuerunt. Quod de uocabulo κωδιον haecenus obseruauimus, idem ualet de altera uoce μιλῶτη, qua σισυραν interpretatus est HESYCHIVS. Proprie quidem μιλῶτη est διφθέρα seu pellis ouilla, nam descendit a μίλον. At non solum μιλῶτη, sed etiam aliae uoces, quae uellus ouium designant, simul de oris uestium earumque ornamentis usurpantur. Tales sunt ὡαι et ὠίαι, quae deriuandae sunt ἀπο της οἴας, ab oue, sicut κωδιον a κως uel κωίς. ὦα est pellis ouina, teste POLLUCE, (z) qui περι της οἴας: οὕτω την μιλῶτην ἐκαλεῖ, ἰσως ἀπο της οἴας. Et HESYCHIVS: ὦα τὰ προβατῶ, ἢ μιλῶτη. Sed ὡαι etiam sunt extremitates et limbi uestium. Sic enim pergit HESYCHIVS: ὡαι δὲ των ἱματιῶν καὶ το λαιὰ τὰ ἐνδυματοῦς, καὶ το περιστοιχιον τὰ ἱματιῶν. (a) Idem: ὠίαι, ἀκραί, ἐσχάτα, μιλῶται, λεγναι. Quo loco manifeste ostenditur, et ὡας et μιλῶται; esse oras uestium, uel praetexta oris affuta. Quod idem HESYCHIVS in alia eiusdem sine dubio originis uoce exponenda magis declarat: μιλῶθρα, βαμματα -- ἄλλοι τὸ περιστοιχιον (fortasse προστριμα legendum) της κορυφῶς, εἰ δὲ καλλωπισματα. Quid causae fuerit, ut ueteres pellem ouinam et ornamenta uestium iisdem uocabulis designarent, haud promptum est diuinare. Fortasse, quod in uestibus pelliceis et ἑτερομαλλοῖς, uilli ubique prostabant, aut lora ex aliis pellibus oras earum ambiebant, inde factum est, ut quaelibet ornamenta aliarum uestium aut clauī, iisdem nominibus appellarentur. Fortasse, quod subligacula et fasciae uariis aptae usibus ex pellibus ouillis solebant confici, et propterea ὡαι uel μιλῶται dicebantur, (b) hinc ob similitudinem omnes fasciae uel lora, quibus orae uestium praetextuntur, sic appellata sunt. Ceterum ex haecenus dictis abunde patet, cum sisyrae contextae fuerint ἐκ των κωδιῶν καὶ μιλῶτων, ambiguas has uoces, ab aliis non rite intellectas, in causa fuisse, ut Baleares σισυρνοῦνται uestimenta simbriata aut clauata inuenisse, saltem gessisse, crederentur. Nec est, ut plura adiciam.

Atque haec sunt praecipua antiquitatum Balearicarum capita, quae ductu auctorum ueterum enarrare et explicare uberius constitueram. Qua in commentatione si nonnullis Balearium rebus lucem uidebor affudisse, operae pretium me fecisse existimabo, eoque facilius naeuorum, qui forte operi ex incuria animi, aliis saepe negotiis distracti, adhaeserint, ueniam mihi ab aequo lectore pollicebor. Subiiciam nunc inscriptiones aliquot neterum lapidum, ad quas in ipso opere subinde prouocauī.

I. Ebusi Hisp.

IMP. CAES. M.
AVR. CARO. PIO
FELICI INVICTO
AVG. PONT. MAX.
TRIB. POT. P. P. PRO

COS. II. COS. ORDO
EBVSII. D. N. M. E

Grut. p. CCLXXVII, 5.

II. Ebusi

IMP. CAES. AVG. CARO. PIO. FEL.
INVICTO. AVGVSTO. PONT. MAX. TR.
POT. P. P. PROCOS
LICONIENSIS. ORDO. D. N. M. Q. E. FECER.

Grut. p. CCLXXVII, 6.

III

(x) Vid. POLLVX lib. VII, Sect. 58. et

HESYCHIVS u. καννακῆ.

(y) Comment. ad Pollionis Claudium, p. m. 407.

(z) Lib. X, cap. 47. f. 181.

(a) Sic et POLLVX lib. VII, cap. 47. f. 62. de paribus uestium: Την δὲ ὡάν καὶ οὖν λεγόντων.

ἡ δὲ καλεῖται καὶ ἡ τῆς προβατῶ δόρα, ἢ συν τῷ ἑρμῇ.

(b) Vid. POLLVX lib. X, cap. 47. f. 181.

III *Ayusfae Hisp.*

P. X. ET C. CORNELIVS
SERVINVS. H. ET. CVRATORES
OPERIS. EIVS. P.

HIC R. P. EBVSII. XC MILIA
NVMORVM. LEGAVIT. VT. EX. EIS
QVODANNIS. TRIBVTVM. ROMANIS
PENDERETVR. ET. NE. CIVES INIQVO
TEMPORE. TRIBVTA. PENDERE

COGERENTVR. RELIQA. VI MILIA
FENERARENTVR ET. EX. VSVRIS
LVDI. EDERENTVR. QVODANNIS
CYMVASLVM. NATE. EIVS DARE. V.

Grut. p. DCCCLXVIII, 11.

VI *Magone.*

Q. CORNELIO
Q. F. QVIRINA
SECVNDO

AEDILI. IIVIRO
MVNICIPI. MAGO
FLAM. DIVOR. ET. AVG
L. CORNELIVS. SATVR
SOCERO

Q. CORNELIVS. SATVR
AVO. OPTIMO. OB
PLVRIMA MERITA

*Grut. p. MLXXXIII. 4. Vidit etiam
Jo. Armstrong.*

IV. *Tarrasone.*

CN. CAVIO. CN.
CAVI. SEVERI. FILIO
QVIR

AMETHYSTO
BALEARICO. PALMENSI
ET. GVIVNTANO
OMNIBVS. HONORIBVS
IN REB. PVBLIC. SVIS
FVNCTO

Grut. p. CCCLXXXVII, 1.

V *Tarrasone.*

L. AVFIDIO
Q. F. VELINA
SECVNDO
PALMENSI

OMNIB. HONOR.
IN. RE. PVBLIC
SVA. FVNCTO
FLAM. P. H. O.
P. H. C.

Grut. p. CCCXXIV. 4.

VII. *Magone.*

L. FABIO. L. F
QVIR.
FABVLLO

AED. II VIR. III
FLAMINI. DIVOR.
AVG. R. P. MAG
OB. MVLT. EIVS
MERITA

*Vidit et descripsit Jo. Armstrong, qui eam
exhibet in Descript. Minor. epist. 16,
p. m. 239.*

Addenda quaedam et corrigenda.

Pag. 34. lin. 18. lege *perinde*. pag. 55, lin. 25, lege *כחצו*. Pag. 67, lin. 21, post *incidit* adde: Minus autem accurate haec in epitome dici, et expeditionem aduersus Balearas a Metello Proconsule susceptam esse, cum ipsa res docet, tum lapis apud GRVTERVM p. 298. n. 3. Hic etiam animaduertenda *ανισογονια* FLORI, qui Metellum Creticum Balearici fratrem facit, et utrumque Macedonici filium. Constat enim fratrem Balearici fuisse L. Metellum Dalmaticum, et Creticum huius filium, Macedonici nepotem. Pag. 72, in. not. col. b, lin. 26, lege *νορφας*.

